

קובץ גליונות

פרשת שלח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיה

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

ר' אהרון ב"ר חיים קלונימוס קלמן פרידמן ז"ל

נלב"ע כ' סיון תנצב"ה

לעילוי נשמת האי גברא רבה
הגאון רבי טוביה בהג"ר שמואל נתן אברמוביץ זצ"ל
יגע כל ימיו בהרבצת תורה והעמיד תלמידים רבים
מופלא בהטבה לזולתו ובטוהר מדותיו
נלב"ע ח"י סיוון תשע"א

לע"נ הגאון רבי ניסן יוסף לשינסקי
ב"ר ישראל אריה לייב זצ"ל
נלב"ע כ"א סיון תשע"א
תנצב"ה

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ישכר באוהליך, הר"ן הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קריית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 מרומי שדה 08-9791115	בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: * אמרי שפר * קהילת בני תורה * חניכי הישיבות - רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: * אהבת תורה * באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) * בית הכנסת בית ישראל קריית יובל 052-7639488 רוממה * בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' * ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג)	* יד אהרון בכוללים: * בית הלל * נחלת משה * חזון איש פוניבז' (אוהל קדושים) אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קריית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז - ר' עקיבא 88 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: * מנין אברכים (אבוחצירא 9) קריית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) ביהכנ"ס המרכזי	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: * קיוית שיוית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קריית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A * ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן)
נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס)	פתח תקוה בבתי הכנסת: * אבי עזרי * אוהל אברהם * חניכי הישיבות גני הדר * מקוה בעש"ט קריית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד רכסים גבעה א' 052-7606491 כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש)	זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזינער) ישיבת נחלת הלויים טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פינר) * ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים * ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) * חנות גל פז (מלכי ישראל)	בני ברק * שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) * דסלר/כולל בורסלב 052-7159869 (בן אריה) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: * ביהכנ"ס הגדול החדש (בכניסה לכולל גרטלר) * הליכות חיים * המרכזי - רמת אלחנן * הליגמן * לדרמן * נאות יוסף * משכנות יעקב * דברי שיר * שם אבות * אוהל משה ורחל - רח' פרל

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424
ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גליון זה יוצא לע"נ הרה"ג החסיד
מוהר"ר אברהם יוסף שפירא זצ"ל
בן הרה"ג החסיד מוהר"ר פינחס זצ"ל
חדי"ב נרבינו הגה"ק בעל ה"חשב סופר" זצוק"ל
נלב"ע בשם טוב כ"ג סיון תש"ס
תנצב"ה
נודב ע"י משפחת שפירא החשובה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשט על הפרשה

"שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען" (יג, ב)

דבר העורך

רבינו הביא מדברי 'החפץ חיים' על דברי רש"י על הפסוק 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע (פרק י"ג פסוק ט"ז) "התפלל עליו, ה' יושיעך מעצת מרגלים", ויש להבין מה הטעם שלא התפלל גם על כלב בן יפונה, הלא שניהם בדעה אחת היו, ובהמשך כתוב שכלב עצמו הלך ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם, אבל משה לא התפלל עליו, ואמר החפץ חיים להסביר הענין שהיה כאן ויכוח בין יהושע לכלב איך צריך להתייחס לרשעים, [וזוהו לימוד בכל דור ודור] שיהושע סבר שצריך להלחם עמם, וטען כנגדם מה שצריך לומר להם, ולכן הוצרך לרחמי שמים שלא ייעצו עליו רעה ויהרגו אותו, ולכן ברכו ה' יושיעך מעצת מרגלים, אבל כלב הלך איתם בשיטה שכביכול מסכים איתם, וזהו שכתוב ויהס כלב, ולא היה צריך לברכה שכן לא היה חשש שהמרגלים יעשו עמו רעה, אלא להתפלל על עצמו שלא יהא ניסת לחבריו.

והוסיף רבינו דהנה שניהם נתכוונו לשם שמים ואין אנו יודעים כיצד צריך לנהוג, אבל חזינו שלבסוף יהושע הוא זה שנעשה מנהיג של כלל ישראל

אחר משה רבינו. (מנחת תודה)

✽

אברך בא לפני רבינו ושאל עצה שכבר הרבה שנים קשה לו עם ריכוז בלימוד. שאלו רבינו איך קוראים לך, השיב לו את שמו, אמר רבינו השם הזה שם של המרגלים, ושם רשעים ירקב, לכן אתה לא מצליח, תשנה השם, ותצליח.

חזר אותו אברך לאחר ששינה שמו כהוראת רבינו והועיל לו. לענין של רוחניות, אמר רבינו דשם של רשע יכול להשפיע.

בכרכת שבת שלום
יחזקאל שולמברג (ב"ב)

יש לעי' לאיזה צורך שלח משה המרגלים ומה ה' דעתו החזק הוא הרפה וגו' מאי נ"מ הרי הקב"ה הבטיחם שיכבשו וגם למה חזר יהושע לשלוח מרגלים ולא חשש לתקלה. וי"ל (וכמדומה שגם במפרשים ראיתי כן) שמה שאפשר ע"פ טבע אין בא הנס ורק מה שא"א בזה בא הנס [וכמ"ש ברות רבה פ"ז ס"ז בועז עשה את שלו כו' אמר הקב"ה אף אני אעשה את שלי] ולכן היה צריך לדעת עד כמה גבורתם שאם הם גבורים ביותר אין שייך להלחם בהם כלל וע"כ יבא הכל ע"י נס ואם לאו צריך קצת להלחם ולכן שלחם לברר זה אלא שהעם קלקלו ע"י תשובתם אבל יהושע שלחם חרש פי' שלא ידעו שאר העם משליחותם ולכן לא חשש לקלקול והוא היה צריך לדעת זה איך יתנהג וכנ"ל. (ועי' רמב"ן קצת כעין זה).

במדרש רבה שלח לך אנשים זש"ה כחומץ לשינים וכעשן לעינים כן העצל לשולחיו. לכא' אין מובן מה ענין עצלות לכאן, וי"ל דהמפ' כתבו דמשה שלחם בשביל שידע שכשיכנסו לארץ יהא המלחמה בדרך הטבע ולכן הוצרכו לדעת איך להלחם, וע"ז אמרו המרגלים שבדרך הטבע א"א כלל להלחם אתם וע"כ צריך לבא בדרך נס וא"כ יותר טוב שימותו ז' האומות כולן בדרך נס ואנחנו נכנס ליטול את א"י בלי מלחמה כלל אבל חז"ל גילו שעיקר כוונתם ה' מפני העצלות שהתעצלו להלחם ולכן הוציאו דבה וחשבו שע"ז יגרמו שילך הכל בדרך נס ולא יצטרכו להלחם וצ"ע.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"הנסיעה לכותל"

בשבוע החולף, בימים הסמוכים לאחר חג השבועות נסע רבינו שליט"א לירושלים העתיקה, והגיע לכותל המערבי, רבינו קרע תחילה את בגדו, מול הכותל, כדין. אח"כ התיישב סמוך לכותל, אמר כמה פרקי תהלים [לאחר מכן נסע להעתיק בתפילה אצל קבר רחל] וחזר לביתו.

מכיון שרבים וטובים פנו אלינו לדעת על מה ולמה נוהג כן, אמרנו 'מהיות טוב' לעשות סדר בדברים בעז"ה.

בכל השנים רבינו היה מקפיד ליסוע בחול המועד של פסח וסוכות ליראות פני ה' ולבוא אל הכותל המערבי. לפני שלוש שנים, הציעו לרבינו, ליסוע לכותל לאחר שבועות, וכמו שמצינו בדיני קרבן חגיגה שניתן להשלים את הקרבן גם לאחר החג, עד שבעה ימים (חגיגה י"ז א'), הרחבת הדברים, עיין בקונטרס תורת הקרבנות 'קרבנות מועדי השנה' וימצא נחת). [וגם אמרו לו שסידרו שהנסיעה לא תאריך הרבה זמן כי יסדרו גישה נוחה וקלה בלי ביטול זמן וכו'] רבינו נהנה מההצעה, והסכים ליסוע וככה המשיך ליסוע גם בשנים שאח"כ.

והנה, יש נידון בפוסקים אם בימי ההשלמה שאחרי חג השבועות נופלים אפים בשחרית ומנחה או לא (עי' או"ח סימן קצ"א וכו"כ שם) אך רבינו מוסר בשם רבו מרן החזון איש זצ"ל כי יש לומר תחנון כבכל ימות השנה, וכך נוהגים על פי' בבית הכנסת 'לדרמן'.

✽

באחד הימים שאחרי חג השבועות הגיע אל רבינו אחד התלמידי חכמים, עם כמה מילדיו, ואמר שיש ספק באחרונים אם מי שלא הקביל פני רבו במועד, יכול להשלים בימי ההשלמה שלאחריו, כמו שמצינו שיכול להביא קרבן, וכיון שהוא לא הספיק לבוא ביום טוב של שבועות להקביל פניו של גדול הדור לכן הוא בא כעת, ושאל את רבינו אם עשה כדין או לא...

ענה לו רבינו בקיצור: אם נניח שמעיל השלמה, אז לא באת למקום הנכון...

השאיפה לדעת את כל התורה כולה

כאשר משלחת של קופת העיר נסעה (תשע"ה) לקברו של אדוננו הגר"א זיע"א מוילנא חרדו כולם לקראת נסיעה זו הגבאים של הקופה פירסמו אז את מכתבם האישי של מרנו ורבננו ביניהם היה בקשתו של רבינו שליט"א בה ביקש את בקשתו האישית שיעתירו בעדו במקום גניזת מרנא הגר"א ומה ביקש, "לדעת כל התורה כולה", אני לא מבין מדובר ביהודי זקן ושבע ימים עמוס בתורה גדוש בתלאות וכולו שוקד על התורה כמימים ימימה אבל עדיין השאיפה בוערת היא במלא עוזה, חלום החיים של רבינו הוא אחד, רצוני לדעת את כל התורה כולה! לא פחות, הכל, גמרא בבלי ירושלמי ספרא ספרי מדרשים הלכה אגדה קבלה הכל, בלא להשאיר שיעור, אני רוצה לדעת כל תוספות בש"ס בידע של שליפה, על המקום, שיהיו דברי תורה מחודדין בפיק שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד, כל רש"י נידח בנביא יהושע, או איזה מדרש שכוח באיכה רבתי, הכל הכל, גם רמב"ם גם שו"ע גם משנ"ב ועוד ועוד, אחד לא נעדר, והתשוקה הזו בוערת בו, ולכן כאשר הגבאים באו להציע לרבינו לכתוב בקשה אישית עבור התפילה הוא לא חשב פעמיים מיד נטל את העט וכתב, ביקש, כן אני מבקש ממכם העתירו בעדי על קברו של אדוננו הגר"א אני רוצה לדעת את כל התורה כולה זהו, בדיוק.

כך נוהג מי שאצלו החיים כולם הם הכנה בפרוזדור להכנס לטרקלין כי יודע הוא כי כאשר יכנס לטרקלין יעמדו וישאלו אותו עמוד וערוך מקרא שקרית משנה ששנית, אז צריך להתכונן, זה לא פשוט, הדאגה הזו מטרידה טירדה דמיונית, ואז הכל נשכח, רגיל היה על לשונו של הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל דברי הסתייפולר זיע"א לבחורים שבאו עם משברים שונים וק"ה היה אומר להם מרן זצ"ל תבינו אין לכם שום דבר חשוב לדאוג ממנו רק דאגה אחת איך להיות מוכנים למבחן הגדול לאחר מאה ועשרים שנה, חוץ מזה הכל הבל, אין שום דאגה משמעותית הכל מתגמד.

ואם תשאל וכי שאיפה זו היא הגיונית, אני אדע כל תוספות בש"ס, זה נשמע חלום, תשובת הדבר כי נותן התורה הוא הנותן ואצלו אין גבול, אם אתה תכין את עצמך כפי יכלתך תוכל לקבל ללא שיעור, ועוד גם התורה הקדושה תבקש עבורך מהקב"ה כי התורה אוהבת את אוהביה, והיא מבקשת מהקב"ה עבור הלומדים אותה כדבעי, שיתן להם השגות גדולות בתורה, כך מבואר במדרש.

ראיתי בספר השמש בגבורתו קורות חייו של הרב פינקוס זצ"ל, [במאמר המוסגר הספר הזה הוא נפלא ונורא גדוש בכל מילי דמיטב], ידוע שהגר"א זיע"א מנהגו בקודש בליל חג השבועות לומר את הסדר של התיקון כפי שמודפס בספרים, ולעומתו המגיד מדובנא רגיל היה ללמוד גפ"ת, לשאלתו של הגאון מדוע כך הוא נוהג אמר המגיד במשל כי כאשר יש לסוחר חנות מלאה בסחורה הוא מציג בחלון ראווה מכל דבר אבל החנות ריקה אין מה להציג בחלון ראווה, אמר המגיד נכון להגאון יש מכל הסחורה יכול הוא בלילה זה לומר מכל דבר דוגמא, אבל אני דל בסחורתי ולכן אני מתבייש להציג את הסחורה שלי ואני לומד גפ"ת, אמר רבי שמשון אני הייתי משיב למגיד מדובנא כך, אדרבה אמירת התיקון תבוא כשאיפה והכמיהה העצומה לבקש מאבא שבשמים לדעת הכל גם חומש גם נביא גם ש"ס בבלי גם ירושלמי וכו' זה הדבר העצום השאיפה הרצון החזק אני רוצה לדעת הכל.

כן כל יהודי צריך וחייב להיות מלא בשאיפה העצומה אני רוצה לדעת הכל, אבל באמת רוצה, תבין השאיפה החזקה זה כמו מנוע, השאיפה לא תתן לך מנוחה היא תדחוף אותך קדימה, אם לא תהיה לך שאיפה אין סיכוי שתגיע למקום הזה, רק עם שאיפה וחלום להגיע לזה יתכן שזה יבוא יום אחד.

יש כאן גם את כוח התפילה כלשון הכתוב הרחב פיה ואמלאהו תבקש מהקב"ה הרבה, תתחנן הקב"ה רוצה לתת לך, רק תבקש תבקש אבל הכל אל תרפה.

(י"ש"כ לכותב הנכבד על כתיבת הדברים לזיכוי הרבים)

"ועשו להם ציצית" (טו, לה)

סיפר רבינו, הגאון ר' מאיר קרליץ הכיר יהודי שסיפר לו שכשהיה ילד קטן עמד בבית הכנסת, והגר"א עבר על ידו עם טלית כשהוא שקוע במחשבות ותוך כדי הילוכו דרך הילד בלא כוונה על ציציתו הגר"א רצה להמשיך ללכת ולא יכול, כי הילד שדרך על הציציות לא זז. אמר לו הגר"א, בני, מאה שנה תחיה אבל מה אתה רוצה מהציצית שלי. ההורים שמעו זאת ועשו סעודה שזכה להתברך מהגר"א, וסיפר היהודי שהיה בן תשעים ושמונה אמר יש לי צק' מהגר"א, יש לי עוד כשנתיים לחיות.

רבינו הביא בשם הגר"א הטעם שבפרשת ציצית מפסיק בתיבת לדורתם בין מצות ציצית לתכלת, ללמדנו שמצות ציצית [הלבן] נוהג לדורתם, אבל תכלת לא ינהג תמיד לדורתם, שכן יהיו זמנים שלא יהיו תכלת, [בחז"ל כתוב שהתכלת נגנז]. ועוד כתב רבינו במכתב לאחד. התכלת נגנז כמ"ש בחז"ל ובזה"ז אין ראויים לזה וכמ"ש הגר"א לדורותיכם, ויתגלה לעתיד לבא א"ה בקרוב.

שו"ת בעניני ציצית

ש. אם יכול הבחור להתעטף בטלית שיהא לו לכיסוי במקום כובע וחליפה, האם צריך לברך על כך, או מכיון שמתעטף לא לשם מצוה כי אם לשם כיסוי עליון, לא יברך.

ת. יברך.
ש. האם במעריב אפשר להתעטף בטלית במקום כובע וחליפה, או מכיון שאף אחד לא לובש טלית במעריב, לכן במעריב גריע טפי, ואף אם בשחרית יוכל להתעטף בדיעבד, אולם במעריב אל יתעטף.
ת. לא.

(קונטרס עזרת אליעזר)

ש. מדוע הכהנים לא הוצרכו ללבוש ציצית כדי לזכור מצוות הש"י כשאר האנשים.

ת. ציצית אינו חובת גברא רק שאין ראוי להשתמש ממצוה אבל הכהנים שהתורה נתנה להם בגדים אחרים אין חייבין. ש. בחור שרוצה להתפלל שמו"ע ואין עמו כובע וחליפה, האם יכול להתעטף בטלית שיחשב לו ככיסוי במקום כובע וחליפה, או מכיון שאינו רגיל בזה, לא יכול להתעטף.
ת. בשעת הדחק.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 155.
שנה ג'
פרשת שלח
שנת תשע"ו

לבערות הארות הוספות על הענינים
הנבחרים בעלון, לתוספות והצטרף. נא
לפנות ל: 0527899934@okmail.co.il
או ל: 0527899934 בין חסדלים או בתר.
0527899934 ידועות. או בפקס 0527899934
ולציון עמוד העריכת עלון באיל הערוג

פניני הפרשה

ואשרי הזוכה לזה ובדרך שיהיה בברכה והצלחה ויש בזה זכות גדולה
בהפצתו לזיכוי הרבים ע"כ.

**מכתב חיזוק בזה לישיבה בחו"ל שעבדו אצלם במטבח נשים שלא
בצניעות**

בס"ד
לכ' הנהלת ...
שלום וישע רב
אבקש מכבודכם דבר שנוגע מאד לצפור נפשם של התלמידים היקרים
של הישיבה, הלא הנכריות פרוצות מאד ומספיק ראיא אחת של
פריצות עושה פגם גדול בהתפתחות הרוחנית של הבחור, וזה עושה
כתם גדול כמעט בלתי נמחק כל החיים.
ואם אי אפשר להשיג אחרים בזול יקח אפילו במחיר יוקר מאד. ראו
מש"כ באגרת הגר"א שלא תלך לקנות שום דבר רק ע"י שליח ואע"פ
שזה מעלה הרבה אפילו פעמים ושלוש, היד ה' תקצר.
ובזכות זה יזכו זכות גדול מאד. וטוב יותר שלא ינקו כל יום ולא יהי
רשע אפילו שעה אחת לפני המקום.
והמשתדלים שלא יאונה כל אָנָן, אין לשער זכותם בזה ובבא.
בברכה

ב' אב תש"ע. (קובץ אגרות נא)

לא תתורו במחשבת עבירה

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. (שלח
י"ח ט"ז)

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, הוזהרנו בזה שלא לחשוב
לעשות עבירה ועל כל דבר פשע וחטאה כענין שנאמר מחשב להרע
וכו'. (רבינו יונה בשערי תשובה שער ג' אות מ"א).
אין להקשות בכל מי שמקיים כללים בציצית דאף על פי שבשעת קיום
המצוה נדחה הלאו, מכל מקום מתחילה מיד שבדעתו ללבוש הבגד
כבר עבר בלאו דלא תתורו אחרי לבבכם כיון שיש בדעתו ללבוש
כלאים, ועל המחשבה עובר מיד קודם שמקיים את המצוה.
אך פשוט זה אינו דמיון שבדעתו ללבוש כלאים בהיתר של עשה
דוחה לא תעשה, אם כן אינו חושב כלל לעשות איסור ולא עבר
במחשבתו על לא תתורו. (אילת השחר יבמות דף כ' ע"ב ד"ה ואין להקשות
דלדעת ר' יונה ויש כאן להעתיק מש"כ רבינו עוד שם, בהא דלדעת רבינו יונה בכל מצוה איכא
נמי עשה דאת ה' אלקיך תירא, אי"כ בכל עשה דוחה לא תעשה, ליהוי לית ועשה, וביאר רבינו
דכיון דכך הוא בכל לית, נמצא דבזה גופא אמרה תורה דין דעדלית, ע"ש).

עוד בהאי ענינא

ושאל רבנו שליט"א את מרן הגר"ז זצוק"ל דלפי דברי רבינו יונה אלו
כמעט לא ימצא מי שיהא כשר לעדות, דמי זכה למלט נפשו אף
ממחשבה, ולא היה לו תשובה. רק מתחילה אמר לי "אין רמב"ם שטייט
אויך אזוי" – ברמב"ם כתוב ג"כ כך אמנם אח"כ בדק הגר"ז ברמב"ם
וראה שאין ראוי שסובר כרבינו יונה, אבל תשובה לא השיב.

טלית של קטן

כת' המ"ב סי' טו סק"א דאסור להעביר חוטי ציצית מטלית של אדם
גדול לטלית של ילד קטן, לפי שטלית של ילד קטן אין בה חיוב כי אם
מדרבנן, והעירו מהמשך דברי המ"ב שמקל להסיר ציצית מבגד צמר
לבגד של שאר מינים, [אף לשי' השו"ע סי' ט' סעי' א' שסובר ששאר
מינים אין חיובם מדרבנן] וצ"ע מהו החילוק?
והשיב רבינו שליט"א דשאני בגד צמר ושאר מינים דבכל בגד מחויב
הוא בציצית אלא דזה חייב מדאורייתא וזה חייב מדרבנן, אבל קטן אין
מחויב בגדו בציצית אף מדרבנן דקטן פטור לגמרי, אלא דאביו צריך
לחנכו במצוות. (כתבי צדיק כתמר יפרח)

דיבור רע על עצים ואבנים

שלח לך אנשים

פרש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה בצרעת
על עסקי דיבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.
וצ"ב הדמיון שהרי מרים דיברה על משה, משא"כ המרגלים דיברו על
הארץ שזה דבר דומם ומהיכן היו צריכים ללמוד.
ואם הכונה משום שדיברו על הקב"ה כדפרש"י להלן פסוק ל"א הרי
פשוט שזה מגונה ומה צריך לזה לימוד ממרים?
ועוד דבערכין ט א תניא: אר"א בן פרטא בוא וראה כמה גדול כח לה"ר
מנלן ממרגלים, ומה המוש"ר על עצים ואבנים כך המוש"ר על חבירו
על אחת כמה וכמה.

והיראים סימן קצ"א כתב ואפי' על עסקי חבירו וממונו אסור להוציא
דיבה כגון הרוצה לתת מתנה לחבירו, ובא אחר וגינה אותו על שקר
וכדאמרין בערכין, הרי שנתבעו על שדיברו לה"ר על עצים ואבנים, עוד
יש לעיין למ"ד במכות ט"ז א' שלוקים על לאו שאין בו מעשה אם
המדבר לה"ר על עצים ואבנים ילקה?

וי"ל דאע"פ שאין דומה לשון הרע על עצים ואבנים ללה"ר על אנשים,
מ"מ הם היו צריכים ללמוד ממעשה דמרים צריכים לשמור מאוד על
הדיבור וזה מידה מגונה כשמחפשים חסרונות ומדברים רע, ודרך
הצדיקים לחפש את הצד הטוב וכעין מש"כ בחובות הלבבות שער
ההכנה פ"ו ונאמר על אחד מן החסידים שעבר על נבלת כלב מסרחת
מאד וא"ל תלמידו כמה מסרחת נבלה זאת אמר להם כמה לבנים
שיניה, תתחרטו על מה שסיפרו בגנותה וכעין שהוא גנאי לספר במות
כלב מת כ"ש באדם חי.

ורבינו יונה בשערי תשובה ש"א אות י"ח כתב: הצדיקים מפארים
ומכבדים בני אדם על כל מעלה טובה הנמצאה בהם ורשעים מחפשים
מומי בני אדם ושגיאיותם להשפילים.

יש משיכה לרע

הנה רש"י כתב שכלב הלך להתפלל שלא יהא ניסת לחבריו להיות
בעצתם, ואע"פ שלא רצה להיות כמוהם מ"מ הוצרך להתפלל כיון שיש
משיכה לעשות רע. וכמו שרואים במציאות שמחלוקת זה אש, וכולם
נאחזים בזה וצריך התגברות גדולה מאד בכדי שלא להצטרף.

שמירת העינים

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. (שלח
י"ח ט"ז)

שאלה: מהו החיזוק שאפשר לעשות בעיר חילונית?

העיקר הוא עצימת העינים, וזהו העצה היחידה, וזה באמת דבר קשה,
אבל מצד שני השכר של זה הוא גדול מאד. כי כל מה שיש לאדם
נסיונות קשים והוא מתגבר עליהם, השכר של זה אין לתאר!

והרי אם יגידו לאדם אם תעצום היום את העינים לא לראות מה שלא
צריך, תקבל עשרת אלפים דולר! הרי בודאי היה נזהר מאד. אבל כאן
זה הרבה יותר מעשר "מליארד" דולר, הרבה הרבה יותר מעשר מליארד
דולר...

וכל מה שאדם מתגבר על היצר הוא זוכה, ואין לשער איזה זכות שיש
לו.

וזה צריך כל אחד לחשוב שיש לפניו אפשרות או להכשל חלילה וחס
ואז זה נורא ואיום! ומצד שני אם הוא מתגבר יש לו זכות שאין לשער!
ובודאי אם היה יודע שיקבל מאה אלף דולר בודאי כל אחד היה נזהר.
וכאן הוא מרויח כמו מליארדי דולרים, בלי סוף!

ובספר על קדושת החיים הובא: הספר היה למראה עיניו של מרן
הגראר"ל, ואחר שעיין בו בכמה מקומות הורה לכתוב בשמו, שהוא
נחוץ מאוד ודבר גדול מאוד ומי שזוכה לשמור על עיניו הוא מאושר

פגעי הטכנולוגיה

הנה בדור האחרון התרבו הנסיונות ובעיקר עקב ריבוי פגעי הטכנולוגיה, שרבותינו שליט"א משקיעים מזמנם ומרצם להלחם בזה ולשמר את פך השמן הטהור, והנה מלבד עצם הדברים החמורים שיכולים לרדת מחמת זה, רגיל רבנו שליט"א להזהיר על עצם ירידת המדרגות של האדם ואפי' אם לא יגיע לשאל תחתית, **כמה חמור הוא כל ירידה וירידה**, ונביא כאן מקצת דמקצת מדברים שאמר רבנו שליט"א בכינוסים שונים לחזק ענין זה, ומכתבים שכתב על כך. [חלק מהדברים נערכו מס' 'סברי מרנ' ונמסרו באדיבותם]

צריכים לעבור את כל הדברים שיכול להביא לידי נסיונות לאדם, לטוב או להפך.

בכל הדורות עד עכשיו לא יכלו לעשות בכתביה כמו דיבור, ובדורינו יש נסיון של כתיבה כל אחד יכול לכתוב דבר ורואים בכל העולם את מה שכתב זה נסיון שהקב"ה רוצה שיעברו, שאפשר לחטוא בכל מיני צורות דע"י כתיבה אפשר לעשות חורבן העולם דבכל העולם רואים מה שכותב ואם זה דברים גדולים אפשר מאוד להתקלקל מזה.

וזה הקב"ה עשה שהדור שלנו יעבור גם את הנסיון הזה אדם צריך לעבור את כל הנסיונות ודורינו צריך לעבור גם את זה ומצד אחד זה חמור עד עכשיו לא יכלו לעשות כזה חורבן לעולם אדם לא יכול לדבר לכל העולם בבת אחת, אבל ע"י זה אפשר לכל העולם וזה החורבן הגדול שיכול לצאת, אדם יכול לנצל את זה לדברים טובים אבל בדרך כלל רוב אנשים לא מנצלים את הכחות שהקב"ה נתן בבריאה לדברים טובים, אלא מנצלים את זה רח"ל דברים רעים.

וזה עלינו להתגבר בנסיון שלא ימצא בתוכינו אנשים שישתמשו בדבר הזה עד כמה שאפשר, לדבר חוץ מה שאמרו שמותר, וזה צריך זהירות גדול מאוד וזה הנסיון הגדול בדורינו כי הוא מהדורות האחרונים לפני הגאולה אז יש נסיונות הכי גדולים והקב"ה יעזור שינצל גם מהנסיון הזה וע"י זה נזכה לגאולה האמיתית בבא"ס.. (ימלא פי תהלתך עניני ציבור עמי רסד-רסו מכינוס אב תש"ע)

מי שיתחזק בזה בע"ה יקרב את הגאולה

ממן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א:
נמצאים אנו בדור של עקבתא דמשיחא, בזמירות בשבת אומרים "מחבלי משיח יצלו לרווחה, פדותנו תצמיח ונס יגון ואנחה", ומי יודע אם גם דבר זה של פגע האינטרנט אינו חלק מחבלי משיח, שגם בעניינים רוחניים שייך חבלי משיח וצריך לזה רחמי שמים, זוהי בעיה עולמית גם כאן בארץ ישראל וגם באמריקה.

בהתייחסו לכינוס רבני הקהילות לדון בחיזוק וביצור הסייגים בעניין זה שהוא ציפור הנפש של היהדות הנאמנה, אמר מן שליט"א: "טוב מאוד מה שמתכנסים להתחזק בדבר אשר רבים חללים הפיל, ומי שיתחזק בזה בע"ה יקרב את הגאולה, והלוואי שנזכה לזה בקרוב". (בפני משלחת רבני הקהילות, תשע"ד)

הסכנה עומדת בתוקפה

ממן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א, בכנס חירום להצלה מפגעי האינטרנט במקומות העבודה והחובה להשתמש אך ורק באינטרנט מסונן:

מדברים על דבר שרבים חללים הפילה, והסכנה עדיין עומדת בתוקפה, למרות שעושים כל כך הרבה דברים על זה, בכל זאת צריך עוד חיזוק. הריבונות של עולם יעזור שכלל ישראל ינצל מכל המפריעים שמפריעים ליהדות שמפריעים להכלל ישראל ונזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה. (ט"ז תמוז תשע"ה, בני ברק)

אין קושיית למה קורה אסונות רח"ל

לאחר האסון הנורא בו קיפחו את חייהם שמונת בני משפחת אטיאס, זכרונם לברכה, ממושב בר יוחאי, בתאונה מחרידה בעת שהרכב איבד את הבלמים, ורק בת אחת נותרה לפליטה בדרך נס, נכנסו למעונו של מן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א, לספר לו בחשש ובכאב אודות התאונה המחרידה שזעזעה כל לב, כדי שיורה מה רצון ד' יתברך מאיתנו ובמה צריך להתעורר.

מן שליט"א, נאנח בכאב ואמר: "מי במים ומי באש?", ושוב חזר על כך, "מי במים ומי באש, מי בחניקה ומי בסקילה, הכל בראש השנה יתבונן. וכן אירעה לאחרונה שריפה ברחובות, שכליתה כמעט משפחה שלימה רח"ל, והכל זה עם חשבון, הכל עם כתובת, וחשבונות שמים איננו יודעים, וכמו שרואים בדברי חז"ל בפ"ק דשבת".

מן ראש הישיבה שליט"א, הוסיף ואמר: "ומה שהרבה פעמים אנשים תולים בסיבות שהנהג עשה טעות ולכן קרתה התאונה, אין הדבר כן. אלא, אדרבה, למה זימנו מהשמים שיעשה את הטעות, בגלל שנגזרה הגזירה רח"ל".

וכששאלוהו מה חפץ הקב"ה מאיתנו, אמר מן שליט"א, "פעם כשהייתה מתפשטת, רח"ל, מחלת החולירע בעיר, היו מיד מחפשים אם אין בעיר חטאים חמורים. ואפילו מצאו אחד או שנים חוטאים בעיר, הבינו שבשבילם עלול לבוא אסון כזה גדול שמתו הרבה מבני העיר רח"ל,

כינוס רבנים תשרי תשע"ג

מורי ורבותי, כל אחד יודע שהדבר הזה [האינטרנט] זה סכנה גדולה, סכנה! גדול המחטיו יותר מן ההורגו, וכאן זה יכול להיות להחטיו "נורא ואיום" כמו שידוע מעשים נוראים מה שקורה ע"ז.

בגמרא בקדושין דף פ"א ע"א כתוב מעשה ברב עמרם חסידא שהיה חסיד, וכשהגמרא אומרת "חסיד" זה לא סתם, רק חסיד זה צדיק כל כך.. ופעם אחת היה באיזה מקום שהיו שם נשים אז הוא צעק נורא בי עמרם – יש אש בבית עמרם! "לככה הוא צעק, יש אש".

והחפץ חיים נדמה לי מביא למה הוא כל כך בייש את עצמו, כי הוא רצה להורות שאם בן אדם נמצא בכזה מצב, הוא צריך לבייש את עצמו ולצעוק נורא בי עמרם – אש!

אנחנו בדור הזה כל אחד צריך להבין אם יש לו דבר כזה [אינטרנט] בשביל פרנסה או בשביל משהו אחר, צריך להרגיש שיש לו נורא בי עמרם – יש אצלו" אש."

כל אחד מבין את זה, כי רואים שהרבה אנשים נכשלין אחרי שמשתמשים מתוך היתר זה ומתוך היתר זה, ובאים לדברים נוראים. כל הרבנים צריכים להגיד לציבור להזהיר אותם שזה אש! וצריך מאד להיזהר מזה.

הקב"ה יציל שחלילה וחס לא נעבור דברים נוראים מה שקורה, הקב"ה יעזור שלא יקרה כאלה דברים, ונזכה לראות בגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

נסיון הדור האחרון

אנחנו שמענו דברים חושבים מאוד, וכל אחד יודע את הסכנה שיש לכל נשמה יהודית בזה, ואין כ"כ הרבה מה להוסיף.

ידוע שהקב"ה ברא בעוה"ז ד' סוגי דברים, דומם, צומח, חי, מדבר, לדומם אין שכל, וכן לצומח, וגם לחי כמעט אין שכל, אלא רק למדבר, המחבר של הבריאה זה המדבר, ומדבר נקרא האדם שהוא מדבר עם שכל, כי לכל שאר הדברים אין שכל, ואפי' לחי אין שכל, הכל מדרגות, לדומם בכלל לא וכו', והתכלית הוא המדבר, והמדבר בלי שכל כמו תוכי זה כלום, מעלת מדבר זה מי שמדבר עם שכל זהו העיקר של הבריאה הקב"ה לא ברא סתם ברואים בלי שכל אלא הם משמשים לאדם.

וכל עיקר מעלת האדם זה הדיבור, ואע"פ שדבור זה קל מאוד לאדם ובמעשים הוא יותר מתייגע, בכל זאת הדיבור זה העיקר, ביצירת האדם כתוב (בראשית ב, ז) ויהי האדם לנפש חיה, וכתב התרגום לרוח ממללא. ולדיבור יש יותר כח מדברים מעשיים, וכמש"כ הח"ח (שמירת הלשון פ"א) דכמו שבענייני היסודות שהטביע ה' יתברך בעולם, היסוד הרוחני הוא הרבה יותר חזק מהיסוד הגשמי, כמו שאנו רואים בחוש שבהתגבר האש על הדבר הגשמי מכלהו, וכן בהתגבר יסד הרוח הוא יכול לפרק הרים ולשבר סלעים ע"ש.

כל מעשה שאדם יוכל לעשות זה יותר מוגבל מדיבור, אפי' פצצת אטום שזה דבר הכי נורא שיש בעולם, זה גם מוגבל דאינו יכול להזיק בכל העולם, אבל בדיבור שאדם מדבר בלכתו להזיק בכל העולם.

יש עוד חלק שזה תלוי בשכל האדם דהיינו כתיבה, יש נידון להלכה בענין כתיבה על כמה דברים אם זה כדיבור [ע"י גיטין ע"א א' ובש"ת רעק"א ח"א סכ"ט] וזה ג"כ עם דעת עכ"פ יש ענין של כתיבה ביחד עם דיבור, ושני ענינים אלו מבטאים את כח האדם, דאנו נבראים שיש להם כח הדיבור או כח הכתיבה.

בדיבור אפשר לעשות דברים נוראים, אחד יכול לדבר כאן ויכול להיות השפעה גם במדינות רחוקות מאוד, כתיבה מצד אחד זה פחות ומצד אחד זה יותר, בעדות יש דין מפיהם ולא מפי כתבם דמתחשבים עם הדיבור לעתידות אבל מצד שני אחד שרוצה לעשות עיסקא איזה חוזה וכדו' אפי' דיברו ביניהם מ"מ כל זמן שלא כתבו אין לזה תוקף, א"כ מצד אחד דיבור ויותר חזק ומצד שני כתיבה זה יותר, דאין תוקף בלי כתיבה הדיבור זה דבר מאוד חמור, כדכתיב (משלי יח, כא) מות וחיים ביד הלשון אחד יכול לדבר כאן ויהיה הרבה יותר השפעה רחוקה מדבר גשמי, אפי' פצצת אטום שזה דבר נורא א"א לעשות לכל העולם אבל הלשון אינו מוגבל.

והנה עד הדור שלנו לא ראו שכתביה יהא דבר כ"כ גדול אדם יכול לכתוב אפי' לכמה אנשים אבל לא לכל העולם, אבל היום הקב"ה נתן כח שאדם יכול לכתוב וכל העולם יראו את מה שכתב, וזה לכאורה הקב"ה עשה לנסיון כיון שהדורות האחרונים ובפרט בדור זה שאולי זה הדור האחרון

ואפילו שאחרים היו נקיים מזה, בכל זאת כל ישראל ערבים זה לזה: ובימינו, לא חסר חטאים אלו, ד' ירחם, ובפרט עם האינטרנט. ואין קושיות למה קורה, רח"ל, אסונות כאלו.

"אף בני תורה ששומרים את עצמם ומתרחקים מכל דנדוד של אינטרנט ודומיהם, עדיין חסר את ה' אשטימונג' (רוח' ואווירה ציבורית חזקה), לחומר האיסור. ואם הייתה אווירה חזקה וברור אצל כל אחד ואחד 'שהדבר אסור', ממילא היה משפיע שגם המון העם היו מתרחקים מזה." (אייר תשע"ב)

החובה לחזק מפני סכנה זו נוגעת לכולם

מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, התבטא לקראת הכינוס הגדול שנערך בארה"ב בהשתתפות למעלה משישים אלף יהודים, נגד סכנת האינטרנט ופגעי הטכנולוגיה, כי יש לכך חשיבות עצומה, ואמר למשגיח דליקוד הגה"צ רבי מתתיהו סלומון שליט"א, כי "עצם הדבר שמתאספים רבבות אלפי ישראל כדי להתחזק, דבר זה עצמו יש לו כח השפעה עצום, ובוודאי יצליחו בסיעתא דשמיא".

כמו כן אמר לראשי העסקנים באמריקה, כי "החובה לחזק מפני סכנה זו נוגעת לכולם, וגם לגבי אלו הבחורים שלא יודעים מה זה אינטרנט, כי מי יודע אם למחר לא ירבוץ לפתחם החטאת רובץ, וצריכים לחשלם ולחזקם קודם שיפלו, ח"ו." (אייר תשע"ב)

המסית והמשחית הגדול של דורנו, כמו ההשכלה הארורה

מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א: האינטרנט הוא המסית והמשחית הגדול של דורנו, כמו ההשכלה הארורה שחיבלה בכרם בית ישראל.

כל תקופה וההסתה שלה. לפני כמה דורות הייתה זו ההשכלה הארורה, וכידוע, היה אז הרשע "אדם הכהן" שר", רצה למשוך את נשמת קדשו של כלל ישראל, ה"חפץ חיים" זצוק"ל, בהיותו צעיר לימים, כאשר ישב יתום בעיירה זטל, וניסה אותו משכיל לשכנעו להתפתות להשכלה הארורה, ובחסידי שמים ניצל מציפורניו.

וכל ימיו של הסבא קדישא היה מקללו בקללות נמרצות [היה אומר ימ"ש] כך הייתה ההשכלה הארורה באותו הדור, וכך היום הוא האינטרנט, שמנסה להפיל חללים מכרם בית ישראל, וצריך חיזוק גדול מאוד. (אייר תשע"ב)

הדרך היחידה להינצל מזוהמת וטומאת מצרים

בשיחה מיוחדת לקראת מתן תורה שנמסרה על ידי מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, בישיבת פוניבז' לצעירים, אמר: "מתן תורה היה הדרך היחידה להינצל מזוהמת וטומאת מצרים. ואף שכיום אנחנו לא במצרים, אבל יש היום בעולם כל מיני דברים גרועים, והיום זה לא יותר טוב ממה שהיה במצרים."

"כל אחד יודע שיש דבר שקוראים לו אינטרנט, וכן עוד כל מיני דברים גרועים מה שיש ברחוב, הרבה דברים, ויש מזה השפעה על כל אחד, ממילא צריך מאוד להתחזק כדי להתגונן נגד כל התוצאות הגרועות האלה. כי כל אחד עלול להיות מושפע מהרחוב".

באותה שיחה האריך מִרְן ראש הישיבה שליט"א, על הצורך להתחזק לקראת מתן תורה בתיקון המידות ולהיזהר מפני מידות רעות. לאחר השיחה, כאשר נשאל על כוונתו לעורר באותה שיחה גם בעניין האינטרנט וגם בעניין מידות רעות, השיב: "כולהו איתנהו בו... כל המרעין בישינ נמצאים בו!" (אייר תשע"ב)

רואים צרות מתחדשות

ובשיחה באחד הישיבות אייר תשע"ב אמר רבנו בתו"ד היום גם כן אף שאנחנו לא במצרים, אבל יש היום בעולם כל מיני דברים גרועים, והיום זה לא יותר טוב ממה שהיה במצרים. כל אחד יודע שיש דבר שקורים לזה אינטרנט, וכן עוד כל מיני דברים גרועים מה שיש ברחוב. כל הרבה דברים, ויש מזה השפעה על כל אחד, ממילא צריך מאוד מאד להתחזק כדי להתגונן נגד כל התוצאות הגרועות האלה. הנה הדורות יורדים מאד, גם בכל יום ויום הצרות התרבו, ובגמ' סוטה מ"ט אמרין אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, ובזמנינו רואים ממש צרות מתחדשות, יתכן שכתוצאה מדברים הלא טובים כגון טלוויזיה פלפון אינטרנט כל אלה רבים חללים הפילו.

שורש הרע – ביטול הזמן

מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, התבטא כי שורש כל הסכנות הרוחניות הוא חיסרון ביקור וערך הזמן. "הזמן זה הדבר הכי יקר בעולם, וכשאנשים מחפשים איך לבלות את הזמן מכאן מתחיל שורש הרע." (הגר"מ קסל שליט"א, בכנס ראשי הכוללים והקמת ב"ד לפגעי הטכנולוגיה, תמוז תשע"ג)

יסוד ההרס – חוסר הערכה לזמן

הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א. הרבה פעמים זכיתי להיכנס למִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, ולשמוע דעתו הברורה. קודם כל זה פלא עצום, יהודי בלי עין שזכה להגיע לגילו, רואים בהיותו, אדם הרחוק שבעים-שמונים שנה מהמציאות של היום ומכיר היטב את המצב.

במשך כמה שיחות זכיתי לשוחח עימו, אמרו לו שרוצים להנפיק מכשיר כשר, הזדעק מיד ואמר, "אין כזה דבר מכשיר כשר, יש מכשיר לא כל כך טרף".

ומִרְן ראש הישיבה שליט"א, אמר אז יסוד עצום, צריך לשנון וזה יסוד הכל: העניין של חוסר הערכה לזמן. כך הוא תיאר זאת, מקדש ישראל והזמנים, הכח של כלל ישראל זה השליטה של ישראל על הזמן. הקב"ה יצר בריאה של זמן, זמן זה אינו מציאות תמיד כזו, זמן זה הבריאה הראשונה שהקב"ה יצר, כך כתוב בהגר"א, ב"אדרת אליהו", הזמן הוא זה שמחבר את האדם לתורה. תורה בשביל להתקיים צריכה זמן, המצוות נאמרו בזמנים, יש מצוות של בוקר, של שבת, של חודש, הזמן הוא כלי שהקב"ה יצר כדי לחבר את האדם.

העניין של האינטרנט, מעבר לגילוי עריות וכו', זה לוקח את הבריאה של הזמן ומביא את זה למחוזות אחרים לגמרי. האינטרנט דבר ראשון גוזל מכל המשתמשים את העניין של הזמן שמיועד לתורה ולעבודה. מעטים מאיתנו זוכים לנצל כל דקה בחייהם, אך אם אני לא מכור ולא משועבד למשהו שלגמרי שואב אותי לשם ומפריע לי בסדר היום הרגיל, אז עדיין אני שולט על הזמן. קדושת ישראל היסוד היסודי ביותר זה שישאל שולטים על הזמן, הם בעלי בתים על הזמן. (ועידת הרבנים לביצור חומות הדת, ב"ב, תמוז תשע"ד)

סכנה להתמכרות

הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א, מרא דאתרא מודיעין עילית: מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, אמר אמת לאמתיה היצר הרע חכם יותר מכולנו והוא 6,000 שנה מבוגר מכולנו, מה העצה? כתוב "משמרת למשמרתי", גדרים על גדרים, סייגים על סייגים.

צריך לדעת, גם המכשירים המוגנים יש סכנה להתמכרות, יש סכנה למי שיותר מחוכם להגיע לדברים שאולי אלה שיצרו אותם לא נתנו הדעת. (ועידת הרבנים לביצור חומות הדת, ב"ב, תמוז תשע"ד)

מדוע אין אינטרנט כשר

הגר"מ הכהן רובין שליט"א, רב קהילת בני תורה בשכונת הר נוף בירושלים:

רבים תמהים ושואלים למה שלא יהיה אינטרנט כשר, תשובת הדבר, אי אפשר לתת הכשר על אינטרנט כיון שבסודו האינטרנט דבר פסול. אפשר להגן, אפשר לחסום, לכן הלשון של בתי הדין והגופים שמטפלים בחסימות הוא תמיד 'מוגן', לא 'מאושר' ולא 'כשר'.

מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, עמד על כך כאשר נכנסנו להזמין לעצרת, שהיצר הרע רוצה רק להכניס רגל אחת ואז הוא פותח סדק קטן בחומה הבצורה, ומשם כבר מכניס את שתי רגליו פנימה. הוסיף מִרְן שליט"א, שהבעיה מורכבת ביותר, מצד אחד זו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, ומצד שני אם יהיה אינטרנט מוגן אז כבר כביכול יש הכשר להשתמש עם אינטרנט שהוא דבר פסול ביותר. מִרְן ראש הישיבה שליט"א, התבטא: "אדם ניגש רק לחמש דקות לבדוק משהו ובסוף מוצא את עצמו משוטט חמישים דקות".

(ועידת הרבנים לביצור חומות הדת, ב"ב, תמוז תשע"ד)

לא תיתכן סיעתא דשמיא בפרנסה מעבודה עם אינטרנט פרוץ

עצרת ענק לנשות ובנות ישראל התקיימה לקראת הימים הנוראים בכל ריכוזי היהדות התורתית ברחבי הארץ, בה הובאו דברי גדולי ישראל שליט"א והושמעו דברי רבנים ומחנכים בדרכי השמירה על בתינו ונפש ילדינו מפני הסכנה הטכנולוגית ובהתמקדות בעניין חסימת האינטרנט במקומות העבודה.

בעצרת הרבבות הובאו דברי מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, כי: "האיסור להשתמש באינטרנט פרוץ הוא גם לצרכי פרנסה". כן צוין, כי במקרים נדירים שלא היה פיתרון במקום העבודה הורה מִרְן ראש הישיבה שליט"א, לעזוב את העבודה. אחד האברכים סיפר במצגת, כי בעקבות הוראה זו גם אשתו הודיעה על עזיבתה ומיד נתרצו מאחורי החברה לחרוג עבורה מהכללים ולאפשר לה להתקין את החסימה המורכבת.

זעקת הדל

בביקור מיוחד שערך ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בארה"ב, כ"ק האדמו"ר מנובומינסק שליט"א, במעונו של מִרְן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א, העלה בכאב את נגע האינטרנט הנורא המחולל שמד רוחני, רח"ל, ברחבי ארה"ב.

כ"ק האדמו"ר שליט"א, אמר, כי אחרי מלחמת העולם הראשונה, ארה"ב הייתה מדבר שממה רוחני, לא נתנו ליהודים שהגיעו לאמריקה לשמור שבת, אילצו אותם לפרנסתם לחלל שבת, רח"ל, לא היה שום דבר, לא הייתה מערכת כשרות ולא היו בתי חינוך בחינוך ילדי ישראל בדרך ישראל סבא ועל ידי כך אבדו דורות שלמים.

היום, ב"ה, אין את הניסיון של שבת ויש מוסדות חינוך טובים וכשרות, אבל היצר הרע אינו נותן מנוחה והוא שלח את פגעי הטכנולוגיה הנוראיים הממטיים חורבן והורסים כל דבר שברוחניות.

מִרְן ראש הישיבה שליט"א, התבטא על כך בחריפות רבה ואמר כי "האינטרנט הוא המסית והמשחית הגדול של דורנו, כמו ההשכלה הארורה שחיבלה בכרם בית ישראל. כל באיה לא ישוּבוּ. וצריך לפעול בכל הדרכים כדי שלא נהיה אוטם אזנו מזעקת הדל". (חשון תשע"ו)

יום הארציט של הגאון הגדול רבי נפתלי נבנצל זצ"ל מראשי ישיבת פוניבז' לצעירים נלב"ע ה' סיון תשע"ב

אודות הגרנ"צ זצ"ל כבר כתבנו בגליון פר' בהעלותך תשע"ד ונביא כאן דברים נוספים

שאלה של בריאות

סיפר הגר"ת פישוהוף שליט"א: בשנת תשס"א כאשר הוא כבר לא היה צעיר התחילו בישיבה בזמן אלול פרק הניזקין, כמובן שמורי ורבי הגאון רבי נפתלי זצ"ל נכנס לפני ולפנים של הסוגיות היזק שאינו ניכר ועוד, בסוף הזמן סכמו שבזמן הבא יתחילו פרק האומר אבל הגאון רבי נפתלי זצ"ל רוח אחרת עמו הוא כבר בתוך הניזקין ועוד לא סיימו, איך שייך להתנתק.

יום לפני תחילת הזמן נכנסתי אל מרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א ותוך כדי הדברים סיפרתי לו שרוצים להתחיל האומר והגאון רבי נפתלי זצ"ל אומר שאינו יכול להתנתק, הגיב ואמר מרן הגרא"ל שליט"א: ברבי נפתלי חייבים להתחשב אצלו מה ללמוד זו שאלה של בריאות! אני רק יוצא מביתי ברחוב חזון איש והנה רבי נפתלי לנגדי ומיד הרשב"א אומר כך מה הפשט? למחרת ביום הראשון של הזמן אנו רואים את הגאון רבי נפתלי וצהלתו על פניו וסיפר: לא יכולתי להירגע עליתי אל מרן ראש הישיבה הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ ושחתי לפניו על הקושי שלי להיפרד מהניזקין וברוך השם הוא הסכים עמי שאני ממשיך בהניזקין.

מכתב רבנו במעלתו

בס"ד.. לכבוד בני משפחת הגר"ר נפתלי נבנצל זצ"ל שלו רב ברכה

שמחתי לשמוע כי אתם עוסקים בהוצאת כתי אביכם הגאון זצ"ל שהי' ר"מ בישיבתנו ישיבה לצעירים פוניבז', והי' מחדיר את הגמ' בתלמידים בכזו בהירות ומתיקות, והי' עוסק רבות בתורת הרמב"ן עה"ת ונתחדשו לו בדברי הרמב"ן ביאורים וחדושים והעלה הדברים על הכתב, וכעת מסדרים אותם על סדר הש"ס כדי שיתבדרו בבתי מדרש וישמחו ויתענגו הלומדים ויטעמו טעם מצוץ אמרו. יתברכו העוסקים שיהי' להם סיעתא דשמיא, ויזכו ללמוד וללמד לשמור ולעשות הם ויוצאי חלציהם א"ס.

צורת ההגבהה

וכשנשאל הגר"ר מהו דרך הנכונה לעשותו ההגבהה, ענה לנו אין אלא הנהגת מרן הגרא"ל שליט"א שפ"א כיבדו אותו בעשית ההגבהה, ועשה כסדר הנהגתו שבלולב לנהוגים כנוסח ליטא.

מהדו"ק

סיפר הגר"ש שליט"א בן רבנו: הגאון רבי נפתלי זצ"ל, היה ידיד טוב של להבחל"ח אמו"ר מרן שליט"א, היה להם קביעות כמעט מידי יום בתקופה של שנים רבות ללבן יחד על פה את הסוגיות הנלמדות בישיבה, היה להם הרבה שיחות תורניות.

גם אחרי שהפסיק אאמו"ר שליט"א ללמד בישיבה היה הגאון רבי נפתלי מתייעץ איתו על כל צעד ושעל בחיים, ואני הייתי פעמים רבות השליח לזה. רבי נפתלי לא פעם התקשר אלי ושולח אותי לשאול, וכמה פעמים גם קרא לי לביתו כדי שאשאל עבורו. הוא לא זז בלעדו.

כמדומה, שר"נ זצ"ל סידר עוד בחייו את הכתבים של שיעורים שלו ואף אמו"ר כתב מכתב ברכה לזה,

ר"נ זצ"ל היה משתמש הרבה בשיעורים באילת השחר. והנה, כידוע, הספרים נדפסו בכמה פעמים וכמה מהדורות, והיו קטעים שאאמו"ר מרן שליט"א רשם בסופו (מהדו"ק) וכוונתו - שזה מהדורה קודמת וכעת לא עבר על זה שוב בעיון לקראת הדפסה שניה, ורצה שיהיה סימן לדעת מה הוצאה ראשונה ומה שניה. וגם שלפעמים בהוצאה שניה יש מהלך אחר בסוגיא מזה שבהוצאה ראשונה

ר' נפתלי זצ"ל היה סבור - שאם כתוב מהדו"ק הכוונה שבהדורה ב' הוא לא מסכים לזה, אלא שלמחוק לא מוחק אבל היום הוא לומד פשט אחר, אז בשיעורים הוא היה מזכיר כל שטיקל שזה מהדו"ק ופלפל למה יש להקשות על זה שמרן לא היה מרוצה מזה מספיק...

זה וורט של ר' שמואל

עוד סיפר הגר"ש, זכורני, מעשה נפלא שאירע עמו. היה זה באחד השנים שלמדו בישיבה המפקיד. הוא שוחח בלימוד עם אאמו"ר, ואאמו"ר אמר לו איזה חידוש בסוגיא. רבי נפתלי כ"כ התלהב שאמר לאאמו"ר מרן שליט"א, הנה אתם בודאי כתבתם את זה בקצרה כדרכם, אבל כזה חידוש מתוק מגיע לו להיכתב ביתר ביאור... והלך וכתב אותו בעצמו בטוב טעם ממש עם גישמעק אמיתי.

הוא בא לאאמו"ר להראות את זה, ואאמו"ר מסתכל ואז אומר לו 'זה וורט של ר' שמואל'... כי כידוע רבי נפתלי היה תלמיד של רבי שמואל רוזבסקי, וכיון שהוא כתב את זה, הוא כתב את זה עם המבט שלו, צורת הלימוד שלו, והוא, לומד כמו ר' שמואל, אז אמנם עיקר החידוש היה של אאמו"ר אבל הוא כתב את זה כ"כ טוב שזה נהפך לסגנון וורט של רבי שמואל... אאמו"ר אמר לי - כי כל מחבר מבין הכי טוב את מה שהוא אומר, עוד יותר מאחרים, לכן לא רצה להכניס את זה בספר אפילו שהוא כתב את זה נפלא ממש.

יום הארציט של הגאון הגדול רבי חיים אהרן טורצין זצ"ל ראש ישיבת מצוינים נלב"ע י"ב סיון תשל"א

רבנו שליט"א היה בקשר חזק עם הגר"ח זצ"ל וכל פעם שהיה מגיע לבני ברק היה נפגש עמו ומשוח עמו בד"ת, והיה רבנו שולח עליו תלמידים מהישוב"ק ללמוד אצלו, וגם את שני בניו שלח ללמוד אצלו וכך שח הגר"ש בן רבנו: בחרותי כאשר סימתי את הישיבה קטנה, אאמו"ר שליט"א שלח אותי ללמוד בירושלים בישיבה למצוינים שהיתה בראשות הרב חיים אהרן טורצין, והרב קרסניצקי הוא סבר שהיות ואני צעיר מכפי גילי בשנתיים, כדאי שאלמד אצלו שנתיים, אבי הכיר אותו כת"ח שמצליח בהרבצת תורה, ואח"כ אעבור לישיבה הגדולה פוניבז' בבני ברק.

ואכן למדתי שם שנתיים ואח"כ עזבתי לבני ברק. היה לי סיפור מעניין, כשסיימתי שיעור ב', עמד רבי רפאל בן הגר"ז לפתוח גם הוא ישיבה כמו שאר אחיו, הוא פנה איפה אל אבי שליט"א שישלח אותי אליו להתחיל את הגרעין הראשון של הישיבה, אבי הסכים כי הוא רצה לעודד את הישיבה שלו, אבל אבי שאל אותי לדעתי ואני עניתי שיהיה לי תועלת יותר גדולה בפוניבז', אז אבי שליט"א אמר שאלך לפוניבז'.

ולמעשה זה היה אחד הסיבות שלא נפתח בסוף הישיבה כי לא היה לו גרעין טוב.

קריאת שם

כשפתח הגר"ח זצ"ל את ישיבתו לא קרא לזה שם, ואח"כ אחד המנהלים קרא את שמה ישיבה למצוינים, ורבנו שהיה שולח מכתבים לבניו לישיבה לא כתב אף פעם את שם הישיבה ישיבה למצוינים, דטען דאמנם יש הרבה מצוינים בישיבה, אבל יש גם פחות מכך, וא"כ הוי שקר שהישיבה רק למצוינים.

ברכת מזל טוב להבחור דוד קרעי נ"י שטורח מידי שבוע בהפצת הגליון לרגל כניסתו לעול תורה ומצוות
יזכו הורים היקרים לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה ויגדל בתורה ויראת שמים באריכות ימים ושנים

מרבינו מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא זרחיג ר' אברהם צבי טוב שליטיא

עדיין חביבותא גבן...

בעמדנו עדיין סמוך ונראה לאחר מתן תורה, מרגישים אצל רבינו את ההמשך של מעמד קבלת התורה, כפי שמזכיר הרבה בימים אלו פסוקים ומאמרי חז"ל המדברים בגדלות היום הזה.

ואחד מהדברים היא הגמ' בגיטין (דף ל"ו ע"ב) ת"ש דאמר עולא עלובה כלה שזינתה בקרב חופתה, אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא עד שהמלך במסכו נרדי נתן ריחו, [פרש"י עלובה – חצופה, שזינתה בקרב חופתה, בעוד שכינה וישראל בסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה וכו']. אמר רבא עדיין חביבותא הוא גבן דכתיב נתן ולא כתיב הסריח, [פרש"י אע"פ שהזכיר קלקוליהן, לא הזכיר אלא במראית חיבה, דלא כתיב הסריח]. והעיר רבינו מאי ראיא דמשום חביבותיה דישראל נקט הפסוק לשון זה, הא בלאו הכי נמי למה שיהא כתוב לשון הסריח, שהוא לשון מגונה, הרי התורה מדברת בלשון נקיה, ואף עיקם הכתוב שמונה אותיות בשביל זה, כדאמרי' בריש פסחים, ומש"ה כתבה תורה "נתן" ריחו.

כמו כן חוזר רבינו על לשון הברכה של שופרות במוסף של ראש השנה, בקולות וברקים עליהם הופעת, ובקול שופר עליהם נגלית, דקאי על מתן תורה. וכהנה עוד פסוקים ומאמרי חז"ל מענין מתן תורה שזורים על לשונו בימים אלו.

וכפי שחרת רבינו שהעיקר "להרגיש" קבלת התורה, בדברנו בערב קבלת התורה בפני רבני ותלמידיה היקרים של ישיבתו הק' "גאון יעקב" בהתאספם לשעת התרוממות וקבלת התורה בבית רבינו. ולאחר שירה מרוממת ביקשו מרבינו שרוצים לשמוע משהו על מתן תורה, ואמר:

זיי דארפין עפעס העריץ? פארו מתן תורה! "כעין" מתן תורה! שוין. פי' לא צריכים לשמוע כלום, רק "שזה מתן תורה! כעין מתן תורה, וזהו!

והוסיף רבינו שכתוב כמדומה שחזרו מהר סיני מיט אנגעוואלדיגע שמחה, פי' עם שמחה עצומה, הרי זה יום שמחת לבו.

הקב"ה יעזור שכל אחד מכם וכל כלל ישראל יזכו לכל טוב, ברוחניות ובגשמיות, העיקר שירגישו "קבלת התורה" יקבלו עול מלכות שמים, עול תורה ועול מלכות שמים.

ולסיום הנני להביא דבר נפלא שהראה לרבינו פעם חתנו הגאון המופלג רבי זאב ברלין שליט"א ראש ישיבת "גאון יעקב", מש"כ רש"י בתענית דף כ"א ע"ב וז"ל בד"ה אל מול ההר, לא נסתלקה שכינה עד לוחות האחרונות שניתנו ביום הכפורים, וגם כל ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהתה שכינה בהר ומשם ניתנו כל המצות בקולי קולות ולפידים ביום קבלת עשרת הדברות עד אחד בניסן שהוקם המשכן, ונסעה וזזה שכינה מן ההר וכו' עכ"ל. ומבואר ברש"י חידוש נפלא דכל אותו זמן עד שהוקם המשכן היו קולות וברקים על הר סיני. וזכורני שרציתי לדחוק בדברי רש"י דהקולות היו רק ביום מתן תורה, ולא הסכים רבינו, ואמר לי למה לשנות את דברי רש"י מפשטן.

~ ~ ~

לקרוא קריאת שמע

הבוקר פנה לרבינו א' שכמה מבני משפחתו מחכים לזכות בילדים, ומבקשים קבלה להתחזק, חשב רבינו זמן מה, ואמר "קריאת שמע" ע"כ. וכמובן שכל מילה נוספת מיותרת...

ובאותו ענין בימים אלו לפני תפילת מעריב התבטא רבינו מ"ס איין מעריב קעמן איין פיל פארדיגען... אין חלילה פארקערט קעמען פארלירן אסאך... פי' מתפילת מעריב אחת אפשר להרויח כ"כ הרבה, וח"ו להיפך מפסידים הרבה... סתם ולא פירש. [א"ה אך דבר א' למדנו שאפשר למצוא מספיק חיזוק בקריאת שמע שהיא יום יום, ולא צריך לחפש דוקא דברים נוספים.]

השמה העצומה בקבלת התורה

איתא בשבת (דף פ"ט א') וא"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שמן ואמר לפניו ריבונו של עולם תורה היכן היא? אמר לו נתתיה לארץ, הלך אצל ארץ אמר לה תורה היכן היא אמרה לו אלקים הבין דרכה והוא ידע מקומה. הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי, וכן הלך אצל תהום, וכולם אמרו שאין בהם את התורה, חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה! אמר לו לך אצל בן עמרם, הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא. אמר לו וכי מי אני שנתן לי הקב"ה תורה, א"ל הקב"ה למשה, משה בדאי אתה? אמר לפניו ריבונו של עולם חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום, אני אחזיק מובה לעצמי? אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעמת עצמך, תקרא על שמך, שנאמר זכרו תורה משה עבדי וגו'.

ובתוס' שם הקשו האיך זה שהשמן לא ידע כשהיה מתן תורה, הרי בכל העלם כולו היה רעש גדול, וכולם ידעו, רק השמן לא ידע? פלא גדול! ותימצו תוס' דאמרינן במדרש לפניו ילך דבר, שמרדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקמרג לומר אומה שעתידיה לחטוא לסוף מ' יום בעגל אתה נותן להם התורה? והוא שמן והוא מלאך המות.

והשאלה היא, הלא הקב"ה ידע שיחטאו בעגל, ובכל זאת החליט הקב"ה, למרות זאת, לתת להם את התורה. וא"כ מה לי במה שיקמרג השמן, יאמר לו הקב"ה אני מבין שזה כן כדאי.

וכמו שמצינו שבשעת בריאת העולם כשעלתה במחשבה לברוא את האדם, נמלך הקב"ה במלאכים, והיו כאלה שאמרו שלא כדאי לברוא את האדם, כיון שיחטא. והקב"ה בכל זאת ברא את האדם. ולא התפעל מהם, ולמה כאן הוא מתפעל מהשמן? שיבוא השמן ויקמרג, מה יקרה? ולמה הוצרך בשביל זה למרדו, שהוצרך הקב"ה לחפש עצות שהשמן לא ידע, כל העולם כולו יודע ורק השמן לא ידע.

ומשמע כך, דהנה מבואר בחז"ל ובפוסקים, שהשמחה הכי גדולה שהיה להקב"ה בעולם, זה היה בשעת מתן תורה, וקוראים לזה "ביום חתונתו וביום שמחת לבו", והשמחה היא, שהרי כל הבריאה כולה ברא הקב"ה לתכלית אחד, רק להיטיב לבריות, דוכי הקב"ה צריך את זה? הרי אינו צריך לשום דבר, ואין בו לא כעס ולא שמחה לא צער ולא עצבות ולא שום דבר, אלא שהקב"ה רוצה להיטיב, רוצה לעשות חסד עם אנשים, להיטיב עם הבריאה, וברא עולם, והכל הכל בשביל מתן תורה, שאז זה השיא האושר של האנושות! כי רק ע"י תורה, ולולא זאת לא היה כדאי, כי לא יגיעו לתכלית מה שהקב"ה רוצה. ואפי' שהיו צדיקים לפני זה, הם היו רק מעט, ועיקר התכלית של הבריאה היה מתן תורה, כמשאחז"ל בראשית - בשביל התורה שנקראה ראשית וכלל ישראל שנקראו ראשית, וזה השיא של השמחה שהקב"ה שמח שיכול להיטיב הכי טוב מה שיש.

וא"כ בזמן מתן תורה, אם השמן יבוא ויקמרג, אין הכי נמי הקב"ה יכול לומר לו, מה אתה מקמרג? אני יודע שכדאי לי אבל בכל זאת זה מנרע בשמחה, וכמו למשל אדם שמתחתן, אם יבוא אחד ויאמר לו כל הזמן, אתה יודע אתה תמות! אתה תמות, וכך יחזור כל הזמן תמות, תמות, תמות. בודאי גם כל אדם יודע שימות בסוף, אבל בכל זאת אם בכל רגע יגידו לו, תמות, תמות, תמות, זה משבית לו את השמחה.

כך הקב"ה, בזמן ההוא ששמח הקב"ה כל כך עם כלל ישראל, לא רוצה שיהיה דבר שיגרע קצת את השמחה, השמחה של הקב"ה במתן תורה אין לשער, הכל רק לגבי מושגינו, אע"פ שאצלו בעצמו לא שייך לא שמחה ולא עצבות. אבל הרי כך משמע דלגבי האנשים מתנהג הקב"ה כאילו בשמחה כזו גדולה שאין לשער ואין לתאר את גודל השמחה. בכל הבריאה! ומדמים את זה חז"ל ליום חתונתו ויום שמחת לבו. וכל מאמרי חז"ל מלאים מהשמחה שהיתה באותה שעה לפני הקב"ה. ממש אין לשער, האיך שהיתה בכל הבריאה שמחה גדולה מאד, וזה לא רצה הקב"ה שיפריעו את השמחה, אלא רצה שתהא שמחה במילואה.

ולכן אם השמן יבוא אה"נ בודאי הקב"ה לא ישמע לו אבל זה משבית את השמחה דהקב"ה רוצה שמחה במילואה. וכמים הפנים אל פנים רוצה הקב"ה שגם כלל ישראל יהיו שרויים בשמחה גדולה מאד, כי כמים הפנים אל פנים, וג"כ זה התכלית שכלל ישראל יקבלו את התורה בשמחה. ובאמת היו אז בשמחה כי כמו שהקב"ה היה בשמחה כך כלל ישראל היו בשמחה, ובשביל זה לא רצה הקב"ה שיתערב בשמחה איזה צער ואיזה דאגה, שעוד מעט יחטאו ויעשו עגל, ולכן מרדו לשמן.

וא"כ הרי בספרים כתוב שבכל שנה חוזר כאילו הדבר מה שהיה אז, וא"כ מאתנו ג"כ רוצים שנהיה בשמחה. וצריך לדעת כל אחד, הכלל והיחיד, צריכים להיות בשמחה, שתהיה קבלת התורה בשמחה, ומה היא השמחה. אחד למד תוס', צריך להיות בשמחה, אחד הבין מהרש"א, הבין רש"י, הבין רמב"ם, צריך להיות בשמחה, כל חתיכת גמ' שיודע, צריך להרגיש אושר! שמחה! בלי גבול, כמו שהקב"ה רצה לתת לנו בשמחה, כדי שנגיש שמחה. וכל בן ישיבה לא יודע איזה שמחה צריך להיות לו במה שהוא נמצא בתוך ד' אמות של הלכה, ולומד איזה תוס', איזה רש"י, איזה רמב"ם. איזה גמ', או איזה ראשון שלומד, צריך להיות מלא בשמחה.

ואם נחיה כך, הקב"ה יעזור לנו שנשיג באמת את התורה כמו שהקב"ה רוצה, וכל אחד יכול להיות גדול בתורה וביראה.

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 122 • שלח תשע"ו

ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה (יג, יט)

ארץ ישראל, קדושתה ומעלתה

במסכת כתובות (ק"י:) תנן, הכל מעלין לארץ ישראל [הכל מעלין, את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים, רש"י]. ובגמ' ת"ר, לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין אלוה.

עוד בגמ' שם (ק"א.), אמר רבי אלעזר, כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון שנאמר (ישעיהו ל"ג) ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון.

ובפני יהושע שם כתב על זה וז"ל, נראה דהיינו דוקא במי שדר בה לשם מצות ישיבת ארץ ישראל שהיא מקום קדושה, וכדי שתגין עליו זכות ארץ ישראל שלא יבוא לידי חטא, ואז אף אם לפעמים חטא בא לידו או אפילו עון שהוא מזיד על ידי שתקף עליו יצרו מ"מ מסתמא גורם לו זכות ישיבת ארץ ישראל שלא לן ועבירה בידו, דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש, ודאי תוהה על הראשונות ושב ורפא לו, מה שאין כן מי שדר שם דרך מקרה, או מפני שהוא מקום מולדתו או מפני שבח פירותיה וכיוצא בו, ומכל שכן במי שהוא מבטל בזה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע לא דברה תורה במתים, אדרבה עליו נאמר ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה, ומפני כך מצינו כשגברו עונות אבותינו גלינו מארצנו ושם מקום מקדשינו ואיה הבטחת העם היושב בה נשוא עון, אלא על כרחך כדפרישית, ובלא"ה נמי מסתברא דהכי הוא, שאף אם נאמר דארץ ישראל מכפר לגמרי אפילו הכי לא עדיף מיום הכיפורים שמכפר כפרה גמורה ואפילו הכי מי שאומר אחטא ויום הכיפורים מכפר דאין יוה"כ מכפר (יומא פ"ה:), הרי דעל כרחך הא דאמרין בארץ ישראל שרוי בלא עון היינו דאף שעשה איזה עון מבלי שם על לב קדושת הארץ בשעת יצרו, בכהאי גוונא זכות ארץ ישראל גורם שיתחרט לעשיית עון, עיי"ש.

חזינן מעלתה וחשיבותה וזכות ישיבת ארץ ישראל, ומאיך הזהירות שמוטל עלינו בכלל ובפרט כשיושב בארץ ישראל.

ומן הראוי להביא קצת ממה שכתב בספר חרדים (פרק נ"ט) במצות ישוב ארץ ישראל וז"ל, וצריך על איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבוא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עווננו שנקבעה לנו בכיה לדורות, יען מאסנו בה שנאמר (תהילים ק"ו, כ"ד) וימאסו בארץ חמדה, ובפדיון נפשנו מהרה יהיה כתיב (שם ק"ב, ט"ו) כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, ושם נאמר (י"ד) אתה תקום תרחם ציון, ולפיכך היו האמוראים מנשקים עפרותיה ואבניה בבואם אליה. ומה טוב ומה נעים לשיר שיר ידידות אשר יסד רבי יהודה הלוי עליה באהבה רבה, תחילת השירה, ארץ הקדושה יקרה חמודה וכו', גם הקרובים והרחוקים אשר חוצה לה ראוי להם שיהיו נכספים ותאבים אליה... ומצינו במדרש שהקב"ה אמר לאברהם אבינו פעם ראשונה שילך לארץ ישראל ויראנה ויחזור, ואחר שחזר לא נתן לו רשות לחזור ללכת לארץ ישראל עד חמש שנים, ואותן חמש שנים היה משתוקק לחזור ללכת, והיה אומר הפסוק (שם נ"ה, ז) מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה הנה ארחיק נדוד אלין במדבר סלה, מוטב ללון במדברות של ארץ ישראל ולא ללון בפלטיות של חוצה לארץ, והיה תאב, ומשהורשה, כתיב וילך אברהם כאשר דבר אליו ה', וקודם בואו אל הארץ לא היה משתוקק, אבל אחר שבא שמה פעם ראשונה וראה במראה הנבואה יקר תפארת קדושת הארץ, אז נכסוף נכסף, וממנו נלמד לדורות אנחנו יוצאי חלציו להיות נכספים כמוהו אע"פ שיושביה בצער, על מנת כך נהיה שמחין ביסורין. עיי"ש.

וידוע אף בדורות האחרונים כמה השתוקקו והתאמצו גדולי ישראל לעלות לארץ ישראל.

והגר"א כשרצה לעלות לארץ ישראל כתב באגרתו למשפחתו וז"ל, באתי לבקש מאתכם שלא תצטערו כלל וכלל וכו', הנה אנשים נוסעים על כמה שנים בשביל ממון, מניחין נשותיהן, וגם הם נא ונד בחוסר כל, ואני תהילה לא-ל נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה חמדת כל ישראל [וחמדת הש"י כל העליונים והחתונים תשוקתם אליה].

עוד הוסיף בספר חרדים וז"ל, וכתב הרמב"ן [במנין תרי"ג מצות], מצות ישיבת ארץ ישראל כל עת ורגע שהאדם בארץ ישראל הוא מקיים מצוה זו. וידוע שעיקר שכר המצוה הוא על השמחה הגדולה בה כדכתיב (דברים כ"ה, מ"ז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה, אם כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצוותו התדירה באהבתו אותה, וגם צריך להיות ירא

וחדר כדכתב רבי שמעון בר יוחאי כל פקודא דלאו איהו ברחימו ודחילו לאו פקודא היא, לכך אמרו באבות דרבי נתן הוי שש וחדר על המצות... ויסורין של ארץ ישראל הן מן האומות, הן החולאים, מזבח כפרה הם כדבר שנאמר ובל תאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, וכתוב וכפר אדמתו עמו. ודוקא בעונות קלים ששבים ומתחרטים עליהם, ויסורין אלו ממרקין, ובעת מותו של אדם הולך נכוחו לגן עדן.

אבל הבאים לארץ ישראל ואין שמים על לב כי הם בהיכל המלך ומורדים, עליהם הכתוב אומר ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה, וכתוב כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמום חצרי, ולא יעלה על לבם שאחרי מותם ישארו בארץ ישראל, אלא במותם יגרשום חוצה ככלבים... וכתב הרמב"ן (בפרשת אחרי מות) עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה' וכן שנו בסיפרא ולא תקיא הארץ אתכם, ארץ ישראל אינה כשאר ארצות אינה מקיימת עובדי עבירה.

וסיים שם, לכן כל אדם יחד בבואו אל ארץ ישראל להיות ירא שמים ככל כפלים ממה שהוא בחוצה לארץ, וידע כי בבית המלך הוא יושב, עכ"ל.

וברמב"ם (הלכות מלכים פ"ה ה"ט) כתב, אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מיד הגויים ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה.

עוד כתב (הל' י') גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה וכו'. (חוט שני או"ח א')

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה (טו, כ)

שיעור חלה

תנן במסכת חלה (פ"ב מ"ו) חמשת רבעים קמח חייבת בחלה וכו'. וז"ל הרמב"ם בפיה"מ שם, ואלו החמשה רבעים שיעורם מן הקב וכו' ומדת הקב ארבע אצבעות על ארבע אצבעות ברום עשרה אצבעות וכו' נמצא לפי החשבון שהמידה שהיא חייבת בחלה צריך שתהיה מידתה 'י' אצבעות על 'י' אצבעות ברום ג' אצבעות וכו', א"כ כל המידה שיהיה בחללה זה השיעור הנזכר יתחייב בחלה, אבל אם באנו לשער מה שתכליל זאת המידה במשקל ישתנה כפי שינוי דבר המדוד, לפי שאין כובד המשקל השעורים והחיטים שווה, ולא מיני הקמח כולם משקלם שווה אע"פ שהם ממין אחד, ולא נתנו לו שיעור חלה במשקל אלא במידה והנותן שיעור חלה בשיעור המשקלים טועה ומקום טעותו גלוי מאד אלא כן נתן זה בקרוב במין רמוז אליו, עכ"ל.

וכיון ששיעור הפרשת חלה הוא בנפח ולא במשקל הדבר עלול להשתנות בסוגי החיטים וגם בצורת הטחינה שטוחנים אותם.

טבל וחלה שנבלעו בתוך כלי

א. כשמפרישים חלה לאחר האפיה ההפרשה פוטרת גם את הטבל שנבלע בתוך הכלי שנאפה בו, ואף אם לא כוון בפירוש לכך.

ב. אם שרפו את החלה ע"ג רצפת התנור באופן שיש בתנור מבלעת חלה, אותו המקום שבתנור נאסר ואין להשתמש בתנור עד שיעשה ליבון אותו מקום.

ועשו להם ציצית (טו, לח)

תעשה ולא מן העשוי

א. טלית שהיה של קטן, והגדול הטיל בה ציצית בשביל הקטן, ואח"כ הגדיל, אפשר דאין בזה משום תעשה ולא מן העשוי. אמנם עיין בחזו"א (או"ח סי' ג' ס"ק ל"ב) שכתב, דאף אם הטלית של הגדול והיא מיועדת ללבישת קטן בלבד דאינה חייבת בציצית מדאורייתא, מ"מ הכא הרי מיועדת ללבישתו אחר שיגדל גם כן ואף דהשתא שייכת לקטן, מ"מ הא הדבר דומה להטלת ציצית בבגד בלילה למ"ד דכסות יום בלילה פטור, אמנם אם הטעם שם הוא משום דלילה לא חשיב מחוסר זמן אם כן בנידון דידן צ"ע.

ב. בגד של ציצית שבלה ותפר מעליו עוד בגד, יש לדמותו לטומאה, וכל זמן שהבגד הראשון קיים בטל בגד החדש לגביה ושפיר דמי, אבל אם אחר כך יגזור את הבגד הישן, אם כן פנים חדשות באו לכאן, וכמו דפקעה טומאתו הכא נמי מיקרי בגד חדש, ובבגד זה חוברו הציצית לא מדרך הטלה, והוי תעשה ולא מן העשוי.

ג. טלית קטן שנקרע בכתף, כל זמן שאין בבגד חסרון, מותר לתקנו בלא לחזור ולהטיל הציצית, אף שלא נשאר עכשיו עומד מרובה, ואף בטלית קטן של צמר דהדרך שמתפורר הבגד במקום הקרע, לא מיקרי נקב שיש בו חסרון.

ד. סינר של עובדי יהלומים שיש לו ד' כנפות, אמנם צד אחד מחובר עם מסמרים להשולחן וצד השני לובש על צווארו ומשתרע על גופו, פטור מן הציצית, דכיון שהוא מחובר לשלחן לאו בגד הוא, כיון שהוא מיועד לשמירה על גבי השולחן ולא לעיטוף האדם. (חוט שני הל' ציצית)

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 6

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, חשיבות אברכי הכולל,

ולכן כמה מוטל עלינו להרים על נס את פועלם של כל אותם אלמונים אברכי הכולל שומרי הגחלת, החיילים הנאמנים בצבא הקב"ה, סבור אני כך אמר רבינו שליט"א, כי כשיבוא משיח הדבר הראשון שנראה לו זה את אברכי הכולל.

מן הראוי להעתיק את דברי הנפש החיים על מעלת לומדי תורה מתוך הדחק ש"ד פכ"א ונפשו תשבע בצחצחות האור העליון הגנוז, כמאמרם ז"ל כל ת"ח העוסק בתורה מתוך הדחק וכו', אף משביעין אותו מזיו שכינה.

כמה נורא מי שעוזב את הביהמ"ד, יש עליו חובה לשמור על עצמו בכפל כפליים, וזה הכאב הגדול, כי אדרבה תחת שישמור על עצמו יותר בד"כ הוא שומר על עצמו פחות.

כבר נתפרסם הסיפור עם מרן הרב שך באברך פלוני שהיה דחוק מאוד בפרנסתו פנה למרן זצ"ל ושאלו אם לצאת לעבודה, ומרן אמר לו לא כדאי, כך נמשך הדבר למשך זמן, לאחר זמן האברך לא עמד בלחץ ויצא לעבוד לחצי יום, וחצי יום הוא למד, אחרי תקופה הוא ניגש למרן זצ"ל ושאלו כי כעת יש לו עוד קושי, אם לצאת גם לחצי יום השני או להשאר בכולל, ומרן זצ"ל אמר לו שיצא לעבוד כל היום, תמה האברך ושאל את רבינו כשלמדתי כל היום לא הסכמתם שאעזוב את הכולל אפילו לחצי יום ומדוע כעת אתם אומרים לי לעזוב לגמרי, ויען לו רבינו במתק שפתי למה אתה לא מבין, כל זמן שלמדת בכולל היה כלפיך הנהגה אחרת של אוכלי המן, יש להם הנהגה מיוחדת לא לפי דרך הטבע, אבל כיון שכבר עזבת את הכולל עכשיו כבר יש איתך הנהגה אחרת וכעת זה הולך לפי דרכי ההשתדלות הרגילים, ולכן הוריתי לך להוסיף עוד שעות עבודה, כמובן שאי אפשר ללמוד הלכה למעשה מסיפור, זה תשובה שנאמרה במקום מסוים לאיש מסוים, אבל זה נותן כיון על כל המבט.

מעשה שהיה עם רבי שמואל סלנט שישב אצלו גביר גדול שבא לתת תרומה עבור עניי ארץ ישראל, והנה תוך כדי הביקור נכנס לפתע בן ישיבה אחד מהאברכים שישבו בכולל לבושו היה מרושל והופעתו היתה פשוטה מאוד, והנה להפתעתו רואה הגביר כי ר' שמואל סלנט מכבד את האברך בכל מיני כבוד וכאילו שכח ממנו לרגע, וכמובן זה חרה לנדיב מאוד, כאשר האברך סיים לשאול את שאלתו ופנה ללכת שאל הגביר את ר' שמואל סלנט בנימת זלזול מדוע כ"כ נרעשתם לכבוד הבטלן הזה, לשמע המילים האלו קם ר' שמואל סלנט מכסאו ויאמר לו אתה יודע מי זה האדם הזה הוא אברך כולל הממית את עצמו על התורה מתוך הדחק, ועתה כלך לך מביתי איני יכול לסבול ביזוי ת"ח בצורה זו.

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, את מידת האהבה שמגלה רבינו הגרא"ל שליט"א כלפי אברכי הכולל, הם קרובים לליבו ויקרים לו מכל יקר.

זכורני כי פעם שאלתי אותו על אברך פלוני, ורבינו שליט"א לזכר שמו של אותו אברך נהרו פניו, והוא אמר לי באהבה ואושר, פלוני יושב כבר עשרות שנים בכולל ולומד, שאלתי את רבינו אבל הוא שקט לא שומעים ממנו, אמר לי רבינו אבל הלימוד שלו משפיע ופועל בכל העולמות.

אני יודע מכמה וכמה אברכים שבאו לשאול אם לצאת למשרה תורנית, ורבינו שאלם האם הם עדיין לומדים טוב ואם התשובה היתה שעדיין לומדים טוב הוא לא הסכים שיצאו מהכולל, רבינו שליט"א התבטא כעת הרי הם יושבים ומתענגים בגן עדן התחתון ואיך יעזבו את זה, זאת ועוד כי מתוך שבעיני רבינו שליט"א אברכי הכולל הם בתכלית החשיבות הוא אישית מחזיק במסירות נפש המון כוללים, כבר שנים, אנו שומעים מרבינו שליט"א כי הגאווה שלנו זה האברכי כולל שיושבים כל אחד בפינה שלו ויגיעים בתורה ללא שום אינטרס, רק בשביל קיום מצות תלמוד תורה לשמה, ז"ל הנפה"ח ש"ד פכ"א, ובתד"א אמר, אשרי אדם שיש בו ד"ת והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר, אצל מי מלינין אותו, הוי אומר אצל הקב"ה, שנאמר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן, כשם שהם משימין עצמן יחידין בעוה"ז ואין עמהן זר, כמו כן בעוה"ב הם יושבים אצל הקב"ה לבדו, עכ"ל.

תורה נקראת שעשוע של הקב"ה, ואהיה אצלו שעשועים כל יום, שעשוע פירושו לא עשיה עם מטרה מוגדרת אלא הנאה מעצם השעשוע עצמו, בבחינה הזו אברכי כולל זוכים להדמות לקונם.

בנוסף פעמים רבות גם המילגה היא נמוכה וממש נדחקים עבור הלימוד, מי ידמה ומי ישוה לאברך שיושב ועמל מתוך הדחק, אין לנו את המילים ואת יכולת הביטוי לדעת להעריך את השכר עבור דבר כזה.

ידועה הבדיחה על אותו אדם שפנה להקב"ה אם תתן לי מליון דולר אני סוגר את כל העסקים ויושב ללמוד כל היום, התשובה שקיבל משמים היתה, אתה מדי יקר יש כאלה שעושים את זה עבור 1500 שקל לחודש.

כמה פעמים התבטא רבינו כי אברכי הכולל הם אצלו במעלה העליונה של חשיבות.

נוסף על כך בדורנו שהרחוב כ"כ פרוץ ותיבת הנח שלנו זה הישיבות והכוללים, כאן מונח חוד החנית של המאבק להשאר בתוך התיבה, כי בחוץ זה סוחר נורא.

פעמים רבות שבאים אצל רבינו לבקש רשות להפסיק את הלימודים בכולל ולצאת לעבודה, ורבינו שליט"א מסרב בכל תוקף להרשות, מי שבאמת לא החליט ורוצה לדעת מה היא דעתו של רבינו יקבל תשובה ברורה מאוד, רק אם רואים כי השואל כבר החליט, אז לא כופה עליו רק נותן לו להבין אבל לא אומר מפורש.

כמה צער היה לרבינו על אברך אחד שיצא לעבוד, אני זוכר ששאל אותו פלוני למה כ"כ איכפת הרי הוא לא מוכשר כ"כ וכדו', ורבינו אמר לו בכאב מה אתה מדבר כאשר אתה בכולל אתה במקום אחר לגמרי זה מהות אחרת, בן תורה, כי התורה היא חיינו והלומד תורה נקרא חי ומי שאינו לומד נקרא כמת זה בחינה אחרת לגמרי.

רבינו מכבד כל אדם שעושה דברים טובים אבל הכבוד שניתן לאברכי כולל הוא מעל הכל.

רבינו רואה בזה צו השעה לכל אחד להקים עוד כוללים ועוד כוללים, זה הדרך היחידה שלנו לנצח במלחמה הזו, ומעודד ומדרבן לפתוח עוד ועוד כוללים.

במשנה למדנו כי ההולך לביהמ"ד אפילו אם אינו לומד שם שכר הליכה בידו, וזה היה בימים כתיקונם אבל בימים טרופים אלו הרי כל שהיה חוץ לביהמ"ד מסוכנת.

הבו ונרומם את לומדי התורה.

מכאן הקריאה מופנית לכל יהודי באשר הוא, הבו גודל ללומדי התורה, הבו גודל ללומדי הכולל, איש לפי מהללו צריך להיות אצלנו ההילול על האברכים ומשפחותיהם.

הבה ונרים את הקול כי להיות בן או בת לאבא שיושב בכולל זה הדבר הכי מכובד שיש.

כאשר תשאל ילד ומה אבא שלך עושה והוא יגיד לך אבא שלי לומד בכולל תרים אותו עד לשמים תצדיע לו, כאשר אשה תפגוש את רעותה ותשמע ממנה כי בעלה הוא אברך כולל תתן לה את הכתר, את מחזיקה את כל העולם, כי בלעדיך לא היה שייך אפשרות זו.

כן כל אותן גיבורות הרוח שמוכנות להסתפק במועת, ויודעות להעריך את הבעל הפשוט לכאורה שרק יושב בכולל ללא שם ומשרה וכדומה, רק עובד את ה' ולומד תורה בצינעא הם המשענת של עם ישראל.

ואם אתה לא מסוגל לשבת בכולל, אבל להחזיק כולל אתה יכול זה המפעל הכי מצליח שתוכל לעשות, זה חומת המגן שלנו, זה בעצם נקודת המלחמה הכי חזקה שקיימת, כי רק מי שבתוכו הוא מוגן מי שבחוץ צריך שמירה.

תורה מתוך הדחק מה רבו פאריה, אוי איך נתאר את המעלה העצומה הזו, אך מאידך הנסיון קשה, להורים וגם לילדים, חסר זה וזה והילדים אומרים למה לאחרים יש ולנו אין, והם שומעים בבית שוב ושוב כי אבא לומד תורה, וזה יש לנו שאין לאחרים, ובמאמר המוסגר באמת נחוץ מאוד שכל אברך ידבר בבית על מעלת הענין של תורה ובפרט של תורה מתוך הדחק, אין הכוונה להדגיש בבית כמה אנחנו מסכנים ואין לנו, לא, ממש לא, אבל לדבר על

החשיבות שיש ללומד תורה ולדבר על כך שאנחנו מוכנים להצטמצם כי לימוד תורה זה דבר עצום, כל ילד מבין כי עבור דברים גדולים שוה לחיות בצימצום, אם הוא יעריך את הלימוד של האבא הוא יקבל יותר בקלות מה שלנו אין כל מה שיש לאחרים, מלבד שהלימוד עצמו אחד בצער ממאה שלא בצער עצם הדבר שהלימוד הוא מהוה סיבת הצער כי מחמת שרוצה ללמוד הוא חי חיי צער כמה מונח בזה אהבה להקב"ה, כמה אהבה לתורה יש כאן והשכר הן עצום ורב הוא.

וגם דבר זה הוא צריך את הסכמת העזר כנגדו, ובפרט כי ללומד יש את הסיפוק מהלימוד עצמו, אבל לנשים אין הנאה מהלימוד רק האידיאל שתורה זה חשוב זה נותן להם את הכוח.

ההנהגה של אברכי הכולל לחיות בצימצום ובפשטות כדי להמשיך ללמוד למרות כל הדוחק והמחסור זה הנקודה היותר חזקה שמבטא את המבט הנכון וההפוך מכל העולם, כי בעוד שכל אנשי העולם דואגים לשפר את מעמדם כאן בעולם הזה, הרי אברכי הכולל מכריזים לכל העולם כולו אנחנו יודעים כי העולם הזה הוא פרוזדור, והמטרה שלנו היא העולם הבא, ולכן אנחנו מוותרים מרצון על מנעמי העולם כדי שנוכל להתמסר ללימוד התורה, אין דבר כזה, זה חריגה מכל גדר הטבע, זה הניגוד הכי חריף שיש לכל העולם, זה בעצם קריאת בוז לכל העולם, בביהמ"ד נקבע ערך אחר לגמרי לאדם, כאן לא יועיל לך כסף שיש לך, או כוח וכדו', רק דבר אחד קובע, ידיעה בתורה הק', רק בביהמ"ד עדיין אפשר לנשום אויר צלול של אמת, מציאותם של אברכי הכולל היא העדות החיה והקיימת להבטחה כי לא תשכח מפי זרעו, כי זה דבר לא טבעי נגד הנהגת העולם.

יתירה מכך זה שהנשים לקחו על עצמם את העול לצאת לעבוד זה דבר עצום, בנות ישראל הכשרות שבדורנו הם משמשות הזבולון של כל הבעלים בכל המובנים הן בחוץ והן בפנים, מי ידמה להם, שמעתי בשם רבינו שליט"א כי כמו שבזכותם של הנשים הצדקניות נגאלנו ממצרים יתכן בהחלט כי כיום גם בזכותם נגאל, כי הם גיבורות הכוח הם עומדות בקשרי מלחמה לאפשר לבעלים לשקוד על תלמודם.

הרמב"ם בפ"ו מה' דעות כותב כי מכיון שהאדם נמשך אחר חביריו וכו' אם מצא שאנשי המקום מידותיהם רעות צריך ללכת לדור במדבר, וכידוע כי בדורנו שהרחוב הוא נורא בתי המדרש הם המדברות שלנו, שם יוצרים אוירה בריאה וטובה שם יש קדושה, ולכן כל כולל כל ביהמ"ד זה המקום האידיאלי, ולכן זה חומת המגן שלנו מול הרחוב, עוד כולל עוד ישיבה כך אנחנו מרחיבים את המקומות הטהורים והשמורים בעולם, יוצרים מקומות להשראת השכינה כי הרי שנינו אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה זה הד"א של הקב"ה בעולם.

זה צו השעה זו היא הקריאה שמרן שליט"א מפנה כלפי כל יהודי, אתה חייב לעצמך את כוח התורה, ואין אתה בן חורין להיפטר ממנה, או אתה לומד בכולל או לכל הפחות אתה מחזיק כולל, אם אתה רוצה לילך בדרכי להסתופף בצילו של רבינו שליט"א זה מחייב.

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

סגולה לבנים, לתפור טלית מצויצת

בספר כרם חמד סיפור ששמע מגיסו הרה"ג ר' ראובן קרישבסקי זצ"ל, אשר הגאון מוה"ר ישראל יצחק רייזמן זצוק"ל סיפר לו, שהיתה לו אחות שלא היו לה בנים, והלכה להרב בעל תורת חסד מלובלין שיתפלל עליה. נתן לה סגולה שתתפור טלית והבעל יכניס בזה הציצית, ויתנו את הטלית לו. וכאשר עשו כן נולד להם בן.

והוסיף בעל הכרם חמד, נראה דהמקור לזה הוא מקרא זה, דכתוב 'ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם' "לדורותם", שעל ידי שיתנו הציצית יזכו לדורותם. ואולי מכאן גם המנהג ששולחים טלית לחתנים לפני החתונה.

למה המקושש מסר עצמו למיתה, ומה לימד את עם ישראל בזה

בתרגום יונתן בן עוזיאל, איתא שמקושש לשם שמים נתכוון, שעם ישראל היו יודעים שהמחלל שבת במיתה, אך לא היו יודעים באיזה מיתה, ובא זה וחילל שבת, כדי שידעו באיזה מיתה.

ולכאורה קשה, שהרי בגמרא (שבת דף צו ע"ב) מבואר שהמקושש היה צדיק, וראיה לכך, שאיתא במגילה (דף טו ע"א) כל מקום שהתורה כותבת שמו של אדם ושמו של אביו, בידוע שהוא ואביו היו צדיקים, ויחוסו של צלפחד מוזכר עד יוסף הצדיק.

ולכאורה קשה מה צדקותו, וכי בשביל להראות איזה מיתה ממיתים את המחלל שבת, היה צריך למסור נפשו, והרי בנוסף לחילול שבת, דינו כמאבד עצמו לדעת, ומה כל כך חשוב לדעת כעת מה היא המיתה?

עוד קשה דאמרינן בשבת (דף צו ע"ב) מקושש זה צלפחד..., דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדבריך התורה כיסתה ואתה מגלה אותה.

ולכאורה צריך ביאור, למה באמת הסתירה התורה את שמו של צלפחד, אף שהיה צדיק, הרי גם חטאם של צדיקים התורה לא הסתירה, וגם חטאו הדק שבדק של משה רבינו במי מריבה לא הסתירה תורה, ולמה רק אצל צלפחד הסתירה התורה.

ותירץ החתם סופר, מבואר בתוספות (בבא בתרא דף קיט ע"ב) שאמרו במדרש, שצלפחד כיון לשם שמים, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחויבין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג, ויראו אחרים שעדיין חייבים במצוות.

עם ישראל שלאחר גזירת המרגלים, הם פטורים מהמצוות

כלומר מבאר החתם סופר, השבת הזו היתה השבת הראשונה מיד לאחר חטא המרגלים, וכשנשמעה הבשורה הקשה שעם ישראל לא יכנסו לארץ, אמרו חלק קטן מעם ישראל, אין יותר חיוב לקיים מצוות, כי עיקר חיוב קיום המצוות הוא רק בארץ ישראל, ובחז"ל החיוב הוא רק שלא ישכחו מהמצוות, כשיחזרו לארץ ישראל, וכמו שכתב רש"י, (דברים יא, יח) אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) הציבי לך ציונים.

ואכן מיד זה היה נראה בחוש, משה ואהרן ישבו בבית המדרש, והקהיל קהילות ברבים בכל שבת, ונתאספו כל ישראל אל מרע"ה, אך היו הרבה אנשים שלא נכנסו באותו שבת אל השיעור, כי אמרו שאינם כבר חייבים במצוות, ואם מה יום מיומים שבדיוק היום אומר משה את השיעור.

המקושש בא ללמד, שגם מי שאינו נכנס לארץ ישראל חייב במצוות

המקושש שראה את המצב של עם ישראל, וכשישב בשיעור של משה רבינו ראה שהרבה אנשים חסרים, ורצה להראות להם שגם עכשיו עדיין חייבים במצוות, ולכן הלך ומסר את נפשו וקושש עצים ביום השבת, כדי שעם ישראל יראו שהמחלל שבת במיתה, ויראו שגם עכשיו במדבר, עדיין חייבים בכל המצוות, ומי שלא יקיים מצות סוקלים אותו.

והראיה לכך, כתב החת"ס שהרי כתוב שהביאו את המקושש אצל משה ואהרן, ופירש"י שהיו יושבים בבית מדרש, ואם משה ואהרן היו יושבים בבית המדרש ומלמדים את ישראל תורה, כיצד ראו אותו העדים, מקושש עצים, ולמה לא היו בתוך בית המדרש, אלא שאותם העדים, סברו שכבר אין צריך לשמור מצוות במדבר, ובשבילם מסר צלפחד את נפשו, כדי להראות להם, שגם עתה חייבים במצוות, ומי שלא ישמור תורה ומצוות, יסקל, כשם שהוא נסקל.

לכן לא נכתב בתורה שמו של צלפחד, כי מסר עצמו על דברי תורה

והוסיף על כך בספר אמרי שמאי, כעת גם מובן למה הסתירה התורה את שמו של צלפחד, כי צלפחד מסר את נפשו כדי ללמד לעם ישראל, שגם במדבר לאחר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, הם עדיין חייבים במצוות, ואם התורה היתה כותבת חטאו, היתה גם צריכה לכתוב כוונתו, ומה שלימד הלכה למעשה, ואיתא בבבא קמא (דף סא ע"א) כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, כל המוסר עצמו למות על דברי תורה, אין אומרים דבר הלכה משמו. ולכן לא הזכירה התורה את שמו של צלפחד, כי הוא מסר עצמו למות על דברי תורה.

והוסיף החתם סופר שכעת גם מובן למה נסמכה פרשת ציצית לפרשת המקושש, כי בציצית צווחה התורה להניחו על ד' כנפות, וכתב רש"י (במדבר טו מא) 'על ארבע כנפות' ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש, כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמר במצרים (שמות ו, ו - ז) והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי.

בפרשת וארא, יש חמש לשונות של גאולה, שלש לשונות 'והוצאתי והצלתי וגאלתי', הם לשונות של גאולה ממצרים, עוד לשון רביעי 'ולקחתי אתכם לי לעם', הוא קבלת התורה, והלשון החמישי, היא ביאת הארץ, והבאתי אתכם אל הארץ.

המקושש לימד אותנו, הלכה מאד נכבדה, שהמצוות אינם תלויות בארץ ישראל, אלא חייבים בה בכל עת ובכל שעה, גם במדבר, וגם שמובטח שלעולם לא יבא לארץ ישראל.

זה גם מרומז במצוות ציצית, לא בעלת שלש, ולא בעלת חמש

וזה גם מרמז מצוות ציצית, כנגד ד' לשונות של גאולה, ולא בעלת שלש, דהיינו שיניח ציצית, רק בשביל שלש לשונות של גאולה, על עצם היציאה ממצרים, בלא הלשון הרביעי של קבלת התורה, שזה אינה חשובה לכלום, שעיקר היציאה ממצרים היא בשביל קבלת התורה תכלית הטובה ביציאת מצרים היא כמו שכתוב, 'תעבדון את האלקים על ההר הזה'. והעושה ג' ציצית או שותה ג' כוסות, יורה כי אין מתן תורה תכליתו כי אם הגאולה והפדות לבד והרי הוא ככופר.

אבל גם לא בעלת חמש, שלא יאמר התכלית הוא הלשון החמישי של 'והבאתי אתכם אל הארץ' ויאמרו שבח"ל אין מצוות, כמו שחשבו היהודים במדבר, ולכן אסור לעשות ה' ציצית כי הכניסה לארץ אינה תנאי בקיום התורה והמצוות, וסיים החת"ס שלפי האמור כשישראל שרויים על אדמתם, אסור ללבוש טלית בת ד' כנפות בלי ציצית, אך אין חיוב להדר אחר מלבד הראוי לציצית, ואם אין לו בגד של ד' כנפות אין צריך להדר אחריו.

אבל בחו"ל מחויב להדר אחר טלית בת ד' כנפות, כי מצות ציצית שהיא בת ד' כנפות, באה ללמד אותנו שלא יבא לטעות ולומר שבח"ל אין חייבים במצוות, והינו דאמר מלאך לרב קטינא (מנחות דף מא ע"א) בעידן ריתחא פי' בשעת הגלות, ענשינן למי שלא לובש טלית בת ד' כנפות כדי לחייב עצמו בציצית.

להשכיר דירה לערבי בשכונה יהודית

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

קניתי דירה בארץ ישראל להשקעה, כלומר פניתי למתווך שזה עיסוקו, והוא מכר לי דירה בארבע מאות אלף שקל, ואני נתתי לו רק מאה אלף שקל, ואת שאר הכסף הוא סידר לי הלוואה מהבנק, דהצפי הוא שהשכירות תכסה את תשלום המשכנתא.

בנוסף לכך המתווך גם מתחייב להביא לי שוכר והוא גם עומד מול השוכר שישלם לי, ומה שצריך לתיקון הבית וכדו', והתפקיד שלי מסתכם רק במעמד השכירות לחתום חוזה מול השוכר.

כמובן שהמתווך לא עובד בחינם, אלא מקבל עשרה אחוז מהשכירות. [יש לציין שתחום זה מאד פרוץ, ויש להזהר מנוכלים, אבל ברוך השם למיטב הבנתי המתווך שאיתו אני עובד הוא אדם ישר].

באחד הימים מודיע לי המתווך שתקופת השכירות של השוכר שגר כעת בדירה עומד לפוג, והוא רוצה לעזוב את הדירה, וברוך השם הצליח להשיג לי שוכר אחר, במחיר קצת יותר מהמחיר בשוק, ושרק אבוא לחתום חוזה.

כשבאתי למעמד חתימת החוזה והתחלתי קצת לדבר עם השוכר משהו לא מצא חן בעיני, עד שלאחר שיחה של כמה דקות פתאום תפסתי שבעצם מדובר ב... ערבי, אמרתי להם שאני צריך לצאת להתייעצות, ופניתי למתווך ואמרתי לו מדובר בערבי, ואני לא רוצה שבביתי יגור ערבי.

המתווך אמר לי שאלתי רב, והוא אמר לי שאין שום בעיה להשכיר דירה לערבים בארץ ישראל, ואל תשכח שאתה מקבל כאן סכום הרבה יותר גבוה מהמחיר בשוק, ועוד ישאר לך עודף לאחר ניכוי תשלום המשכנתא החודשי.

אני פונה כעת בדחיפות לרב, האם זה נכון שאין מניעה להשכיר דירה לערבי בארץ ישראל?

תשובה

כתב בשו"ע (יו"ד סימן קנא סעי' ח-ט) אין מוכרים להם [לנכרים] בתים ושדות בארץ ישראל..., לא ימכור ולא ישכיר לג' עובדי כוכבים ביחד, בשכונות היהודים. אבל לאחד או לשנים, מותר למכור או להשכיר כל מה שירצה. וכתב בט"ז (סק"ז) הטעם שאסור להשכיר לג' יחד, שמא יארע סכנה לישראל ע"י כך ח"ו.

ונראה שכהיום בזמננו, אסור להשכיר דירה לערבי בארץ ישראל מג' טעמים:

א. כתב הט"ז שלכן אסור להשכיר לג' יחד, שמא יארע סכנה לישראלים על ידי כך, ובזמננו, גם לאחד יכול להוות סכנה ליהודים על ידי השכרתו לו, כפי שאנו רואים, יש להם איבה.

ב. שיש בזה משום 'ואהבת לרעך כמוך', וכמו שכל אחד לא היה רוצה שישכירו בבנין שלו דירה לערבי, כך אין לו להשכיר את דירתו בבנין אחר, כאשר הוא יודע שזה יגרום צער רב לשכנים.

ג. שכתב בדרכי תשובה (ס"ק כג) בשם שו"ת קול אריה (סימן נט) שאסור להשכיר לערבי, גם באופן שעל ידי השכרתו זה יגרום שכונה. ובענינו, ידוע שלאחר שמשכירים דירה לערבי בבנין, בדרך כלל היהודים אינם רוצים לגור שם, וגם הם ישכירו את דירתם לנכרים, וממילא יגרם שם שכונה, וכפי שקרה בהרבה שכונות, ולכן כל השכרת דירה לערבי, יש בזה משום גרימת שכונה, ויש לחוש לאיסור.

(ווי העמודים)

מִיָּם הַיּוֹם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ה').

סיון תשע"ז

שאלות המצוות

גליון 289

ההלכות נפרטו פ"י: הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהמ"צ נא"י "דברי שו"ב"ב

לבישת ציצית לאחר שינת צהרים

שאלה: הלך לישון בצהרים והוריד את הטלית קטן, האם צריך לחזור ולברך עליו כשהחזיר ולבשו לאחר השינה?
תשובה: איתא בשו"ע (סי' ח' סעיף י"ד) אם פשט טלית על מנת ללבושו מיד צריך לברך, והרמ"א חולק וסובר שאם דעתו ללבושו מיד, אין צורך לברך, עיי' שם. וכן נוהגים בני אשכנז (עיי' משנ"ב ס"ק ל"ח). והנה כל זה כשלא הסיח דעתו ממנו, אבל אם הלך לישון בודאי נחשב היסח הדעת וצריך לברך עליו, אם לא המשיך ללבוש טלית גם בשעת השינה (הגר"ש אלישיב זצ"ל. והוסיף, שמה שדוע על ה"חזון איש" שהוריד טליתו ביוה"כ לאחר מוסף וחלף חביתה, וכשהחזיר למנוחה לא בירך, צ"ל שלא הלך לישון בינתיים דא"כ בודאי היה סביר, ואכן ידוע שה"חזון איש" הלך חביתה ולמד, הגם שהיה צום).

ציצית מהודקת לבגד

שאלה: קשר את הציצית לבגד הבגד, ועשה קשר ראשון מהודק והתקפל הבגד עד שהוא פחות מקשר אגודל, האם צריך לחזור לפתחו ולקשור מחדש?

תשובה: כיון שבגד יש שיעור קשר אגודל, אע"פ שעיי' קשירה הוא פחות מכך, הרי זה כשר (משנ"ב סי' י"א ס"ק מ"א), וה"חזון איש" הקפיד לכתחילה לעשות דוקא מהודקים (ידינים והנהגות" פ"ב אות ו', וצ"ח לספר "לקט יוסף" שמשמע שלכתחילה יש לעשות כן, וכן בטלית של ה"סטייפלער" (שהגר"ח קניבסקי שליט"א לובש בשעת סנדקאות), הציצית הקשורה שם מהודקת לבגד, וכן בטלית קטן של הגר"ח שליט"א, הקשר מהודק לבגד.

עצה בסיום ברכת "שים שלום"

שאלה: בסוף חזרת הש"ץ במקום לסיים ולומר "המברך את עמו ישראל בשלום", אמר: "...הכוונה בעצמו ישראל בשלום" (העקב לו לתקן, אבל כבר עבר שיעור כדי דיבור), האם יצא בזה?
תשובה: עיקר הברכה הוא שקבלנו "שלום" מרביעין, וכיון שהזכיר עין שלום יצא בדיעבד ואין צורך לחזור (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אמר "ותן טל ומטר" ושוב שכח "יעלה ויבא"

שאלה: בראש חדש אמר "יעלה ויבא" וכשהגיע עד אמצע "מודים" נזכר שבטעות אמר "ותן טל ומטר", חזר ל"ברך עלינו" ואמר "ותן ברכה" ולאחר שגמר תפילת שמו"ע נזכר שבפעם השניה לא אמר "יעלה ויבא", האם צריך לחזור ולהתפלל?
יסוד השאלה הוא, היות בברכות של שמו"ע צריכות להיות כסדרן, ומצא שאמר ברכת "ירצה" עם "יעלה ויבא" לפני ברכת "ברך עלינו", האם צריך לחזור ולהתפלל או לא.

תשובה: פליגי אחרונים במי שאמר "יעלה ויבא" שלא במקומו כגון ב"שמע קולנו" יש סוברים שיצא, וכמו שמצינו שכתב השו"ע (סי' רס"ח סעיף ד') שאם התפלל תפילה של חול וחזר בו של שבת באיזה מקום, יצא, "כ"ף החיים" סי' תכ"ב ס"ק א' ויש סוברים שלא יצא משום שצריך לאומרו דוקא בברכה "ירצה" (הכמ"ט שלמה" על שו"ע שם סעיף א').

ולפי' נדו"ד או נימא שבדיעבד אפשר לאומרו בכל מקום, אי"כ אע"פ שברכת "ירצה" אי"א לומר לפני ברכת "ברך עלינו", אבל עכ"פ יעלה ויבא" הרי אמר בתחילה, והרי"ו כאילו אמר "יעלה ויבא" לפני ברכת "ברך עלינו" ויש כאן ספק שמא יצא בזה (וכן אמר הגר"ח קניבסקי שליט"א שיתכן שיצא בזה די"ח).

ברכת כהנים ב' מנינים

שאלה: שני מנינים זה ליד זה (כגון בשטיבלאך), ובהן הולך ממנין למנין לברך ברכת כהנים, האם צריך לברך בכל פעם?

תשובה: איתא בשו"ע (י"ד סי' כ' סעיף ה') השוחט הרבה בחמות, אם לא הסיח דעתו ביניהם הרי זה מברך ברכת אחת על כולם, וכעין זה איתא בשו"ע וא"ח סי' ח' סעיף י"ב, אם יש לו כמה גדים של ארבע מפות שכולם חייבים בציצית, אם לבשם כולם בלא הפסק, והיתה דעתו מתחילה על כולם לא יברך אלא ברכה אחת, ואם מפסיק ביניהם, צריך לברך על כל אחת ואחת, עיי' שם.

ולפי' כיון שעשה אותה מצוה כמה פעמים, אם דעתו מראש לעשות כן,

ולא מפסיק ביניהם, ברכה אחת פוסרת לשני המנינים. (הרב מרדכי בונם זילברבג שליט"א בשם הגר"א"ל שטיינמן שליט"א). ויש סוברים כיון שאין זו מצוה שלו אלא המנין מחייבו למצוה, יש לו לברך על כל מנין ומנין (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

יין או פירות של ארץ ישראל וחז"ל

שאלה: שתי יין שנעשה בארץ ישראל עם יין שנעשה בחו"ל (מצוי שמערבבים מיץ ענבים עם יין וכדומה), באיזה נוסח יש לומר ברכה אחרונה "על פרי הגפן" או על פרי גפנה?

וכמו כן אם אכל מפירות ארץ ישראל וגם מפירות חו"ל, באיזה נוסח יסיים?

תשובה: יש סוברים שיברך "על הארץ ועל פירותיה", וכן "על הארץ ועל פרי גפנה", משום שזוהי ברכה חשובה יותר, ובכלל מאתיים מנה ומגדים לדי שנתן לנו פירות, אמילו חשובים הבאים מארץ ישראל ("אוצרות דבינו" ת"א עמ' פ"ח בשם הסטייפלער זצ"ל, והגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר "זאת הברכה" פרק ה').

ויש סוברים שיש לברך "על הארץ ועל הפירות" וכן "על הארץ ועל פרי הגפן", שזה כולל את כל סוגי הפירות, ואילו "על פירותיה" משמע רק על פירות ארץ ישראל (הגר"ש אויערבך זצ"ל, והגר"ח קרליץ שליט"א. ועיי' ספר "קצות השולחן" סי' פ' ס"ק ה' שנטה לומר שואמר שניהם "ועל פירותיה ועל הפירות" או "ועל פרי גפנה ועל פירותיה").

ברכת "המפיל" לפני ניתוח

שאלה: אדם שצריך לעבור ניתוח בהרדמה, והוא יתעורר רק לאחר כמה שעות, האם צריך לברך ברכת "המפיל"?

תשובה: אם ירדמוהו מבעד יום, אע"פ שימשיך לישון במשך הלילה לא יברך ברכת "המפיל", שלא תקנוהו רק אם בשעה שהולך לישון כבר ירד חלילה, אע"פ שבדאי ימשיך לישון את עיקר שינתו בלילה (שו"ת "בצל החכמה" ח"ב תש"ס קס"ה), אבל אם בשעה שמרדמים אותו זה כבר לילה, מה לו אם חולך לישון מעצמו מה לו אם עוזרים לו לישון, במקרה זה יש לברך ברכת "המפיל" (וכיוון היסב בשעת אמירת המילים "יחאיר עיני פן אישן המות" שהנתינת יצליח בסי"ד).

קידוש להרבה חולים

שאלה: בליל שבת הולך מחדר לחדר בבית חולים ועושה עבור החולים קידוש על הכוס, ומיד הם אוכלים סעודתם, אבל אינם יכולים לשתות יין כלל, והמקדש שותה בעצמו את כל הכוסות, מהו לענין ברכת "הגפן", וכמה יין צריך לשתות?

תשובה:

א. לענין ברכת "הגפן", כיון שרק המקדש שותה והוא כבר יצא בברכת "הגפן" בחדר הראשון, אין צורך לברך בחדר השני רק בברכה קידוש לבד (וכעין המבואר בשו"ע סי' רע"א סעיף ד' לענין פירס סמך ומקדש, עיי' שם).

ב. לענין שתיית הכוס, אם שותה פחות ממלוא לגמיו, שהוא רוב רביעית, בדיעבד לא יצא (כמבואר בשו"ע סי' רע"א סעיף י"ג, ומשנ"ב ס"ק ס"ד). עיי' בכל חדר וחדר שיעשה קידוש, צריך המקדש או השומע לשתות לפחות רוב רביעית בכל פעם, ולא מוטעל זה ששותה "מלוא לגמיו", בסוף כל הקידושים ביחד שבכל חדר וחדר יש לו דין קידוש בפני עצמו (הגר"ש אויערבך זצ"ל, מובא בשו"ע סי' י"א ס"ק מ"ד).

תקיא לאחר הקידוש

שאלה: מיד לאחר הקידוש תקיא ופלט את כל היין, האם יצא ידי חובת קידוש?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' רע"א סעיף י"ג) שצריך לשתות כשיעור מלוא לגמיו, וכתב המשנ"ב (סי' ס"ד) שאם לא שותה כשיעור זה לא יצא, עיי' שם. ובכל זאת מכיון שכאן הוא שותה כשיעור, אע"פ שפלט הכל מיד כבר יצא ידו מצוה, וכמו כן בשאר עניני אכילה, כגון כוית מצה, אם תקיא מיד אחר האכילה יצא ידיה, הואיל וחיתה המצוה נרדף. ואולם לענין ברכה אחרונה אי"א לברך לאחר שפלט האוכל, דלא גרע מנתעכל, "שערי תשובה" סי' ר"ח).

קריאת התורה במנחה של שבת

שאלה: בשבת במנחה ארון הקודש היה נעול, ובינתיים התפללו שמו"ע, ובאמצע חזרת השי"ץ מצאו את המפתח ופתחו את הארון, מתי יקראו בתורה, האם לפני קדיש "תתקבל" (כמו בשני וחמישי), ויאמרו חצי קדיש לפני הקריאה, או לאחר קדיש "תתקבל", כמה בשבת בבוקר?

תשובה: מסתבר שיש לקרוא בתורה לאחר קדיש "תתקבל" (הגרי"ח קניבסקי שליט"א), והטעם משום שרק בשני וחמישי מאחרים את הקדיש "תתקבל" משום שקאי גם על "אשרי" וקדושה דסידרא שאח"כ, משא"כ בזה שעל קריאת התורה לבד לא אומרים קדיש "תתקבל".

הבדלה בגרונים

א און לברך על גר כשהוא בתוך פנס (שהוא כלי שנותן בו הגר שלא יכבה) (ש"ע סי' רה"צ ט"ו). ויש סוברים שדוקא בפנס שהוא של ברזל, אף שיש בו נקבים אין רואה את השלכתו בחדיא, אבל בשל זכוכית יכול לברך עליו כשהוא בסמוך לו (מג"א ושאר פוסקים). וכמה פוסקים מחמירים אפילו בזכוכית, ולשיטתם הוא ברכה לבטלה, לכן לכתחילה יש להחמיר בעת הברכה שיקח את הזכוכית למעלה (משנ"ב סי"ק ל"ז ר"ב יאיר הלכה"י סוד"ה או בתוך). ולפ"י בגרונים שלנו שהם בתוך כלי זכוכית, כשמברך עליו "ומאורי האש" יש להסתכל למעלה לתוכו.

הבדלה לבעל משקפיים

א אבל מותר להסתכל דרך משקפיים בשעת הברכה לכ"ע, כיון שהם בטל לגבי האדם, ואין זה חסרון בגילוי הגר (ספר "קצות השולחן" סי' צ"ט בדיוק סי"ק ו', והגר"ז אורח"ך בספר "מאורי אש" פרק ה' סעיף א', עמ' צ"ד, "חוט שני" חיד פרק פ"ו סי"ק ב').

קידוש לבנה בחלון

א לענין ברכת הלבנה, אם רואה את הלבנה ברור דרך זכוכית החלון, יכול לברך עליה, וסיים לכתחילה טוב יותר לפתוח את החלון (שע"צ סי' תכ"ו סי"ק ב' וסי"ק כ"ה).

מילה בערב שבת לאחר שקיבלו שבת

שאלה: ערב שבת סמוך לשבת אמו המוהל שעכשיו התינוק בריא ואפשר למול את התינוק, והאם מותר לברך ביום השמיני, וכשיבשק מהשכן שהוא מוהל למול, ענה לו המוהל שכבר קיבל שבת, האם מותר לו למול את התינוק?

תשובה: כיון שזוהי מילה ביום השמיני, יכול המוהל למולו אפילו כבר קיבל שבת (ט"ז א"ח סי' ת"ר סי"ק ב'), והטעם, שמילה "בזמנה" דוחה שבת, ואין חילוק אם הוא "זמנה" של שבת עצמו או "זמנה" של יום שני, שיש מילה זו דוחה שבת (הגר"א"ל שטיינמן שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א).

תרם לצדקה בכרטיס אשראי

שאלה: תרם צדקה למוסד בכרטיס אשראי, ואף קיבל קבלה מהמוסד, אך התברר שהחוב לא נקלט בחברת האשראי, והם לא חייבו אותו על הסכום שהתחייב. האם חייב לשלם, ולמי צריך לשלם?

תשובה: לחברת האשראי לא צריך לשלם חיות ומחשבות לא יצא שום כסף, אולם חיות שהוא נדר שיתן סכום זה למוסד צדקה, והם לא קיבלו ממנו כלום, יש לו לתרום את הסכום למוסד הצדקה ולקיים נדרו (ע"ע משנ"ב סי' קנ"ג סי"ק מ"ט).

בלע זבוב בשעת התפילה

שאלה: באמצע התפילה כשפתח פיו נכנס זבוב לתוך פיו, וכשניסה להוציאו נבלע בתוך הגוף, איזו כפרה יש לו לעשות?
תשובה: כיון שהיה אונס גמור, אין צורך כפרה כלל (הגר"א"ל שטיינמן שליט"א, הגרי"ח קניבסקי שליט"א).

מצא מכשיר 'אייפון' ברחוב

שאלה: מצא מכשיר 'אייפון' ברחוב, האם יש לקיים בו מצות "השבת האבידה" ולחפש את בעליו?

תשובה: אין שום חוב לזוהר, וכמבואר בש"ע (נח"ס סי' רס"ו סעיף ד') שכשיש בזה חשש מצי, כגון חתול רע, אין שום מצוה להשיבו, אלא כל המוצא חורגו וזוכה בעורו, ע"י שם. וכמו כן מכשיר 'אייפון' יש בו סכנה גדולה עבור המחזיק בו שכלי משיים לב מוציאו מן העולם הזה וסן העולם הבא, וגרוע יותר ממחלה ר"ל, ואין שום מצוה להחזירו לבעליו רק לזרוק אותו לפח (הגר"ע קדליץ שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א).

"קץ ודרדר" בתוך הגבינה

שאלה: קנה גבינה ומצא בתוכה "קץ ודרדר", האם יכול לתבוע פיצויים?

תשובה: אין שום היתר לתבוע כסף מכיון שעמ"י דין תורה אין חיוב, ויבחקוניהם לא תלכו, אבל מותר להודיע להם, ואם הם בעצמם מסכימים לתת פיצוי, בודאי מותר לקבל מהם.

קלקול דוד חשמש בדירה שכורה

שאלה: שכר דירה ולאחר כמה שנים דוד חשמש התקלקל, מי צריך לשלם על התיקון?

תשובה: כל דבר קבוע בדירה על המשכיר לשלם (וכמבואר בשו"ע נח"ס סי' ש"ד סעיף א'), לכן אע"פ שחתקלקל מחמת שימוש השוכר, סו"ס זהו צורת השימוש שמוטל לו לעשות, ועל המשכיר לשלם.

שבר דלת בדירת שכורה

שאלה: התקלקל מנועל של חדר האמבטיה באמצע הלילה, ולא נשארה עצה לשוכר אלא לשבור את הדלת כדי לצאת, על מי לשלם על תיקון הדלת?

תשובה: כיון שכל דבר קבוע בדירה, המשכיר צריך לשלם על תיקונו, וכמבואר בשו"ע (נח"ס סי' ש"ד סעיף א'), וכאן השוכר עשה מה שסקובל לעשות כמצב כזה, ובאמצע הלילה אי אפשר לקרוא לפורץ וזהו יותר זול מלשלם על תיקון הדלת, לכן על המשכיר לשלם על התיקון.

שבר מסגרת משקפיים תוך כדי תיקון

שאלה: נתן מסגרת משקפיים לבעל החנות כדי להכניס לתוכן זכוכיות, ונשברה המסגרת בשעת התיקון, המוכר אומר שהזהיר בשעת קבלת המסגרת שלא מקבל אחריות על המסגרת מכיון שהיא לא נקנתה בחנותו, האם צריך לשלם?

תשובה: כיון שהשוכר אמר שהזהיר מראש שלא מקבל אחריות, וכן מקובל בכל מקום שבעל חנות לא מקבל על זה אחריות, לכן פטור בעל החנות, מכיון שהזהיר על כך מראש.

וגם אם חלוקה אומר שברור שלא אמר לו, דא"כ לא היה נותן לו לתקן, מכל מקום כיון שזה חמנה בכל מקום, פטור מלשלם.

ואם אין חמנה, כן, וגם חלוקה טוען כ"י לי שלא אמר לו מראש, א"כ יש כאן חמשה ביניהם וחזה כמו כופר חכל שזה מחייב שבועה, ובזה"ל עושים פשרה ביניהם לפי שומת הדיינים יש מקומות שמחייבים שלש תשלום במקום השבועה.

נילוח שערות לבנות לצורך שידוך

שאלה: בחור בן עשרים ואחד שמתחיל עניני שידוכים, ויש לו מעט שערות לבנות, האם מותר לצבוע שערות אלו?

תשובה: אסור לאיש לצבוע שערות לבנות שיחיו שחורות משום "לא ילבש גבר שמלת אשה", וכמבואר בשו"ע (ויד"ד סי' קפ"ב). וכבר דנו האחרונים, מהר"ם שיק וז"ה שואל ומשיב" באחד שנתלבן חצי זקנו והיה ללעג, אם יש מקום לחתיר צביעת השיער, ונקטו כולם שאסור לצבוע אותם לשחור רק ללבו, ולכן בדי"ד אסור, ויש לו עצה אם רוצה לגלח את כל השערות, דרך נילוח זה מותר לכ"ע (שו"ת "שבט הלוי" ח"ג תשי" קי"א אות ג').

שידוך עם בעל שערות לבנות

שאלה: הציגו בחור שיש לו שערות לבנות, האם יש לגשת לזה או שנחשב לחסרון?

תשובה: אדרבה, זהו סימן שלמד הרבה תורה, שחרי תורה מתשת (ע"י גמרא סנהדות מ"ג, ורש"י שם), ואין בזה חסרון (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

"מיקרו-גל" בחדר פנימית

שאלה: בחור ישיבה רוצה להכניס "מיקרו-גל" לחדרו, והבר החדר מסרב וטוען שיוצאת ממנו קרינה, שעל פי דעת הרופאים יכולים להזיק, האם יכול לעכבו מלהכניסו?

תשובה: אם היו במדבר או בעיר שאין משתמשים בכלים כאלו, יש לדון בדבר, אבל חיות שאנו גרים בעיר, וכולם משתמשים בזה ביום-יום (וגם מטלפון סלולרי יוצאת קרינה), חרי"ז נחשב כשימוש רגיל, ואי אפשר לעכבו.

יחידת דיור בלי מזגן

שאלה: שכר יחידת דיור בחוף בבני ברק, לאחר שבועיים ראה שאין מזגן בדירה וביקש מהמשכיר להתקין, המשכיר אומר שאם השוכר היה מתנה מראש היה קובע שם מזגן, אבל עכשיו שלא התנה הוא לא חייב, עם מי הדין?

תשובה: היות שכמעט אין יחידות דיור בבני ברק בלא מזגן להיות שהיחידות קטנות מאוד ואין מאווררות היטב, זה כמו אגן סחדי שבזדאי היה רוצה בכך, ואילו היה יודע שאין מזגן לא היה שוכרו וכך טוען השוכר, ורק בגלל שהיה חורף, לא שם לבו לזה מיד, לכן מסתבר שהמשכיר חייב להתקין מזגן בדירה.

פרסום סגולות ל'זכרון'

שאלה: קנה ספר לפני חמישים שנה בענין "סגולות זכרון", בינתיים הספר אול מן השוק, והוא גם לא מצליח לאחר את הבעלים, האם מותר להפיץ לזכות הרבים סגולות אלו כדי שיוכרו לימדם?

תשובה: כל האיסור לפרסם תורה של חברו הוא משום שלא לרדת לפרסותו, אבל בעצם אין בעלות על התורה, והיא שייכת לכולם, ולכן אם חושש בכל המקומות ולא מצא עוד את הבעלים, והספר לא ידוע כלל, אדרבה, זו זכות לבעלים שתתפרסם תורתו, וכל לימוד וזכרון תורתו שיתרבה מזה, יהיה לזכות הבעלים הראשונים.

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". שלח גליון מס' 68

בס"ד

"רשע בעיני עצמו"

עֵתָה יִגְדַּל נָא כַּח ה' כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר. ה' אֶרֶץ אֲפִים... וַיֹּאמֶר ה' סִלַּחְתִּי כְּדִבְרְךָ (יד, יז-כ) ה' אֶרֶץ אֲפִים - לצדיקים ולרשעים. כשעלה משה למרום מצאו משה להקב"ה שהיה יושב וכותב ה' אֶרֶץ אֲפִים. אמר לו לצדיקים. אמר לו הקדוש ברוך הוא אף לרשעים. אמר לו רשעים יאבדו. אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שתצטרך לדבר. כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים התפלל משה לפניו בארץ אֲפִים, אמר לו הקדוש ברוך הוא והלא אמרת לי לצדיקים. אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים (רש"י).

רבנו (שם עולם ח"ב פ"ח) מביא מדברי חז"ל (תנוד"א רבה פכ"ט) את הדו-שיח של הקב"ה עם משה בלשון אחרת קצת, עם תוספת של המשך דו-שיח זה, וז"ל: 'א"ל הקב"ה למשה עכשיו נזקקת לדברים הראשונים שאמרתי לך מתחלה אמר משה לפניו רש"י'ע אמת הוא שנוקקתי לדברים הראשונים שאמרתי לי מתחלה ע"כ "ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר ה' אֶרֶץ אֲפִים וגו' סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה" מיד "ויאמר ה' סלחת כדברך" מאי כדברך א"ל הקב"ה למשה אע"פ שסלחתי מ"מ עדיין הגזירה במקומה עומדת. מכאן אמרו כל המכיר בד"ת ועובר עליהן ה"ז רשע גמור, שהיה להם לישראל שיאמרו לנשיאים שלהם אין אנו שומעין לכם שהרי ממצרים העלנו בשלום וכו'.

ומבאר רבנו, שאף שמתחילה אמר הקב"ה שמידת אריכות אֲפִים תהיה גם לרשעים, גם טענתו של משה שאין להאריך אף אלא לצדיקים קצת התקבלה, ונעשה כעין פשרה בין דברי ה' לדברי משה. ומעתה מידה זו נוהגת גם ברשעים, אלא שאינה נוהגת אלא בעבירות שאין האדם מכיר בהם כל כך, אבל בעבירות הידועות לאדם כעבירות, אין אריכות אֲפִים אליהם. ובני ישראל שידעו מניסיונם במצרים שאפשר לסמוך על דברי משה, כששמעו לדברי המרגלים חטאו בעבירה שידעו שהיא עבירה.

על פי זה פירש רבנו את עומק דברי המשנה (אבות פ"ב מ"ג) 'ואל תהי רשע בפני עצמך', שעל פי הפשט פירושה שלא יעשה עבירה במסתרים כשאין שום אדם אחר רואהו. אבל אפשר לפרש את עומק כוונתה, שאף שקשה מאוד לצאת ידי שמים בשלימות, בכל אופן יזהר האדם לפחות שלא לעבור על עבירות שאף לפי קטנות שכלו הוא יודע שהן עבירות, וזהו 'אל תהי רשע בפני עצמך'. ורבנו הוסיף על כך לבנו (דוגמא מנמוקי אבי, ב), שבעבירות כאלו לא יהיה לאדם שום תשובה ופתחון פה בעומדו לדין בעולם הבא.

לדוגמא: כל העוסק במסחר צריך על פי הדין לשאת ולתת באמונה, ולהיזהר מכל חשש גזל. אבל, כשאינו סוחר כ"כ באמונה אין דינו חמור כל כך, כמי שמערב סחורה רעה בטובה, או מרמה ביודעין במידות ובמשקלות, שהרי יודע שעושה מעשה רשע ועובר על רצון ה' במזיד. וכן, במבטל קריאת שמע בזמנה, אם מבטלה מתוך אונס שינה וכדו' אף שיתן את הדין על כך מפני שהיה עליו להיזהר מזה, בכל אופן אין עונשו חמור כל כך שהרי לא עבר את העבירה במזיד ומרידה. אבל המבטלה במזיד, שקם ממיתו בזמן ובכל אופן אינו קורא בזמן, עונשו חמור הרבה יותר.

פרקי אבות במחיצת רבינו. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון

גם אני זוכר עוד, מימי קטנותי, שהיה מתבודד פעמים הרבה בשדות העיר ועושה חשבון עם נפשו על כל מעשי יום ויום [אותי לקח עימו למען לא אשתובב בלעדו]. גם היה לו פנקס שבו היה כתוב חשבונותיו עם נפשו, וכמה גדרים שגדר בדבר שנכשל פעם.

ושמעתי ממנו כמה פעמים, בשנים הרבה אחרי כן, שלפלא בעיניו על בני העולם כי לחנות היותר קטנה, עושים פנקס לכתוב הקפותיה, והכנסה והוצאה שלה, ולחשבון האדם עם נפשו אין משגיחים כלל, להיוודע מצבו, האם השכר מרובה על ההפסד, או ח"ו להיפך, וממתנינים רק לעולם הבא, ששם יתוודע האדם חשבונו, אבל הוא לאחר זמן, כאמור, כי אין מעשה וחשבון בשאלו אשר אתה הולך שמה, ובעולם הזה הלוא אפשר לתקן.

ספרים שו"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

ח"ד

כל סיבת הגלות מחמת מעשה המרגלים.

כל סיבת גלותנו עתה הוא העיקר רק בשביל מעשה המרגלים, וכמו שכתוב (תהלים קו, כו-כו) "וישא ידו להם להפיל וגוי ולזרותם בארצות", וכמו שפירש רש"י שם, וכן כתב הרמב"ן בחומש פרשת מרגלים. ואמרו בערכין (דף טו) שעיקר חטא מרגלים היה לשון הרע, שהוציאו דיבה על הארץ, וע"י שבכו אז בכייה של חנים נגזר עליהם בכייה לדורות, ועוד כמה רעות עד אין מספר השיגונו ע"י חטא החמור הזה, כי גם כל חכמי ישראל שנהרגו בימי שמעון בן שטח גיסו של ינאי המלך ע"י ינאי היה גם כן ע"י רכילות, כדאיתא בקידושין (דף סו) עי"ש, והריגת התנא רבי אלעזר המודעי, שהיה גם כן סיבה לחורבן ביתר, היה גם כן ע"י רכילות, שהרכילו עליו לפני בן כוזיבא, כדאיתא במדרש איכה (איכ"ר ב, ד).

(חפץ חיים - פתיחה)

ויהס כלב את העם אל משה.

וכפירוש רש"י שהשתיקם, שאמר: וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, והלוא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן וכו'. וכוונתו: אילו בא הקב"ה עמנו בדין לא היה נקרע לנו הים ולא הוריד המן, כי גם בים היה שלא כראוי, כמו דכתיב (תהלים קו, ז) "וימרו על ים בים סוף", וכן על המן היה מתחילה תלונה. וכן כל אותו העת עד כעת [וכמו שאמר משה רבינו ע"ה אחר כך (במדבר יד, יט) "סלח נא לעוון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה"], ואף כעת עלה נעלה לארץ ישראל, כמו שאמר משה: "וירשנו אותה" – כאשר נבוא שם. (שמירת הלשון ח"ב פי"ט)

ארץ אפים ורב חסד.

אל יטעה האדם את עצמו לומר: הנה ברור לי שעל כמה וכמה עבירות עברתי ועל כל זה כבר עברו עשירות בשנים ולא נפרעו ממני ומסתמא מחלו לי אף שלא עשיתי תשובה עליהם, ומזה יתיר לעצמו לעבור עוד על כמה וכמה עבירות. דע שטעות היא, שכל אותן העוונות שעבר עליהן אפילו בנעוריו ולא עשה תשובה עליהן, שמורים לו לרעתו ליום הדין, שאז יבואו כל המקטרגים שנבראו מאותן העוונות ויעידו עליו על עשותו אותם, ומה שלא נפרעו ממנו עד עתה עליהם הוא מפני שהקב"ה ארך אפיים וממתין עליו שמא ישוב מעצמו בתשובה, כי איננו חפץ במות רשע כי-אם בשובו מדרכו וחיה, אבל סוף סוף יהיה מוכרח ליתן דין וחשבון עליהם ואין משוא פנים בדין. ומצינו דבר זה מפורש בתורה אצל קין, שאמר לו הקב"ה: "הלוא אם תיטיב שאת, ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ". ופירש רש"י ז"ל: לפתח קברך יהא חטאך שמור, אף שמת לאחר כמה וכמה דורות, כדכתיב "כי שבעתים יוקם קין", מכל מקום עונו היה נשמר עד אותו העת. (מכתבי הרב ח"ח, מכתב ד)

ולא תתורו אחרי לבבכם.

יראה לתקן מה שקלקל בכח המחשבה וראיית העיניים, וכדכתיב "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", והתורה העידה שרגיל האדם להיכשל בהם, ואמרו חכמינו ז"ל: אל ירהר אדם ביום, שמא יבוא לידי טומאה בלילה. (בית ישראל פי"ז)

מרח' החפץ חיים זי"ע לא הלך בבתי עינים (משקפיים) אם כי ראייתו היתה קצרה. וכששאלתיו פעם למה אינו לובש בתי עינים לראות מרחוק, ענני באנחה: "וואָס וועט מיר צוקומען אַז איך וועל זעהן פון ווייטען" (-מה זה יוסיף לי באם אראה מרחוק). (תולדות הח"ח ע' לב)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים ז"ל, ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה,

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

בפירושו על התורה יסוד נפלא עד למאד - "וצוה לדבר אל הנשים תחילה ללמדן מוסר ודרך ארץ, ועוד כדי להמשיך לבן אל התורה והמצוות... שהאשה היא סיבה לתורה שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש, לפי שהיא מצויה בבית והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו אחר לימוד התורה מנעוריו וגם כי יזקין לא יסור ממנה... לכך ראוייה האשה להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת שהיא מצוה מוטלת עליה, שיתן לה ד' בנים מאירים בתורה, כי התפילה נשמעת יותר בשעת עשיית המצוה". והרי הדברים נפלאים עד למאד. למדים אנו שבכח אהבתה המיוחדת של האם לבנה, הרי שבכח זה יכולה היא להתפלל ולפעול בתפילה באופן מיוחד למען רוחניותם של ילדיה.

אכן בענין זה צריכים אנו לידע את דברי החזו"א שאמר שלא דוקא בזמן הדלקת נרות-שבת הוא עת תפילה על הבנים שיהיו מאירים ומוצלחים בתורה, אלא בכל עת קיום מעשה מצוה בהידור ובשמחה, בכל עת שאדם מוסר רצונו לעשיית רצון בוראו, אזי העת הזו היא עת רצון מיוחדת להתפלל לבורא עולם ולבקש ממנו שיתן לנו בנים ובנות שיגדלו בתורה ובמצוות (וראה עוד בענין זה במדור למען דעת בגליון זה).

חיזוק בתפילה

במלחמת עמלק מוצאים אנו ששולח משה רבינו את יהושע להילחם בעמלק ואין הוא הולך בעצמו. בביאור הדברים כותב הרמב"ן - "בעבור שיתפלל הוא בנשיאות כפים על ראש הגבעה, ועלה שם כדי שיראה את ישראל נלחמים וכו' וגם הם יראו אותו פורש כפיו השמימה ומרבה בתפילה ויבטחו בו ויוסיפו אומץ וגבורה, ובפרקי דר"א עוד, כל ישראל יצאו חוץ לאהליהם וראו את משה כורע על ברכיו והם כורעים". ושמעתי ממורי הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל (כמדומה שזה היה בליל ש"ק הראשון אחר ביאתי לארה"ק) שאמר להתעורר מכאן - הן פשוט הוא שבאותה שעה שמגיע עמלק להילחם בישראל בכוונה ברורה לעקור את הכל ולהשמיד ולהכרית את כל עם ישראל, הרי ודאי שהיה לב כל ישראל שבור ורצוף בפחד ואימה, ובוודאי הפילו תפילה ותחנונים לפני הקב"ה שינצחו במלחמה ולא יכרת שם ישראל. בכל זאת ולמרות הכל מחפש משה רבינו באותה עת עוד דרכים ועושה הוא עוד פעולות בכדי להוסיף עוד חיזוק בתפילה, חיזוק נוסף על החיזוק הגדול שהיה בלאו הכי באותה עת. ובכדי להגיע לאותו חיזוק נוסף מונע עצמו משה רבינו מלצאת

תפילה

בפרשת השבוע לומדים אנו אודות פרשת מרגלים, אהת מהפרשיות העמוקות והכואבות ביותר בתולדות העם היהודי. בפסוק לומדים אנו אודות המרגלים ש"כולם אנשים", היינו וכפי שמלמד אותנו רש"י שבאותה שעה כשרים היו. אולם למרות זאת לא זכו כל אלו להינצל מעצת מרגלים כי אם שמיים - יהושע בן נון וכלב בן יפונה. בענין זה למדים אנו את כוחה העצום של תפילה. הן על יהושע בן נון התפלל משה רבינו "קה יושיעך מעצת מרגלים" ואף אצל כלב בן יפונה מוצאים אנו "ויבא עד חברון" - שהלך כלב ונשתטח על קברי אבות לבלב יהא ניסת בעצת מרגלים.

נביא בגליון זה דברים מפי רבינו בענין מעלת התפילה, כח וסגולת התפילה ומהות עבודת התפילה.

תפילת ההורים על ילדיהם

ברור הוא שכל הורה עושה את כל אשר לאיל ידו על מנת לחנך את ילדיו לתורה ולמצוות למעשים טובים.

אמנם, נוסף על כל הפעולות וההשתדלויות הללו צריך כל הורה לעמוד בתפילה ותחינה לפני השי"ת. ידוע הוא שכל דבר ודבר, כל פעולה ופעולה ובכלל זה אף חינוך ילדים, הכל תלוי וקשור קשר בל ינתק לסיעתא דשמיא שתושפע ממרום באותו ענין. עוד יש לדעת שגדול עד למאד כח התפילה של ההורים על ילדיהם, וממילא הרי שמה לנו גדול מתפילת ההורים על ילדיהם שלהם בכדי שיזכו לסיעתא דשמיא וברכה בעבודת הקודש של חינוך ילדיהם. עד כדי כך מגיעים הדברים שהנה שמעתי מאחד שהציע לפני מרן החזו"א זללה"ה לייסד ישיבה מיוחדת לבחורים חלשים בכשרונות. החזו"א שמע אולם שלל את הדבר ונימוקו עמו - "אין בחורים פשוטים, הדמעות של האמהות והסבתות פועלות שאין פשוטים". כדברים הללו ראיתי במציאות שאלו שאימותיהן בכו עליהם - גדלו תלמידי חכמים!

כבר גילו לנו חז"ל שיש בכח התפילה לפתוח שערי חכמה ובינה, כמאמרם בגמ' במסכת נדה (ע"ז) - "מה יעשה אדם ויחכם כו', ירבה בישיבה כו' יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו", וכאמור מה גדול לנו מתפילת ההורים על ילדם. עוד בענין זה צריכים אנו ללמוד את דברי הרבינו בחיי. בהקדמה למתן תורה לומדים אנו (שמות י"ט, ג') - "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל". דורשים חז"ל על פסוק זה - "לבית יעקב אלו הנשים". מלמדנו הרבנו בחיי

בכל

עת קיום

מעשה מצוה בהידור

ובשמחה, בכל עת שאדם

מוסר רצונו לעשיית רצון בוראו,

אזי העת הזו היא עת רצון מיוחדת

להתפלל לבורא עולם ולבקש

ממנו שיתן לנו בנים

ובנות שיגדלו

בתורה

ובמצוות

למלחמה ותחת זאת הולך הוא להתפלל בנשיאות כפיים על ראש הגבעה בכדי שיראו בני ישראל ויתעוררו אף יותר.

למדים אנו מכאן שאין גבול להתעוררות של האדם בתפילה. יהא האדם בדרגה אשר יהא, יתפלל כפי שהוא מתפלל, לעולם אל יאמר די. תמיד צריך האדם לבקש ולחפש עוד ועוד דרכים בכדי להוסיף חיזוק ועליה בעבודת התפילה.

ובאם רוצים אנו לדעת וללמוד עד כמה חשובה היתה אותה התחזקות בעבודת התפילה, נעיין בהמשך הפסוקים ונוסיף לקח - "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק". עם ישראל מצוי

במלחמה עזה למולק עמלק. לעיתים הוא נוצח ולעיתים נכשל. מלמדת אותנו התורה מדוע - כאשר קיים אותו חיזוק נוסף שאותו ביקש משה, כאשר הוא קיים אזי מנצח עם ישראל וכאשר אותו חיזוק אינו קים הרי שעם ישראל נוחל מפלה.

העולה מן הדברים הוא שאותו חיזוק נוסף אינו בגדר דבר טוב אשר אם יהא מה טוב אולם אם לא יהא אין הדבר נורא כלל ועיקר. לומדים אנו שאותו חיזוק נוסף הינו הכרחי ונצרך בכדי לנצח את עמלק.

כל חיזוק בעבודת התפילה אינו רק תוספת מעלה בעלמא כי אם ענין הכרחי חשוב ונצרך בכדי לבנות את בנין האדם ובכדי לנצח במלחמת היצר.

למען דעת

מעניינו של גליון מביאים אנו בזה הדרכות ועצות מעשיות שנתן רבינו בעניינה של תפילה.

בתנועות שעושים, שהם על פי רוב אינם מוסיפים לכוונת הלב, ומ"מ בוודאי בהם לבד לא יוצאים יד"ח, אלא העיקר הוא ההתבוננות, המחשבה והרגש הלב של בקשת רחמים.

תפילת המנחה

יש החושבים שלתפילת מנחה, שיש בה רק אשרי ושמור"ע, די בתפילה בעל - פה, וטעות הוא, כי צריך להתפלל מתוך הסידור, ויש גם ענין גדול לשבת ב"אשרי" שלפני שמור"ע ולאומרה בעיון רב, ולדעת שמתכווננים לתפילת שמור"ע.

תפילה ולימוד

נשאל מו"ר זללה"ה ע"י אחד הרמ"ם בנוגע לתלמיד הטוען שאינו מרגיש טעם והנאה בלימוד התורה, ואמר מו"ר: דבר ראשון - להסתכל כיצד הוא מתפלל, אם הוא מתפלל טוב - יש לו תקוה, אם לא - טעון בדיקה.

להתפלל מתוך הסידור

עצה לכוונת התפילה, להתפלל דוקא מתוך הסידור, גם להרים קצת את הקול בנעימות, ולהוסיף להחזיק ולשים את האצבע על כל תיבה ותיבה שמוציאים מהפה. להרגיל את כח המחשבה שיהא מרוכז למה שהוא מתפלל - עבודת ההרגל הוא לדייק לשמוע חזרת הש"ץ מתוך הסידור ולשים לב לכוונת התיבות ששומע מהש"ץ. אחרי זמן ממושך בהנהגה זו, רואים תועלת עי"ז בהרבה עניינים של זהירות וזריזות

חיזוק בפסוקי דזמרה

באחד מבתי הכנסת החשובים בבני-ברק, נפטרו לאחרונה כמה מחשובי המתפללים, וראשי הקהל נכנסו אל מו"ר זללה"ה לדון בחיזוקים שצריך לעשות. לאחר דיון ממושך, יצאו ראשי הקהל מבית מו"ר זללה"ה בהחלטה להתחזק באמירת "פסוקי דזמרה". מו"ר ציטט בין השאר את דברי הרמב"ן (סוף פרשת בא) הכותב: "וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים - זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו". צריך לזכור כשמתפללים, לפני מי מתפללים, ולהרגיש את "יודו לקל שבראם ויאמרו בריותיך אנחנו". להתפלל באופן כזה זה חיזוק גדול שבזכותו נזכה להינצל מגזירה רעה.

גדול כח התפילה

"מבואר בס' דעת תורה למרן המשגיח רבינו ירוחם ממיר זצ"ל, דיסוד הבריאה כולה שאין נותנים שום דבר בלא תפילה, ומה שזכו האבות הק' הכל היה רק ע"י תפילה. זוהי סודה של תפלה, היא הבוקעת ועולה בוקעת ויורדת ולוקחת מתנות לאדם, וגדול כח התפילה, כי מובטח הוא ודאי בטוב תוצאותיה"

להתפלל על הילדים

בהזדמנות אחרת אמר מו"ר זללה"ה לאחד מתלמידיו: ...מה שצריך, בעיקר, לעשות עבור חינוך הילדים - לשפוך הרבה הרבה דמעות. מרן הרב מבריסק זצ"ל הלך פעם עם אחד מידידיו והלה שאלו כיצד הצליח הרב בחינוך ילדיו, השיבו הרב מבריסק: וכי מה אתה חושב שהדבר בא בקלות? הרבה דמעות הורדתי בשביל כך! הנה הגה"צ רבי רפאל ברוך טולידנו זצ"ל, היה מרבה להתפלל ולבקש על חינוך ילדיו, עד שסיפרו שבשנים שהיה עדיין במקנס שבמרוקו והחלה שם לנשב רוח ההשכלה, והצעירים נהרו אחריה, הוריד הוא נחלי דמעה, בתפילה ובדאגה לחינוך צאצאיו, עד שגם כשהיה מיסב בשבת לסעודה והיה אוכל בארוחה את ה"מרק", היו עיניו זולגות דמעות אל תוך הצלחת, והיה מבקש מהקב"ה שיצליח עם ילדיו! ואכן זכה למה שלא כל אחד זוכה, וכל צאצאיו זרע ברך ה' (וראה עוד בענין זה במדור דעת תורה בגליון זה).

להיזהר בברכה ראשונה

במיוחד צריך להיזהר בכוונת ברכה ראשונה, שמי שלא כוון בה מן הדין צריך לחזור על תפילתו, והרמ"א כתב שלא יחזור, והרי נשאר ללא תפילה. ולכך צריך ליזהר לכוון:

"ברוך אתה ה'" - שהוא אדון הכל מקור הברכות, ואין הפירוש שאנו מברכים את הקב"ה אלא אומרים שבחו של מקום שהוא מקור כל הברכות.

ה' - לכוון שם אדנות שהוא היה הוה ויהיה, והגר"א כתב שמלבד בפסוק ראשון של ק"ש אפשר לכוון רק אדון הכל.

אלוקינו - תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם.

"הקל הגדול הגבור והנורא", "הגדול" - כנגד אברהם אבינו, "הגבור" - כנגד יצחק אבינו, "הנורא" - כנגד יעקב אבינו, שעל ידם נתגלה הקב"ה באלו המדות.

וכך לחשוב על המשך תיבות התפילה שמוציא מפיו, לעמול להתרגל בזה. לא יוצאים ידי חובת התפילה

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

גליון 98 שלח תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת

רשות לצלמו למטרת זכויהם בלבד.

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות

יש לפנות בטלפון: 0527697944

או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

המאמר הראשון עוסק במבט פנימי יותר על כמה תמיהות גדולות בפרשת שלח ודורש מתינות והתבוננות.

במאמר השני ובמסגרת הבאנו מדברי רבינו בעבודת התפילה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

תכלית התורה (חכמה) מעשים טובים

אמר רבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים (ברכות י"ז) ואמרו ביבמות דף כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו וכו'. מבואר בדברי רבא שאין גילוי לעצמת החכמה רק כשתלכש בכח המעשה. נראה שזו היתה התביעה על דור המדבר שלא הגיעו לבחינה זו וניצבו א"כ לפני תכלית החכמה. ענינו שאמרו בב"ב אוירא דארץ ישראל מחכים, פי' שבארץ ישראל המדה המנהגת היא מדת החכמה הקשורה לחוש הראיה כמ"ש לבי ראה הרבה חכמה. להבנת הדברים נפרש תחילה את החילוק שבין כח הבנה התלוי באוזן ובין כח החכמה הקשור לראיה. ראיה מקנה תפיסה שאינה רק ברורה אלא גם מוחשית. אבל הבנה הקשורה בשמיעה (בכ"מ) דורשת אח"כ לצייר את המדובר על פי הנחות קדומות שיש לשומע בכח הציור. דור המדבר עסק במהלך של ההבנה [לימוד התורה] אבל בכניסתם לארץ היו צריכים לעלות את כל ההבנה שרכשו למהלך של חכמה וראיה [א.ה. והוא על ידי הקיום המעשי כנ"ל].

עומק השאלה היש הוי"ה בקרבנו אם אין

יש ביאור עמוק בזה"ק על מה שאמר משה למרגלים שיתנו לב לראות אם יש בה עץ אם אין, אשר אינו מובן כלל לפי פשוטו (ויעוין מ"ש רש"י בזה). ופי' בזה"ק שזו אותה שאלה

חטא המרגלים [שבת קודש שלח תשנ"ד]

שלח לך אנשים וכו' ואמרו ז"ל על זה לדעתך אני איני מצוך. וצ"ב מדוע היה כאן יחס כזה שהרי בכ"מ הובטח משה לשמוע דבר ברור מפי הגבורה וכמ"ש עמדו ואשמעה וכו'.

דור המדבר כעובד במעי אמו ודור באי הארץ כלידה

כדי להכנס לענין זה צריך לבאר מהות הנהגת דור המדבר וההבדל בינם לבין דור באי הארץ. ההבדל ביניהם הוא כהבדל העובר במעי אמו לעובר שיוצא לאור העולם. כלל ישראל בזמן שהותם במדבר למדו את כל התורה כולה והשתמשו באור הגנוז שבו אפשר לראות מסוף העולם עד סופו (עין שבת דף כב: בתוס'), מוקפים בענני כבוד ואוכלים לחם מן השמים. ממש כעובר במעי אמו שאז "בהלו נרו על ראשי" ומלמדים אותו כל התורה ורואה מסוף העולם עד סופו ואוכל ממה שאמו אוכלת, אבל עדיין אינו שייך לעולם המעשה. כך גם דור המדבר היו מופקעים לגמרי מחיי עולם המעשה. ורק בכניסה לארץ שנתחדשה שם האפשרות של קיום כל התרי"ג (וגם עיקר איכות המצות הם רק בא"י כמו שהאריך הרמב"ן בסו"פ אחרי) הגיעו לשלב הלידה והיציאה אל עולם המעשה. והגם שבעת הלידה בא מלאך וסוטר על פיו ומביאו לידי שכחה מכל מקום הועיל לימודו במעי אמו שאם יתיגע בתורה יוחזרו אליו הד"ת שלמד במעי אמו כדי להתנהג על פיהם בענין המעשה. כך היה כל הלימוד של תקופת המדבר בהיותם במעי אמם כדי להכניסם לתקופת הלידה – הכניסה לארץ. ואם בכניסה לארץ נפסקה הארת אור הגנוז (עד בנין בהמ"ק שנקרא אורו של עולם וכמ"ש בכ"מ בדבריהם ז"ל) ונכנסו לחיים שיש בהם הסתרה [לכן הוזהרו מכוחי ועוצם ידי (ואתחנן)] מכל מקום ירידה זו היתה לצורך עליה וכמו שיתבאר.

ששאלו במדבר היש ה' בקרבנו **אם אין**, פירושו שרצו לדעת איזו הנהגה נוהגת בהם. האם מהלך הוי"ה שהוא כפי חוקי הטבע של ההנהגה העליונה – "היש הוי"ה בקרבנו". או "אם אין" - היינו האם הנהגתם היא על פי ההנהגה גבוהה יותר, נעלמת מתפיסת אדם הנקראת משום כך "אין" [א.ה. היינו נעלמות נוטריקון אין - איה נעלם] ולא ניתן להם בירור גמור בזה. ובכניסתם לארץ ישראל תהיה הבחנה ברורה בצורת הנהגתם. אם פירותיה גדלים כמו בכל הארצות ידעו שהנהגתה היא במהלך הוי"ה - טבע, ואם יהיו הפירות משונים בגודלם ידעו שהארץ מושגחת במהלך "אין" [כי החיצוניות היא תמיד בטוי למהלך החיות פנימי שלה] עכד"ק.

בארץ ישראל מתגלה מידת החכמה מתוך שלטון ה"אין"

ובהיות שראו שבאר"י מושגחים בהנהגת ה"אין" שכן פירותיה משונים ממילא תתראה אז גם מידת החכמה כי על החכמה כתיב "והחכמה מאין תמצא ונעלמה מעין כל חי וכו'" כלומר הנהגת "אין" נתפסת דרך החכמה – היינו בהירות בלתי ניתנת לערעור על שלטונו [א.ה. משא"כ הנהגת הטבע נותנת מקום לטעות כנודע]. זהו עומק המעלה היחודית לארץ ישראל - "אורא דארץ ישראל מחכים". היינו שבאורא דארץ ישראל זוכים למידת החכמה ומזה זוכים גם לטעום ולהשיג את עומק טעם החיים, כי "החכמה תחיה בעליה" כתיב. את זה משיגים רק ע"י שהבנת הדברי תורה מתלבשים בהילוך המעשה. כי בזה מגיעים לתכלית חכמה (והוא עדמ"ש בברכת אהבה רבה לשמור ולעשות ואחר כך מבקשים והאר עינינו בתורתך וכו').

[א.ה. נסכם הדברים. דור המדבר זכו ללימוד התורה כתינוק כמעט אמו אך עדיין לא הגיעו לתכלית החכמה שהוא הקיום שלה וזה היה צריך להיות בכניסה לארץ שהיא מקום קיום המצוות. מהלך זה של קיום המצוות בארץ הוא תכלית החכמה ובה זוכים להשיג בהירות שלטונו ית'. ולכן ארץ ישראל שהיא מקום קיום המצוות יש לה סגולה דאורא מחכים, היינו שניתן להגיע בה לתפיסה

אחרת בחכמה על ידי הקיום. בהירות זו של החכמה שרשה ממה שהחכמה יונקת מה"אין" כמ"ש החכמה מאין תמצא. פירושו ששלטונו המוחלט בלא מסכי הטבע נקרא "אין" כי לא ניתן להשיגו. אבל ניצוצות מבהירות זו מתגלים במידת החכמה השולטת באר"י. כאשר ראו פירות משונים אות היא שמגיעים למקום שאין שם שלטון הטבע אלא שלטון ה"אין" - וממילא המקום גורם שניתן להגיע שם לבהירות התפיסה במלכותו. כיצד התקלקלה תפיסה זו. על כך המשך המאמר].

מקור טעותם של המרגלים

יש להבין כיצד הגיעו המרגלים למצב שבו היו יכולים לומר כי חזק הוא ממנו אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם כמ"ש רש"י. שהרי אחרי ראית כל המכות במצרים וקריעת ים סוף וכו' מה היה כאן נמנע במיוחד וכאלו יד ה' תקצר כאן בתמיהה.

צריכים להקדים לזה את דברי הגור אריה בריש פ' שלח. שאמרו חז"ל מקיש הליכתם אל חזרתם, מה חזרתם היה בעצה רעה כך גם הליכתם, ואינו מובן הלא היו צדיקים עדיין בשעת השליחות, כולם אנשים ראשי בני ישראל המה. ופי' בהיות שגישת הציבור - שהם היו המשלחים - היתה "ותקרבו אלי כולכם בערבוביא, נערים דוחפים הזקנים וכו'" על כן בקבלת השליחות **עצמה הצטרף להם כח המשלח יעו"ש הכל**. איזה כח הצטרף אליהם. הבהילות שהיתה בכח המשלח היתה עדות על אי-תוקף השכל בציבור ובמקומו היתה התגברות הדמיון אשר ידוע שאין לו סדרים [א.ה. לכן באו בערבוביא דייקא]. נקודה זו של אפשרות שלטון הדמיון נכנסה לקומת השליחים. ולכן למרות שהיו הם ראשי בני ישראל ומעלת הראש בציבור היא כנגד קומת השכל של הציבור, ומכל מקום נתפסה בהם אפשרות לשלטון הגוף והדמיון בכח השכל. ולכן כשנכנסו לארץ לקיים שליחות הציבור הועמדו בנסיון כח המדמה שהתערב בשכלם מכח שליחותם.

ביאור המאבק שבין השכל לדמיון

נבין צורת המאבק בין השכל לדמיון. כח המדמה חי חוץ למסגרת המציאות האמיתית (שהרי מכחו אפשר להכניס פיל בקופא דמחטא) אם כן האמת נסתרת ממנו והוא

תופס הכל מהלך של הסתר פנים וממילא מושפע מההסתר וחי בתוכו ולכן מכח הדמיון יוצא פירוש מזויף של המציאות האמיתית. ענין ההסתר דומה לשני בני אדם המסתכלים על מציאות, לאחד יש ראייה בהירה והשני הוא קצר ראייה. ממילא יהיו כאן שתי תמונות על המציאות הנמצאת לפנינו, פירוש אמיתי [לבעל הראייה הברירה] ופירוש מדומה [אצל הקצר ראיין]. המציאות עצמה אינה משתנה כלל רק מי שאינו רואה אותה באמת תופס הכל בטשטוש וממילא מקבל תמונה אחרת. אין מציאות שנקראת הסתר מוחלט בברירה, רק האדם יורד לדמיון וממילא רואה בטשטוש. וזה גופא ההסתר. המרגלים נכשלו כאן בנסיון שעמד בפניהם ולא התגברו על המדמה ועל ידי זה ראו ארץ אוכלת יושביה. וכיון שכן החליטו כי כל הציבור לא יחזיק מעמד בעת כניסתם לראות אחרת - שהרי לפי המדמה באמת אין תמונה אחרת - ואם כן הרי לא יוכלו לקיים יעודם בארץ.

ובזה הגיעו למסקנא כי חזק הוא ממנו כביכול. ופירושו הוא שהרי כך חקק הקב"ה יסוד ההנהגה שלו שדוקא ע"י אתערותא דלתתא יהיה אתערותא דלעילא ותנו עז לאלקים כתיב וכו'. ואם הציבור לא יעמדו בהסתר זה ממילא גם כביכול "תש כח של מעלה" ולא יוכל להם ליושבי הארץ.

הגישה הנכונה להסתר

הטעות היתה שהגם שלשיטתם נכנסים למקום הסתרה - כי צריך לעבור הנסיון הזה - מכל מקום הרי אמר שלמה כיתרון האור מן החשך ופי' רז"ל שיתרון האור הוא שבא מן החשך. על כן גם ירידה וכניסה למהלך ההסתר נעשה רק כדי שיצמח עיקר גילויי האור. וזהו מ"ש הקב"ה שלח לך אני איני מצוך היינו את הכניסה למהלך של הסתרה. וכיון שראו שארץ ישראל נאחזת בה"אין" היו צריכים לפעול במהלך של "ויגבה לבו בדרכי ה'" ולשבר החשך המדומה.

האופן להרגיש בתפילה כעומד לפני המלך [אגרות דעת מ"ה]

מה שאין חביבות לעבודת התפלה בין הרבה חובשי ביהמ"ד, אינו מצד זלזול בענין בעצם. רק הוא מסיבה אחרת. אדם החי תוך השקפה של השגחה פרטית, וע"ד שציירה הרמב"ן בסוף פר' בא, הרי כל היום חי הוא עם הקב"ה כי כל מקרה ומקרה הוא רק לבוש אל הדיבורים שמדברים עמו בפרטות ממש. (יעו"ש ברמב"ן). וכיון שהאווירה שלו היא עם הבורא, אז כשנגש לתפלה אינו צריך לצייר לעצמו שיש בורא הכל והוא עתה מדבר עמו, כי החוש שלו ממחיש זה מעצמו.

אדם אשר במצבי היום יום שלו מוחש אצלו שהוא ברשות עצמו והוא יוכל להסתדר - ע"י חכמתו - במצב, הנה חי הוא מנותק מהקב"ה, ואז בהגיע זמן תפלה צריך הוא לצייר שאינו ברשותו רק ברשות אדון הכל, וזהו היפוך רשותו שהחיים הסדירים שלו הם בו. וממילא לא נתפסים אצלו תיבות התפלה כמדבר לפני המלך, רק כאמירת תיבות אלו סתם, ובינו לבין עצמו. ואין לו טעם קרבת ה'. דוד המלך ע"ה אמר (תהלים לד, ט) טעמו וראו (תטעמו ענין התפלה) וראו (תראו) כי טוב ה' (דקרבת ה' הוא הטוב האמיתי), עיקר צורת האדם הוא הדיבור, ועל כן נקרא מדבר. בנין עולם הדיבור שלו הוא בנין עיקר אופי נפשו, ועל כן אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) דתפלה היא דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, כאן הוא בנין הרומו של עולם של האדם.

בתפלה מצוייר אמיתת ציור הברירה המונהגת רק מאתו ית"ש, ועל ידה מתפרצים מהאדם סיגי השקפות רעות, התפלה הופכת האדם לגדר עבד ה' (התפלה בעמידה היא כעבדא קמיה מאריה) התפלה מהפכת לימוד התורה לציור עבודה, וכמ"ש בספרי (ראה פ' לגי) עה"פ ולעבדו בכל לבבכם, עבדהו בתורתו יעו"ש. וממילא נהפכת תורתו אל צורת לומד ע"מ לקיים, וכבר אמרו ז"ל (ילקוט"ש תהלים רמז תתע"ג) שכל טוב לכל עושיהם, ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם. העלמת עין מזה הוא אחד מהסיבות העקריות אל מהירות ההתדרדרות בדורנו בחובשי ביהמ"ד.

על הפסוק לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם דרשו בספרי איזו עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה. ועל אהבה זו נאמר בפסוק בכל לבבכם ובכל נפשכם. יש להבחין בין פשטות הפסוק המדבר על מצוות אהבת ה' **התלויה בלב** לבין דרשת הספרי שמדובר כאן על מצוות תפילה שהיא **עבודה שבלב**. אהבת ה' היא מהמצוות התלויות בלב כי היא מצוה המתקיימת בלב, אך אינה "עבודה" שבלב משא"כ תפילה היא "עבודה" המיוחדת ללב [ומה שנדרש לתפילה כוונת הלב אינו רק משום מצוות צריכות כוונה]. הקדמונים פירשו ש"עבודה" מלשון עיבוד (עיבוד עורות) היינו שהעבודה היא עיבוד האדם לעדנו להפכו רוחני יותר כפי שנראה הדרך לכך.

והפירוש בזה פשוט, שמצות "אהבה" ב"כל לבבכם" היא שלא יהא לבך חלוק על המקום, שלא יהיה מקום בלב פנוי מאהבתו ית', ומה שיש בה גם גדר "בכל נפשך" הוא תוספת באיכות הפלאת האהבה לו ית' שמוכן למסור לו הכל בכל מכל, את כל עניני הגוף ואפי' את נפשו, (ועי' ר"ן פסחים רפ"ב שחיוב יהרג ועל יעבור בע"ז הוא לא שהחיוב שלא לעבוד ע"ז הוא ביהרג וא"י, אלא הוא משום מצות אהבת השי"ת), וזה הפירוש אהבה "בכל נפשכם" היינו השתלטות האהבה על גופו ונפשו לגמרי עד כדי מסי"נ, והיא באיכות יותר מ"בכל לבבכם".

אבל תפילה היא "עבודה" שבלב, ולמרות שהמתפלל צריך שיחתוך בשפתיו ויש כאן ג"כ מעשה, מ"מ היא נקראת עבודה שבלב, ולא רק זה אלא גם בתפילה יש בחינת "בכל נפשכם". אך ה"בכל נפשכם" אינו תנאי בתפילה אלא מדרגה יותר נעלית וכמשי"ת, משא"כ במצות אהבה "בכל נפשכם" הוא מדרגה יותר גבוהה אך היא מחויבת, משא"כ בתפילה "בכל לבבכם" זה עצם התפילה, ו"בכל נפשכם" זו מעלה בתפילה.

כונת הלב בתפילה כוללת ב' ענינים. לפנות ליבו מטרדות המחשבות כמבואר בגמ' ובפוסקים (עי' רמב"ם פ"ד מתפילה הט"ז) שצריך העומד בתפילה לפנות לבו משאר דברים [כמאז"ל (ברכות ח.) לעולם יכנס אדם ב' פתחים וכו' ופי' הרא"ש והרשב"א שם שהוא כדי שישעה מעט ויכוון לבו, וע"ע מהר"ל נתיב העבודה פ"ה]. אך עדיין אין זה

מספיק משום שזהו רק שלב הכשרת הלב לעמוד בתפילה, שיהיה פנוי מדברים הסותרים את התפילה, אבל כדי להיות "עומד בתפילה" צריך ענין נוסף – "להטותה אל הכוונה השלמה" היינו שלא מספיק במה שמפנה את לבו מטרדת המחשבות, אלא צריך גם את כל איכות הלב לתפילה, וזהו בלבב שלם ומעומקא דלבא. ואף שאין מחשבה הטורדת, כי בתפילה צריך את כל הלב באיכות שהלב פונה רק לזה, וזה עיקר עבודת התפילה, **וכמה שמשקיע בזה היא "עבודת הלב"** [א.ה מרגלה בפומיה כשאמרו לרבינו זצ"ל רעיונות בנוסח התפילה אמר שאין זה חידושים בתפילה אלא חידושים בסידור ודוק]. ועיקר כונת הלב היא להשקיע את עצמו בתיבות התפילה [כמ"ש בנפה"ח שער ב' פרק י"ג].

ומה שאמרו חז"ל המתפלל צריך שיכוין את לבו, לא באו חז"ל לאפוקי מתעסק שאינו יודע שמתפלל, דלזה מספיק שידע שנעמד בתפילה, ועומד לפני המלך, וזה פשוט בכל המצוות, ואין צריך להשמיענו שצריך להניח תפילין או ליטול לולב שלא בדרך מתעסק. אבל המדובר כאן הוא על איכות הכוונה, שהלב יהא שקוע בתפילה, כמו שהביאו ראייה מחנה היא מדברת על לבה, והיינו שאדם המדבר לעצמו בלבו הוא שקוע לגמרי בזה. ומה שהיתה מדברת על לבה הוא משום שהקב"ה נמצא עם לבבות ישראל כמאה"כ (תהלים עג) צור לבבי וחלקי אלקים לעולם, ואיתא במדרש שה"ש עה"פ אני ישנה ולבי ער "הקב"ה לבן של ישראל", וכשצריך לדבר אליו ית' אז הדיבור הוא כמו אל תוך הלב, ששם מורגש שמדבר עם המלך ומתנה צרותיו לפניו היינו כפי מה שמשיג באובנתא דלבא ידידה, כן ירגיש שעומד לפני המלך [ומה שאנו מתפללים למרות שלא יכולים להטות כל לבבנו אליו – וזה סיבה לפטור מתפילה כמבואר בגמ' ערובין ס"ה אבוב דשמואל הי אתי באורחא לא מצלי תלתא יומין עיי"ש כי לא היה במצב של בכל לבבכם והוא תנאי בתפילה. מ"מ כיון שזו דרגת תפילתנו **בכל יום** שאין אנו יכולים למלא כל הלב בעבודת התפילה לכן לא נפטרים ממנה.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת שלח תשע"ז -

מסיר טליתו לשינת צהריים

דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית וּגו' (ט"ו ל"ח)
הנה כתב במשנה ברורה (סי' ח' ס"ק מ"ב) דהישן ביום שינת
הצהריים ומסיר מעליו טליתו, ודעתו ללבושה שנית לאחר
שיתעורר, יש דעות בין הפוסקים אם שינת צהריים הוה בכלל
היסח הדעת, [עיי' בפסקי תשובות סי' ח' אות כ"ג כלל ז'], ונמצא
דכשחזור ולבוש הטלית יש כאן ספק אם חייב לברך עליו.

ויש לדון מהו התקנתא שלא יהא ספק ברכה:

א. יתכסה בשעת השינה

במשנה ברורה (שם) כתב דהתקנתא שעכ"פ יתכסה בטליתו בשעת
השינה, ואם כן כשלו בשו אחר כך אין צריך ברכה לכולי עלמא.

ב. ילבוש טלית אחרת ויכוון להוציאה

אלא יש לדון מהו באדם שאינו רוצה להתכסות בטליתו בשעת
השינה מפני שהטלית מתקמטת.

ולכאורה יש עוד תקנתא, שאחר שיתעורר משינתו, ילבוש טלית
אחרת ויברך עליה ויוציא גם את זו, ואחר כך יפשוט את האחרת
וישאר בטליתו הישנה.

ג. נפטר בהברכה

אך לא ברירא לי, דכיון דידוע שאחר כך ילבשנה אם כן שוב
הברכה הראשונה פוטרנה.

וכי תימא דיכון שלא לפוטרה, שוב באנו לפלוגת התבואות שור
(ויד' סימן י"ט ס"ק י"ז וס"ק כ"ז) והפרי חדש (שם ס"ק ח'), דפליגי
באופן שמברך על פרי, ודעתו לאכול כמה פירות, האם יכול לכוון
בדעתו שתחול הברכה רק על פרי אחד, דדעת הפרי חדש דיכול
לעשות כך, [במקום שאין בעיה דברכה שאינה צריכה], אך דעת התבואות
שור דלא מצי למיעבד הכי, שהרי הברכה חלה ממילא על כל מה
שבדעתו לאכול.

מיהו כתב בשערי תשובה (סי' ח' ס"ק י"ב) דגם התבואות שור
מודה באינם לפניו.

ד. טלית אחרת

אך יש לדון דהא דהברכה הראשונה פוטרנה, היינו רק באותה
המצוה, משא"כ במצוה אחרת כגון טלית אחרת, דכיון דיש זמן
מופלג בין הטלית של השחרית ובין הטלית של המוסף, לא תחול
הברכה על טלית השניה.

תדע, דהרי אם פושט טליתו כדי להיכנס לבית המרחץ, ואחר כך
כשיוצא לובש אותה טלית שנית, בזה דיינינן דיש לומר דלא הוה
הפסק, אך אם מחליף את טליתו לטלית חדשה, בזה כולי עלמא לא
פליגי דחוזר ומברך. ואם כן נמצא דהתקנה שכתבנו לעיל שפיר
דמי.

[ודע דלא רק מחמת ההפסק של המרחץ, אלא אף אם ילבש
החדשה בעודו לבוש הישנה, מכל מקום החדשה אינו נפטר, תדע,
דאם הניח מזוזה בבוקר בברכה, ודעתו בצהריים להניח עוד אחת,
חוזר ומברך על השניה, אבל באותה מזוזה אינו חוזר ומברך].

האם מחשבתו על כל הזמן

הנה יש לדון במי שסבר שפשט הד' כנפות כי החליפו באחרת,
והנה הוא מוצא עצמו לאחר זמן שבאמת לבוש בשתייהם, האם
חייב לברך שנית על הראשון.

ודמי למי שיושב בסוכה, וסובר שיורד גשם וכיסו הסוכה בגג,
ואחר כך נודע לו שבאמת לא ירד גשם ולא כיסו הסוכה, האם צריך
לברך שנית. [להסוברים שבנפסק הגשם חוזר ומברך, ע' מה שכתבנו בזה
בסוכות תשע"ה סי' ב'].

וכן בסובר דבתפילין אין קיום מצוה בלילה, אף שלבוש בהם
מבעוד יום, ואחר כך אומרים לו דמקיים מצוה.

ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. היסח הדעת

הנה הנידון מתחלק לשנים, חדא, האם יש היסח הדעת לענין
הברכה. ובזה נימא דלא חשיב היסח הדעת, דהרי אף שסובר
שפטור מהברכה, אך יודע שממשיך הברכה להיות בתוקף. [נא"ה,
היינו דבהני גווני הנ"ל, הסיבה שסובר שפטור אינו מצד שרוצה
להפסיק לקיים המצוה, אלא מצד שסובר שפטור מהמצוה].

וכגון מי שרוצה כל הזמן לאכול יותר, אך סבר שבכל זאת בירך
ברכה אחרונה, ונתברר שבאמת לא בירך, בזה הרי לפי האמת
הברכה הראשונה בתוקף, ומכיון שיודע שהברכה בתוקף לא הוה
היסח הדעת מהברכה. [עיי' בזה בקונטרס על היסח הדעת מהגאון ר'
מרדכי ועקנין שליט"א, עמוד ל"א].

ב. פסקה המצוה

עוד יש למידן מפאת שסבר שאין עליו ד' כנפות אלו, ואם כן אינו
מכוין בהם לשם מצוה, והוה ליה כסבר שהולך עם בגד בלא חוטים,
ואם כן לא רק חשב שפטור מהמצוה, אלא באמת פסקה המצוה
ונפסק הברכה, ואם כן צריך לחזור ולברך.

אך נימא דלענין ברכות תולין כמאן דאמר מצוות אין צריכות
כוונה, אך הכא גרע דסבר דאינו בכלל החיוב כלל, כדהעירו דדמי
לסבר שהוא יום חול ואכל מצה, דלא יצא אף למאן דאמר מצוות
אין צריכות כוונה.

ג. כוון לכל הזמן שהוא לבוש

אך יש לומר כיון דבתחילה כוון לכל הזמן שיהא לבוש, מהני זה
לענין מצוות צריכות כוונה.

ויש לדמות למי שרוצה להוציא את כל הציבור, וסובר שאחד
מהם אינו צריך להוציאו, ובאמת צריך להוציאו, שדן באבני נזר
(ויד' סי' שני"ט) האם יצא, והכי נמי הרי כוון לכל הזמן שהוא לבוש
רק חשב שבאותו זמן אינו לבוש. ויש פנים שהכא עדיפא, ויש פנים
שהכא גריעא. ויותר נראה שאין צריך לברך. [ועיי' מה שכתבנו בנידון
האבני נזר בפרשת אמור תשע"ו, ובימים נוראים תשע"ה חלק ב'].

והעירו, דנוטה יותר שחייב בברכה, וטעמא, דאם יחשוב בהדיא
להוציא על כל הזמן שהוא לבוש, דמי לנידון האבני נזר, אבל בנידון
דידן המשך הכוונה הוא בסתמא. ולעני"ד אין החילוק מוכרח.

ד. חושב שאינו חייב בסוכה ובאמת חייב

הנה למה שכתבנו דכוונת האדם על כל הזמן העתיד, אם כן
בירדו גשמים בסוכה וכיסו הסוכה, ונפסקו הגשמים והורידו
הכיסוי, והוא לא ידע שנפסקו הגשמים אלא סובר שעדיין מכוסה,
אין צריך להודיעו שנפסקו הגשמים והורידו הכסוי, שהרי כוונתו
על כל הזמן. ולכאורה לא משמע כן.

וכי תימא דיש לחלק בין היכא דלא נפסק כלל ובין היכא שיודע
שנפסק, צריך עיון אם החילוק נכון.

אך אם נימא דלא כמו שכתבתי, דבאמת אין כונתו על כל הזמן,
אם כן בסובר שיורדים גשמים ובאמת לא יורדים, נמצא דביטל
העשה, דהרי אין לו כוונה לקיים מצוות סוכה. וצריך תלמוד.

ו. הורידו והחזירו הציצית באמצע שינתו

הנה הישן עם ד' כנפות, והורידו הד' כנפות שלא מידיעתו, וגם החזירוהו שלא מידיעתו, בפשוטו אין מכשילין אותו בזה שמחזירין, שהרי כוונתו על כל הזמן. וזה מראה כדברינו.

אך אינו ענין לדברינו, דבדברינו הנידון מחשבה פרטית כנגד סתמא, וכאן נשאר הסתמא ואין מחשבה כנגדו.

מצא כלאים בטליתו

הנה טלית של צמר שהניח בו ציצית של צמר, ואחר כך מצא שהיה בהבגד כלאים של פשתן, כגון שנמצא בגדיל של משי שעושים בשפת הטלית חוטיין של פשתן, והסירו את הכלאים,

ומעתה יש לדון דכיון שהיה איסור ללבוש טלית זו עד עתה משום איסור כלאים, אם כן גם עכשיו שנתקו ממנה חוטי הפשתן והותרה, הווי להו ציציות הללו שהיו בה כבר כמאן דליתנהו, מפני שהיו עשויין בפיסול, והרי צריך שהעשיה יהא בכשרות, כדאמרין 'תעשה ולא מן העשוי'.

וכתב במשנה ברורה (סי' י"א ס"ק מ"ג) דדראוי להחמיר, וצריך להחמיר הציצית ולחזור ולקושרם. ומקורו בבאר היטב בשם גינת ורדים (סוף יו"ד כלל ו' סי' י"ד).

ומצאנו כמה נידונים בהאי דינא:

א. תליא בפלוגתא גבי סוכה

הנה כתב הגינת ורדים דזה תליא בפלוגתת קמאי (מובא בהגהות אשרי סוכה פ"א סי' כ"ד) אם עשה סוכה בתוך הבית תחת התקרה, ואחר כך הסיר התקרה, דלדעת רבינו ברוך פסולה, דהתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי.

אבל לדעת רבינו יצחק הלבן כשירה, דאין שייך לומר תעשה ולא מן העשוי אלא היכא דגוף הסוכה היה בפסול, כגון שהסכך היה מחובר לקרקע, אבל הכא דגוף הסכך הוא כשר, אלא שהתקרה גורמת לו פסול, הכי נמי דכשירה אחר שהסיר התקרה.

וכתב בגינת ורדים, דאע"ג דהתם לענין סוכה נקטינן כהמקילין, היינו דוקא התם דמבטל מצות סוכה רק בשב ואל תעשה, משא"כ הכא בציצית יש להחמיר, דהרי מבטל מצוות ציצית בקום ועשה.

ולענין דאינו מובן מה לי הולך בציצית בלא חוטים ומה לי אוכל שלא בסוכה, והרי אם אדם מוכרח או לילך בד' כנפות בלא חוטים, או לאכול חוץ לסוכה, לענין יעשה מה שירצה.

[ואע"ג דבאין לו חוטים מותר מן התורה לילך בהבגד בלי ציצית, כדכתב המרדכי (מנחות הלכות קטנות אות תתקמ"ד) בשם הר"י, ובאין לו סוכה, יש לעיין, אך מסתברא דבאמת גם בסוכה מותר מן התורה באין לו סוכה. וצריך תלמוד].

ב. שאני הכא דמקיים מצוות ציצית

אך כתב הגרע"א בגליון הגינת ורדים (נדפס בסופו), דיש להכשיר, דאין כאן תעשה ולא מן העשוי, כיון שגוף הציצית נעשו בהכשר, ואין בזה אלא איסור לבישה, והרי אם לובש הבגד של כלאים, אע"פ דעובר על איסור כלאים, מכל מקום מקיים מצות ציצית. וכך כתב הגרע"א בגליון השולחן ערוך (או"ח סי' י' דפוס יוהנסבורג, ונדפס בעין הגליון בהוצאת טלמן).

ג. מצוה הבאה בעבירה

באמרי בינה (או"ח סי' ב' ד"ה וראית) דן על דברי הגרע"א מתרי אנפי, חדא, דהווי ליה מצוה הבאה בעבירה, ואם כן באמת אינו מקיים מצוה כשהיה כלאים, ואם כן הווי ליה תעשה ולא מן העשוי. הנה חזינן דפשיטא ליה לאמרי בינה דמצוה הבאה בעבירה משוי תעשה ולא מן העשוי. אמנם בדעת הגרע"א מבואר דחסרון מצוה הבאה בעבירה לא משוי תעשה ולא מן העשוי. וכך כתב בעמק ברכה (ציצית סי' י').

ותליא בדברי רבנן בתראי בגזול ואחר כך קנאו, וכמו הא דדן בקהילות יעקב (סוכה סי' כ"ד) בכתב מזוזה בדיו גזולה, ואחר כך קנאה, אם יהא תעשה ולא מן העשוי, כיון דהווי מצוה הבאה

בעבירה. [והתם יש עוד סברא דכשר לנגול, עיין בסימן הבאה].

והנה פשוט דכשבונה סוכה במקום שמצטער, ואחר כך הוציא סיבת הצער, הסוכה כשירה, אע"פ דבשעת עשייה לא היה שייך קיום המצוה, אלא יש לחלק, דנימא במצטער שאני, דרך לא שייך קיום המצוה, אבל אין פסול בהסוכה, משא"כ בטלית של כלאים דהבגד הווי אינו ראוי להמצוה.

ד. שוגג

ובעי האמרי בינה ליישב דבר הגרע"א, דבנידון הגינת ורדים הרי בשעה שהטיל היה שוגג, דלא נודע לו שיש בו איסור כלאים, והרי לדעת רבינו תם בספר הישר (שו"ת סי' ק"ב) בשוגג לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, ואם כן היה מקיים המצוה ולא הווי עשייה בפסול.

והנה הקשו תוספות בסוכה (לי' א' ד"ה משום) דאמאי אמרינן בגמרא בפסחים (ל"ה ב') דבעינן קרא דאינו יוצא ידי מצוה בטבל, תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה, דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצוה.

ותיקשי, מאי קשיא להו לתוספות, דילמא צריך קרא להיכא דאכל בשוגג, דלא אמרינן מצוה הבאה בעבירה. אלא חזינן דדעת התוספות דלא כרבינו תם, וגם בשוגג אמרינן דהווי מצוה הבאה בעבירה.

אך דן באמרי בינה דכולי עלמא סברי כרבינו תם דבשוגג לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, ושאני אכילה איסור דאף במתעסק חייב שכן נהנה בזה, וחשיב עבירה גם בשוגג. אמנם הגרע"א סבירא ליה דגם בכלאים חייב במתעסק. [עיין בתשובות סי' ח'].

ה. כשר לאחרים

לכאורה הווי מצי למימר דאפילו אם היה מזיד, מכל מקום הציצית כשירה לאחרים שהיו שוגגים, וכדכתב לעיל מינה בעשה קונם על הטלית כיון דכשירה לאחרים.

וכעין זה יש לדון להאמרי בינה, אם בשעה שהטיל פשתן לצמר היו לו חוטי צמר אחרים, ואם כן אין לו לעשותו בכלאים דאפשר במינו, ואחר כך נאבדו החוטי הצמר, נימא דלא אמרינן דפסול משום תעשה ולא מן העשוי, דהטלית כשירה לאחרים שאין להם חוטי צמר. [נאף שאינה שלהן לית לן בה, דזה י"ל דלא מקרי תעשה ולא מן העשוי, כגון בטלית דחד וחוטין דחד ואחר כך קנה החוטין. ועי' בסימן הבאה].

ו. בגד שאינו ראוי ללבישה

תו אייתי באמרי בינה (שם) בשם פרי מגדים (סי' י"ח משב"ז סק"א) דבגד שאינו ראוי ללבושה מחמת כלאים, לא חשיב בגד כלל, דלא קרינן בה אשר תכסה בה,

ולפי זה כתב באמרי בינה, דנמצא דגם לולא הטעם דמצוה הבאה בעבירה, מכל מקום כשמסיר הכלאים פסול משום תעשה ולא מן העשוי, והרי זה כמו בכסות לילה דפטורה מציצית, ומכל מקום הטיל בה ציצית, ואחר כך נמלך לעשותה לכסות יום, דפסול משום תעשה ולא מן העשוי. [והאריך בסוגיא דהטל למוטלת, ועי' בגליון הגרע"א סי' י' באורך בהאי סוגיא]. אך הנה דעת הגרע"א דלא כהנ"ל.

ובאמת זה חידושא לומר שבגד שאסור ללבושו פטור מציצית, ואטו בית שאסור לגור בו מחמת שאין בו מעקה פטור ממזוזה. ואולי שאני הכא דכתיב כסותך אשר תכסה בה.

ז. נעשה בכשרות

צריך לי עיון על האמרי בינה, בהא דכתב דמשום מצוה הבאה בעבירה הווי תעשה ולא מן העשוי, [אלא שאני הכא דהווי שוגג],

דהרי איירינן הכא שנודע לו אחר כך שיש כלאים, ואם כן באנו לנידון דתעשה ולא מן העשוי כשנעשה בכשרות ואחר העשייה נעשה פסול וחזר להכשירו, כגון בסיכך כשהיה דפנות ונפלו והחזירו,

ודן בזה בתשובות ארבע טורי אבן (מובא בשערי תשובה סי' תרכ"ו סק"ז) בגוונא דבחג הסוכות מוריד את הקירוי מביתו של כל השנה ומסכך בו, דלאחר החג אין צריך להוריד המזוזה ולחזור ולקובעה, אע"פ שהיתה בינתיים בלי קירוי, כיון שמתחילה נעשה בהכשר.

ובמשנה ברורה (סי' י' ס"ק י"ב) נקט לפסול, בגוונא דמתחילה היו לה ד' כנפות עם ציצית, ואחר כך נחתך כנף אחד ונעשה עגול, אף שאותו הכנף תיקן אחר כך, מכל מקום אלו הגי' ציצית ממילא נתבטלו.

ובתשובות מהרי"ל החדשות (סי' ו') דן בהאי מילתא ואסיק

דכשר. ובתשובות כתב סופר (יו"ד סי' קל"ט) נקט לפסול, בגוונא דלקח הדלת והחזירה דצריך להניח שוב המזוזה.

ובמזוזות ביתך (סי' רפ"ו סי"ק נ"ז) נקט לעיקר כהמשירים, ואם קבע המזוזה כשהיה דלת וניטלה הדלת וחזר וקבעה, אין צריך להוריד המזוזה ולחזור ולקובעה כיון דנקבעה מתחילה בכשרות. ובשער הציון (שם סי"ק קכ"ג וסי"ק צ"ו) הביא דברי העמק ברכה וראיתו מציצית, וכן לדברי הכתב סופר.

בשעת קשירה אינו ראוי

הנה יש לעיין, ביש לראובן טלית, ונותנה לשמעון להטיל בה חוטים של שמעון, ואחר ששמעון יטיל החוטים, יקנה אותם לראובן, אם מיפסל משום תעשה ולא מן העשוי, כיון דבשעה שמטיל הציצית אין הטלית ראוי לראובן, דאין החוטין שלו, ואינה ראוי לשמעון, דאין הטלית שלו.

א. כמו לסכך קודם סוכות

בפשוטו היה נראה דאין חסרון דתעשה ולא מן העשוי, כיון דאינו בצורת החפץ, וכמו שמסככין סוכה קודם סוכות.

ולפי זה אם יטיל חוטים בטלית של נכרי ואחר כך יקנה ממנו יהא כשר. וכן בטלית של הפקר ואחר כך יזכה.

ב. הניח מזוזה קודם ל' יום

אך חזינן דהפוסקים דנו בשוכר בית והניח המזוזה קודם ל' יום, דהוה תעשה ולא מן העשוי. [א"י, עיין ביד הקטנה הל' מזוזה פ"ב מנחת עני אות כ"ה, ובחקרי לב יו"ד ח"ג סי' קכ"ח]. ויש לומר דהתם גרע דבעינן מקום דירה, והוה כחסרון בגופו. וצריך עיון.

ג. קול שמחה

הנה מבואר בגמרא סוכה (ל' ב') דכשקונים הדסים מנכרי, מכיון דסתם נכרים גזלני ארעתא ניהו, וקרקע אינה נגזלת, אם כן אם הקונה הישראל תולשם, חשיב אצלו הדס גזול.

אמנם קאמר בגמרא דאם לולב צריך אגד, אמרינן דקנה הגזלן בשינוי מעשה. [רק הגמרא מדחה דשינוי החזר לברייתו לא שמיה שינוי].

והקשה בספר קול שמחה (להגה"ק מפרשיסחא זי"ע) דאע"פ דאגוד דלולב חשיב שינוי, מכל מקום הא הוה תעשה ולא מן העשוי, דהרי בשעה שמאגד עדיין לא קנהו בשנוי מעשה, אלא עדיין הוה הדס גזול, ורק לאחר שגומר לאגודו אז קנאו, נמצא דבשעת האגוד פסול משום תעשה ולא מן העשוי. ודנו בזה רבנן בתראי. [עיין בקהילות יעקב (סוכה סי' כ"ד), ואפיקי ים (ח"ב סי' ל"ג)].

[והיינו לחד שינויא בתוספות בסוכה (י"ג ב' ד"ה אם) דתעשה ולא מן העשוי מפסיל אף בנתכשר בבת אחת, ומשום הכי במסכך בפירות אע"פ שעל ידי הסיכוך אינם מקבלים טומאה, מכל מקום מיפסל].

ומביא בספר קול שמחה דהובאה האי קושיא לפני גדולי התורה, ותירצו דכיון דכשר לנגול לא הוה תעשה ולא מן העשוי. ואם כן בנידון דידן דאינו כשר לשום איש, יהא מיפסל.

אך באמת יש להעיר, דגם התם הרי בפשוטו אם לולב צריך אגד, דין לכס גם באגד, ואם כן אינו כשר לאף אחד.

ד. דיו שאינו שלו

בקהילות יעקב (סוכה סי' כ"ד) דן בלקח דיו שאינה שלו וכתב מזוזה דקנה בשנוי, האם כשירה. [וצריך עיון לענין ברכה, דהא לא מברכין אף בקנה בשנוי. ויש לעיין בנתן לאחר].

ועדיין צריך עיון לדינא בנידון דידן. ומכל מקום כמדומה דעמא דבר אין מקפידין בזה.

מקושש היה מעמר

וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשֵּׁבֶת (ט"ו ל"ב)

הנה אמרינן בגמרא שבת (צ"ו ב') ג' דעות איזה מלאכה עשה המקושש, או מעביר ד' אמות ברשות הרבים או תולש או מעמר. והנה רב אחא בר יעקב אומר שעבר על מלאכת מעמר. ופירש

רש"י דהעצים היו תלושין ומפוזרין והוא עמרן. ויש לדון בכמה נידונים במלאכת מעמר:

לאגוד לולב לצורך יום טוב

הנה איתא בגמרא סוכה (ל"ג ב') הותר אוגדו ביום טוב, אוגדו כאגודה של ירק. והיינו דמותר לאגוד הלולב ביום טוב, רק לא יקשרנו אלא אוגדו כאגודה של ירק.

והנה כתב הרמב"ם (שם) דהמקבץ דבילה ועשה ממנה עגול, או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו לגוף אחד, הרי זה תולדת מעמר וחייב, חזינן דיש מעמר אפילו שלא במקום גידולו. וביאר בחיי אדם (שם) דהיינו משום דבדיקב הפירות ביחד חייב אף שלא במקום גידולו.

והקשה באגלי טל (מלאכת מעמר ס"ק ד') דאם כן היאך מותר לאגוד הלולב עם הדסים וערבות, הא הוה גידולי קרקע, ואמאי לא נאסר משום מעמר.

וכתב דבשלמא אם היה מאוגד ונתפרק יש להקל, אך עדיין תיקשי כשלא היה אגוד כלל. [א"ה, וכן דן שם אם שייך מעמר בג' מינים חלוקים שצריך לקיבוצם].

ומיישב באגלי טל, דטעמא דמותר משום דמלאכת מעמר הותרה לצורך יום טוב. [אך עיין באיל משולש (פ"ט) דכתב דמעמר אסירא ביום טוב, או מן התורה או מדרבנן. ועיין בשולחן ערוך סי' תצ"ה סעי' ב'].
ולפי זה יש לדון דיהא מותר לאגוד הלולב רק כשיש ודאי צורך ולא בספק וכדלהלן:

א. בין השמשות של סוף היום

הנה אם טעמא דהיתר אגוד הלולב משום צורך מצוה, נמצא לפי זה דבין השמשות של סוף היום יהא אסור לאגוד הלולב, אע"פ שחייב ליטול הלולב מספיקא דאורייתא.

ב. ספק מצוה לא חשיב צורך

וכי תימא דספק מצוה חשיב צורך, אך הנה יש לעיין להפוסקים (ע' משנה ברורה סי' תמ"ו סי"ק ה') דמותר לשרוף חמץ ביום טוב מפאת צורך היום, וכן במילה דשרי ביום טוב מפאת צורך היום, [דהרי שרינן להביא איזמל], מהו בספק.

והנה הדבר מבואר דאסור, דהרי כתב הרמב"ם (פ"א מהל' מילה ה"ט"ו) דכל שאין מלין בשבת אין מלין ביום טוב, וחד מהם הוה יוצא דופן, ואיסור מילת יוצא דופן הוה רק ספק, ואפילו הכי אסרינן ביום טוב.

וכן בנולד בין השמשות של ערב יום טוב מדחינן ליה למוצאי יום טוב דומיא דשבת, (כמבואר ברמב"ם שם), והרי יש כאן ספק שמיני ספק תשיעי, והוה ספק מילה בזמנה, נמצא דהוה ספק צורך היום. ובשלמא אם היה היתר מילה ביום טוב משום דחיה, וכמו ההיתר בשבת, אם כן פשוט דבספק לא עבדינן, דהרי מספק אינו יכול לדחות היום טוב, אך כיון דההיתר משום צורך יום טוב, אם כן חזינן דספק לא הוה צורך.

ג. ספק אם תקע כהוגן

וכי תימא דהמסופק אם תקע כהוגן ואין עירוב, היאך יביאו לו שופר. ויש לומר דמותר רק בכרמלית, דבזה יש להקל בספק. [ולא הוה דבר שיש לו מתירין, דהרי אינו יכול להמתין במצוות לולב עד הערב. וצריך תלמוד].

ד. להוציא לולב לטומטום

כתבו תוספות בחולין (פ"ד ב' ד"ה תקיעת) דאין להביא לולב לטומטום, דהוה רק ספק צורך. ובשאגת אריה (סי' ק"ז) תמה דהא הוה ודאי צורך, דהרי חייב הטומטום בהמצוה משום ספק דאורייתא לחומרא. ולכאורה לדברינו מבואר מהך דמילה, דלא שרינן בספק צורך.

ה. היתר מילה אינו מצד צורך יום טוב

הנה כתבו דשרינן מילה ביום טוב גם בלא דין דחיה, וכדחזינן שמייתנין האיזמל אע"ג דבשבת לא מיייתנין. אך יש להוכיח לא כך, דהנה חזינן בשערי תשובה (סי' תצ"ו סק"ה) דאיכא דסברי דביום טוב שני של גלויות בארץ ישראל, ויש מילה בזמנה, יתנו דוקא למוהל בן ארץ ישראל למול, דבשבילו אינו יום טוב, כדי שלא יעבור

המוהל על מלאכת יום טוב, ולאידך גיסא, הרי לענין אוכל נפש לא שמענו דהבן חוץ לארץ יעשה מלאכת אוכל נפש דוקא על ידי בן ארץ ישראל. [ואף אם המוהל דהוה בן חוץ לארץ הוא האב, מכל מקום הא חזינן בגמרא שבת (קל"ג ב') דמקשינן היאך מל בצרעת הא אפשר לקיים שניהם על ידי אחר, ואמרינן דליכא אחר, ולא אמרינן דמצוה על האב].

ו. יעשה המילה על ידי אשה

תו אשכחן בחידושי הגאון רבינו בונים איגר, דהקשה דאשה תמול ביום טוב דלית לה עשה, דאע"ג דהעשה מחזק הלאו גם באשה, כדכתבו תוספות קידושין (ל"ד א' ד"ה מעקה), מכל מקום הא אין לה עשה, ואם כן נעביד הקל הקל, ואם נימא דמדי לאוכל נפש הא פשיטא דאיש יכול לבשל ביום טוב, ואינו צריך להעדיף שאשה תבשל. אלא חזינן מרבתינו דלא נקטי כדכתבנו.

ז. מסופק אם יבוא אורח

הנה יש לעיין ביום טוב ומסופק אם יבוא אורח אם מותר לבשל בשבילו, דבשביל ספק מצוה נתברר דלא שרינן. ויש לומר דהכא שאני דשמא יתברר שהוא ודאי.

ולפי זה יהא חילוק, דאם מספקין אם זה שיגיע הוא נכרי או ישראל וכשיבואו נכירנו, אז יהא שרי, אבל אם זה שיגיע הוא ספק נכרי ספק ישראל, שאי אפשר לברר לא יהא שרי. וצריך ביאור.

הניחם בכיסו

איתא בשולחן ערוך (סי' ש"מ סעי' ט') דאסור לקבץ כל דבר ממקום גידולו משום מלאכת מעמר. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ל"ז) דהיינו לקבץ פירות וירקות ועצים ועשבים וכל הגדל מן הקרקע. ואינו חייב אלא במעמר ממקום גידולם. וכתב במשנה ברורה (שם) דגם פירות שנפלו תחת העץ חשיב מקום גידולם וחייב משום מעמר. ומשום הכי כתב דיש להזהר שלא ללקט פירות שנפלו בערב שבת תחת העץ.

ויש לעיין מהו אם לקח שני פירות על מנת להביאם לביתו, והניח בכיס אחד בבגדו, ובאמת היה יכול גם להניח ב' כיסים נפרדים, ואין לו נפקותא בזה.

מי אמרינן דחייב משום מלאכת מעמר, דהרי למעשה קיבץ שני פירות ביחד בכיסו. או דילמא אינו חייב, דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דאין לו צורך בהעימור. או דילמא יש לדון דלא חשיב צורת המלאכה כלל.

ואם נימא דאינו חייב חטאת, מהו כשיש לו רק כיס אחד, ואולי התם כיון דעל מנת לקחתם צריך שיהיו במקום אחד חשיבא מעמר, וכל זה צריך ביאור. [ובאמת גם בלא דברי המשנה ברורה דליקוט פירות,

ספק מלאכה שאינה צריכה לגופה

יש לעיין בשבת היכא דהוה ספק מלאכה וקא עביד לה במלאכה שאינה צריכה לגופה, מי שרינן לה מפאת ספיקא דרבנן לקולא, או דילמא אסרינן, דהוה עיקרו דאורייתא.

א. נפקא מינה

ולמשל, הא דאיתא בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ה') דבישול לאחר אפיה, הוה פלוגתא אם חשיב בישול, נמצא דהוה ספק מלאכה. ובגוונא דהוה אינה צריכה לגופה, כגון המניח חלה קפואה על סיר חם לחממה, ויש שם מים על הסיר, הרי אין לו ניותא בבישול אלא בהחימום. [ואולי כיון דיש מים על הסיר, החימום הוא בבישול, ולא אדע].

ב. כלאחר יד

אך לפי זה אטו נימא דבספק מלאכה דאורייתא, יהא שרי על ידי שינוי, ולא שמענו.

ג. ספק מלאכה בכרמלית

הנה דנו הפוסקים בספק מלאכה דאורייתא אם שרי בכרמלית.

יש לדון כך גם בלקח שבליס בכיסו].

והעירוי, דאם נימא דאף כשאנו צריך לאיגוד יש כאן מלאכת מעמר, אלא דהוה אין צריך לגופה, אם כן יהא אסור לדחוף בדרך הילוכו שיהא פרי אחד ליד פרי אחר, היכא דהוה פסיק רישיה.

מעמר בשניהם או רק באחד

הנה יש לדון האם מלאכת מעמר היינו דוקא כשעושה מלאכה בשני פירות לקבצם ביחד, או דילמא אף בעושה מלאכה רק באחד:

א. מלאכה בשנים

הנה לכתחילה סברנא דמלאכת מעמר צריך לעשות מלאכה בשנים ולחברם, ואם לקח רק אחד ואגדו לפרי או שבולת שכבר היתה מקודם, לא חשיב מעמר, אלא רק חצי שיעור. ואולי גם לא חצי שיעור.

ב. להחזיר לאגודה

אך באיל משולש (פ"ה הכ"ז) כתב דיש להזהר דאם הוציא ירק מאגודה בבית, ונמלך, שלא יחזירנה לאגודה. חזינן דחייב אף באחד.

[ואע"פ שבעינן מקום גידולו, הא כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' שבת ה"ו) ובשולחן ערוך (סי' ש"מ סעי' י') דהחורז דבילות על חוט חייב משום מעמר, ומשמע דאייירי אף בבית, וביאר בחיי אדם (נשמת אדם ח"ב כלל י"ג את א', ומובא במשנה ברורה סי' ש"מ ס"ק ל"ח) ב' דרכים, חדא, שדיבוק חמירא וחייב גם בבית, ותו, מפאת דבזה הדרך בבית כמו בשדה.

ומעתה בהא דיחזיר לאגודה, אם דיבוק גרע ודאי לא בעינן בית, ואם מפאת דבזה בבית כמו בשדה, הרי מעמר דאלומות רק בשדה].

ג. שאני דיבוק דהוה פעולה בשניהם

אך העירוי, בדדיבוק ודאי חשיבא כמדבק שנים, ואף היכא דיש כבר דיבוק של כמה, ומוסיף להם רק אחד, דהרי מכל מקום יש כאן פעולה של דיבוק בשנים, אבל היכא דאינו מדבק הרי יש כאן פעולה רק באחד, ואם כן אין לנו ראייה.

אלא דמכל מקום יש לדון מסברא, דילמא יש כאן מעמר באחד, אך בפשוטו אינו כן אלא בעינן לעמר בשנים.

ד. שיעור כגורגרת

הנה כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' שבת ה"ה) דהמעמר לאכילה שיעורו כגורגרת, וכתב באגלי טל (מעמר סק"ה) דאפילו אם אסף שבליס שפחותים מגורגרת, מכל מקום כשמצרפם לאלו המונחים כבר, מצרפין המונחים להשלים השיעור, אף שלא עשה בהם שום מעשה.

וזה צריך עיון, דאף אם נימא דסגי בפעולה באחת, אבל לענין שיעור גרורגרת הרי לא קא עביד גרורגרת, אך לחילוקא הני"ל, היכא דמדביק בזה שפיר יצטרפו תרוייהו לגרורגרת, דחשיבא דעושה פעולה בכולם.

עניני שבת

אך התם קילא טפי. [א"ה, עיין במשנה ברורה (סי' י' ס"ק כ"ז) דדן דלרוב הפוסקים מותר ללבוש ספק ציצית בכרמלית, אע"פ דלהצד דאינה ציצית הוה מלאכת הוצאה].

ד. ספק דרבנן לקולא או עיקרו דאורייתא

הנה חזינן לענין איסור הטלת מום בבכור, דדן הגרע"א (קמא סי' ס"ד) האם אסור להטיל מום בספק בכור על ידי נכרי,

מי אמרינן דמותר, מכיון דהוה רק ספק בכור, ואיסור אמירה לעכו"ם הוא רק מדרבנן, ואם כן נימא ספק דרבנן לקולא.

או דילמא אמרינן דאסור, דמתחילה נאסר מצד ספק בכור, ומשום הכי נאסר מספיקא בגיזה ועבודה כדינא דבכור, אם כן לא מקילינן בספיקו בהא דנתגלגל ממנו איסור דרבנן, כגון להטיל מום על ידי אמירה לעכו"ם. והכריע הגרע"א כהצד השני דאסור. ולכאורה קא נגעה בנידון דידן.

[וכן הנידון בספק בכור בזמן הזה, דהאיסור להטיל מום בזמן הזה אינו אלא מדרבנן. עיין בתשובות אחיעזר (יו"ד סי' ל"ד) דדן בענין זה באורך בכמה גווני, והביא דברי רבנן בתרא].

נא לתרום להדפסת הגליון

סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,

פקס 0737263949 טל 035703949

L5703949@GMAIL.COM

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת שלח

"ויקרא משה להושע בן נון יהושע - זהירות מחברה רעה"

"אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע". (פרק י"ג פסוק ט"ז).

במשך הזמן הוא ילמד ממעשיהם ודרכיהם הרעים ויעשה כמותם. ואפילו שבתחילה בתוך תוכו הוא מתנגד להם מאוד, ודעתו להוכיחם או להראות לכולם את פשעם, מ"מ עד שיעשה את זה יש חשש שילמד מהם וירשיע כמותם. ועל דבר זה כלב הלך בעצמו להתפלל על קברי אבות חברון, שלא יהא ניסת אחר חבריו, שאע"פ שהוא מתחבר עמהם ומראה להם שהוא כמותם, מ"מ בלבד ובתוך תוכו ישאר בצדקתו מתחילתו עד סופו ולא יגרר אחריהם כלל וכלל.

ואת התפילה הזו רק כלב היה צריך ולא יהושע, שהרי יהושע מתחילתו הראה להם שאינו בחברתם, והתרחק מהם בתכלית הריחוק, וממילא אין שום חשש שמא יגרר אחריהם ואחרי עצתם הרעה. ולכן רק כלב הלך להתפלל בחברון ולא יהושע, שיהושע לא נצרך לתפילה הזו.

והחפץ חיים כותב על שתי הדרכים הללו, ששתייהן דרכים ישרים לפני ה', ולכן מובא בתוספתא שלפעמים הקדים הכתוב את יהושע לכלב ולפעמים את כלב ליהושע, ללמד ששניהם שקולים. ולכאורה הלא יהושע בוודאי היה גדול מכלב, שמשה רבנו עליו השלום מסר התורה ליהושע, והקב"ה העמידו תחת משה. אבל הכוונה לענין זה ששתי הדרכים צודקות. וע"ש שהאריך בזה.

דרך האדם להיות נמשך אחרי חבריו

הנה הרמב"ם (הלכות דעות פרק ו' הלכה א') מאריך בדבר זה שדרך האדם להיות נמשך אחרי רעיו וחבריו, וכתב שלכן צריך להתחבר רק עם החכמים והצדיקים, ולא עם אנשים רעים וחוטאים. וכתב "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם. ויתרחק מן הרשעים והולכים בחושך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, ואומר אשרי האיש וגו'. וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים וכו'". מבואר ברמב"ם שהסכנה הזו שאדם נמצא בחברת רשעים שימשך אחריהם, היא סכנה כל כך ודאית, עד שמי שנמצא בעיר של רשעים שמנהגיה רעים, חובה עליו לעבור למדינה אחרת שאנשיה צדיקים והולכים בדרך ישרה.

קשה מאוד לעבור למקום חדש

ומצינו בחז"ל שמי שהתרגל לדור במקום מסוים, קשה לו מאוד לעבור למקום אחר, שטבעו נמשך לאותו מקום וכמעט בלתי אפשרי לו לעבור מקום. דמובא בירושלמי בשביעית (פרק ט' הלכה ב'), "רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בר רבי חנינא שיערו לומר, אין החיה שבהר גדילה בעמק, ולא גדילה חיה שבעמק בהר". והירושלמי מביא על זה מעשה מדיקליטאנים מלך פנייס, שהיה נותן מיסים כבדים על בני פנייס והכביד את עולו עליהם, עד שבני המדינה אמרו לו שאם ימשיך במעשיו הם יעזבו את המדינה ויעברו למקום אחר. ויועצי המלך אמרו לו שאינו צריך לחשוש לדבריהם, שהם לא יעזבו את המקום הזה, ואם הם

ופרש"י, "ויקרא משה להושע וגו', התפלל עליו קה יושיעך מעצת מרגלים".

הנה מצינו בפסוקים בפרשת המרגלים שהיו שנים מתוך המרגלים שהיתה להם תפילה שינצלו מעצת המרגלים, והם יהושע וכלב. אצל יהושע משה רבנו התפלל עליו והוסיף לו בתפילתו את האות י' בשמו לרמז שהקב"ה יושיעו מעצת המרגלים. ואצל כלב כתוב שהוא עצמו התפלל על עצמו שינצל, שכאשר באו לארץ כתוב בפסוק (פסוק כ"ב) "ויעלו בנגב ויבוא עד חברון וגו'", ופרש"י, "ויבוא עד חברון, כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם וכו'". ולכאורה יש לעיין בזה, מה ההבדל בין יהושע וכלב, מדוע משה רבנו התפלל רק על יהושע ולא על כלב, ומדוע בתפילה על קברי אבות התפלל רק כלב ולא יהושע.

שתי דרכים בעבודת ה'

ובחפץ חיים בספר "שמירת הלשון" (חלק ב' פרק י"ט), מבאר בזה דבר נפלא, שהיה הבדל בין התכונות של יהושע וכלב בדרכי עבודת ה'. יהושע היה טבעו שאם הוא רואה שעושים דבר נגד ה' ונגד משיחו, הוא יוצא מיד וצועק על האנשים החוטאים שישוּבו מדרכם הרעה. וממילא כאשר הוא יראה את המרגלים חושבים מחשבות כנגד משה רבנו, ורוצים להוציא דיבת הארץ רעה, לפי טבעו הוא יקום ויצעק עליהם. ודבר זה הוא מסוכן מאוד, משום שיש לחוש שמא כאשר המרגלים יראו שאין דעתו כדעתם, הם יקומו ויהרגוהו. ועל דבר זה התפלל עליו משה רבנו "קה יושעך מעצת מרגלים", שלא יתיעצו עליו להורגו.

אבל כלב היתה לו דרך אחרת בעבודת ה', והיא אחד בפה ואחד בלב, כמו שכתוב בפסוק (פרק י"ד פסוק כ"ד) "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו", ופרש"י "רוח אחרת, שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים אמר אני עמכם בעצה, ובלבד היה לומר האמת, ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם וכו'". ודרכו היתה שכאשר רואה אדם שאינו הולך בדרך ה', הרי בתחילה היה מתיידד עימו, ומתוך כך כשהוא חושב אותו לידיד היה יכול להוכיח אותו ולהניע אותו מדרכו הרעה. וממילא אצלו כאשר יראה את המרגלים חושבים מחשבות של רשע, הוא לא יקום ויצעק נגדם אלא בתחילה יראה להם פנים של ידידות (ורק בסוף כשיבואו לתוך כלל ישראל, הוא יראה לכולם את טעותם הגדולה של המרגלים). ולכן אצלו אין את החשש שמא המרגלים יקומו ויהרגוהו, שאין צד כזה, וע"כ אין נצרך לו תפילתו של משה רבנו שיתפלל עליו שיוושע מעצת המרגלים, שאין לו שום חשש של סכנת נפשות כשהוא בחברת המרגלים. וזו הסיבה שמשה רבנו התפלל רק על יהושע ולא על כלב, אפילו שבוודאי כבר מלכתחילה משה רבנו ידע שיהושע וכלב שניהם לא יחטאו עם המרגלים, מ"מ התפילה שהתפלל שהמרגלים לא יזיקו להם היתה שייך רק אצל יהושע שהוא לפי טבעו יש אצלו חשש שהמרגלים יהרגוהו, ואילו אצל כלב שאין אצלו את החשש הזה אין צריך את התפילה הזו.

אבל מצד שני כאשר אדם נמצא בתוך חברה רעה, יש חשש גדול שמא

למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי, ישב לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד וידום וכו'".

מסופר על מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל שבזמן מלחמת העולם הראשונה, הוא ברח מבריסק והתיישב במינסק, אשר שם המקום היה יותר בטוח. מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל גם היה באותו זמן במינסק, וכששמע שר' חיים בא לשם בירר היכן הוא דר, והגיע לבקרו. כאשר דפק בדלת הבית שבו שהה הגר"ח, הוא שמע שכדי לפתוח את הדלת פותחים 10 מנעולים, שהדלת היתה סגורה ב-10 מנעולים, וכשרצו עתה לפתוח את הדלת הוצרכו לפתוח את כל המנעולים. הוא כמובן התפלא מאוד, למה צריך כל כך הרבה מנעולים. ושאל את הגר"ח מה זה ועל מה זה. השיב לו הגר"ח שבאותו הזמן באו למינסק מאות אנשים שברחו מעיר מאימת המלחמה, האנשים הללו באו כמעט בלא כלום, והסתובבו בחוץ כשהם רעבים ללחם. והעשירים שגרו במינסק לא רצו לפרנס אותם, עד כדי כך שהיו אנשים מתים בחוץ מרעב. וסבר הגר"ח שאסור לגור בעיר אחת שיש בה כאלו אנשים רשעים, ועל זה נאמר דברי הרמב"ם שצריך לעבור למדינה אחרת. אבל כיון שעכשיו זו שעת מלחמה, ואי אפשר לברוח למקום אחר, ממילא צריך לעשות כמו שכתב הרמב"ם שישב לבדו יחידי, שלא יתערב ויתחבר עם האנשים הרשעים הללו.

וכדי להרגיש את הברידות וההבדלה מאותם אנשים רשעים, קבע הגר"ח בדלת הבית 10 מנעולים שהם יהיו לו לאות ולסימן על ההבדלה והברידות שהוא מבדיל את עצמו מאנשי העיר הזו.

יעזבו אחרי זמן קצר הם יחזרו. משום שהטבע הוא שאחרי שאדם שהתרגל לחיות במקום מסוים, קשה לו מאוד לעבור למקום אחר, לכן אפילו שהם מאיימים שיעזבו את המדינה, הרי בסופו של דבר תראה שהם יחזרו לכאן כי הטבע גורם לאדם לחזור למקום שנולד בו. ואמרו לו שיכול לנסות את הדבר בצביים, שגדלו בארץ הזו והרגלו כאן, שגם אם ישלחם לארץ אחרת רחוקה, בסוף הם יחזרו. וכך עשה לקח צביים וחיפה את קרניהם בכסף כדי שיהיה לו סימן שאלו הם הצביים שהיו כאן, ושלח אותם לאפריקה, ולאחר שלש שנים חזרו הצביים.

וראים מזה שהטבע אצל כל אחד ואחד לדור במקום שהתרגל בו, ולעבור למקום אחר זה דבר קשה מאוד שהוא נגד הטבע. ועד כדי כך שגם מי שקשה לו מאוד במקומו, הרי זה נגד הטבע שיעבור למקום אחר. ולכן יועצי המלך אמרו לו בוודאות שגם אם יכביד את עולו על בני עמו אינו צריך לחשוש שכולם יעזבו את המדינה, שאדם לא עושה דברים נגד טבעו.

ובכל זאת כותב הרמב"ם שמי שדר בחברת אנשים רעים שאינם הולכים בדרך ישרה, חייב לעבור למקום אחר. כי ההזק שמגיע לאדם כשהוא דר בחברת רשעים הוא כל כך וודאי, עד כדי כך ששווה לו לעשות מעשים קשים נגד הטבע, העיקר להנצל מהאש הגדולה הזו של חברת הרשעים.

ישב לבדו יחידי

והנה הרמב"ם ממשיך וכותב עוד, "ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו, או שאינו יכול ללכת

"ראשית עריסותיכם חלה תרימו - בדין ובגדר מצוות הפרשת חלה ודין עמידה בברכה"

"והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה". (פרק ט"ו פסוק י"ט - כ').

שיש מצווה להפריש חלה מהעיסה אפילו במקום שהחלה טמאה ויהא דינה בשריפה.

ומבואר מתוך דברי המשנה הזו, שמעיקר הדין יש איסור לעשות את העיסה קבין קבין כדי להפקיעה מחיוב חלה, אלא כאשר אדם צריך ללש עיסה שיש בה שיעור חלה, החיוב הוא ללש את כל העיסה ביחד כדי שיתחייב בחיוב חלה. ולכן הנידון במשנה הוא במקום שהחלה טמאה, מה עדיף לעשות באופן זה, האם כאן מותר לעשות את העיסה קבין קבין, או שגם בזה יש איסור להפקיע את חיוב חלה, ויותר טוב להפריש חלה טמאה מאשר להפקיע את כל עיקר חיוב החלה. אבל בסתם עיסה טהורה, החיוב הוא ללש בדיוקא כשיעור חלה ולא להפקיע מהעיסה את חיוב הפרשת חלה.

ובירושלמי בחלה (פרק ג' הלכה א') לומד מכאן שיש איסור לעשות את העיסה קבין קבין ולהפקיעה מחיוב חלה, וכתב "הדא אמרה, שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין".

וכן מבואר בגמ' בפסחים (דף מ"ח ב'), דמובא בגמרא שבפסח היו הנשים נוהגות לעשות את העיסה מעט מעט כדי להנצל מחשש חמץ, שהעיסה לא תחמץ. ואיתא בגמרא "אמר רב יוסף, הני נשי דידן נוהג למיפא קפיזא קפיזא לפיסחא (לחומרא לשומרו מן החימוץ, רש"י). אמר ליה אביי, מאי דעתיך לחומרא, חומרא דאתי לידי קולא, הוא דקא מפקע לה מחלה". מבואר בזה שיש איסור לעשות את העיסה באופן שלא יתחייב בחיוב חלה, ולכן אביי מקשה לרב יוסף איך הנשים עושות את העיסה בפסח קבין קבין, הרי יוצאת מזה תקלה שמפקיע את העיסה מחיוב חלה.

*

עמידה בברכת הפרשת חלה

הנה בבית יוסף (או"ח, ריש סימן ח') מביא מהירושלמי, שכל ברכת המצוות בעמידה. שכאשר מברכים ברכה על המצווה, צריך לעמוד

ופרש"י, "ראשית עריסותיכם, כשתלושו כדי עיסתכם שאתם רגילין ללש במדבר. וכמה היא, וימודו בעומר עומר לגולגולת (ושיעורו מ"ג ביצים וחומש ביצה). תרימו מראשיתה, כלומר קודם שתאכלו ממנה, חלה אחת תרימו תרומה לשם ה'".

מבואר שחיוב הפרשת חלה חל רק על עיסה שיש בה שיעור חלה, שיש בה שיעור של עומר לגולגולת שהוא מ"ג ביצים וחומש ביצה, אבל בפחות מזה אין חיוב הפרשת חלה מהעיסה.

אסור להפקיע חיוב חלה מהעיסה

הנה במשנה במסכת חלה (פרק ב' משנה ג') תנן, "מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה, יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה. ורבי עקיבא אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבים, שכשם שהוא קורא לטהורה כך הוא קורא לטמאה, לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם, אבל קביים אין להם חלק בשם".

וביאור דברי המשנה הוא, דחיוב חלה חל רק על עיסה שיש בה שיעור חלה, אבל מי שחילק את עיסתו לקבין קבין, שלקח את העיסה ובמקום ללש ביחד כשיעור שיש בו חיוב הפרשת חלה, הוא לש מהעיסה מעט מעט באופן שבכל פעם לא היה בזה שיעור חלה, אינו מתחייב בחיוב חלה. ואפילו שבסך הכול יצא שעשה עיסה שיש בה שיעור חלה, אבל כיון שלא לש את כל העיסה ביחד, לא חל על זה חיוב חלה.

ומעתה הנידון במשנה מה הדין מי שיש לו עיסה טמאה, שכאשר יפריש את החלה בטומאה יהיה אסור לאוכלה ודינה בשריפה, והשאלה היא מה עדיף לעשות, האם לעשות את העיסה קבין קבין באופן שלא יתחייב בחיוב חלה. או שגם בזה יש חיוב ללש את כל העיסה ביחד, כדי שיתחייב בחיוב חלה.

ובזה נחלקו חכמים ורבי עקיבא, חכמים סוברים "יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה", שעדיף לעשות את העיסה בצורה כזו שלא יתחייב בחלה. ורבי עקיבא חולק ואומר "יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבים",

גמורה כלל המצוות, א"כ הברכה מוגדרת כברכת המצוות, וברכת המצווה דינה בעמידה, ואיך מותר לאשה לשבת ולהפריש את החלה בישיבה הרי צריך לעמוד בברכה.

להפריש תרומה מן העיסה לכהן

ונראה לומר בזה דבר חידוש, דהנה ברמב"ם (הלכות ביכורים, פרק ה' הלכה א') בהלכות הפרשת חלה כתב, "מצוות עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה".

ומדויק בלשון הרמב"ם שכתב "להפריש תרומה מן העיסה לכהן", ששורש המצווה של הפרשת חלה הוא להפריש את החלה לכהן, והיינו שעצם זה שהעיסה טבולה ואסור לאוכלה לפני ההפרשה זה לבד לא מחייב במצוות ההפרשה, אלא חיוב הנתינה לכהן זה עיקר מצוות ההפרשה. ובמצוות הפרשת חלה נאמר שבכל עיסה ועיסה יש לכהן חלק בעיסה הזו, וחלק הכהן הוא מחייב במצווה של הפרשה. ולזה דייק הרמב"ם בלשונו וכאשר כתב את עיקר מצוות הפרשת חלה, כתב שהמצווה היא להפריש את החלה לכהן.

ולפי זה יוצא שיש בהפרשת חלה שני ענינים, האחד הוא תיקון העיסה שיהא מותר לאוכלה, ובחלק הזה באמת גדר המצווה הוא כשחיטה, שכלפי עצם העיסה אין מצווה לתקנה כדי שתהא ראויה לאכילה, וכל ענין תיקון העיסה מוגדר רק כשחיטה שהוא מעשה תיקון לתקן את העיסה לאכילה ואינו בגדר מצווה.

והחלק השני שיש בהפרשת חלה, הוא ענין המצווה וגדר המצווה הוא להפריש את החלה לכהן, ודבר זה הוא מצווה מצד עצם עצמותו שכל אדם נצטווה מצווה חיובית להפריש מעיסתו חלה לכהן.

ולפי זה כל דברי הגר"א שהוכיח שהפרשת חלה הוא מצווה חיובית, ולכן יש איסור לעשות את העיסה קבין ולהפקיע ממנה מצוות הפרשה, דין זה נאמר רק מצד מצוות ההפרשה לכהן. דמצוות הפרשת חלה לכהן היא מצווה חיובית, שאסור לאדם לבטלה ולהפקיע ממנו. אבל כלפי תיקון העיסה שתהא ראויה לאכילה, אין בזה מצווה חיובית, אלא הוא בגדר מצווה קיומית כשחיטה שהוא פעולה של תיקון העיסה, ואינו מוגדר בגדר מצווה חיובית.

לא מברכים בשעת נתינת החלה לכהן

והנה בתשובות הרשב"א (חלק א' סימן י"ח) האריך לבאר למה לא מברכים ברכת המצוות על כל המצוות, שישנם הרבה מצוות שחכמים לא תקנו בזה ברכה. וכתב בזה כמה כללים מתי יש ברכה ומתי אין ברכה. וכתב שמצווה שתלויה באחרים כמו צדקה והלוואה ומתנות עניים וכיוצא בזה, לא תיקנו ברכה כיון שאפשר שהעני לא ירצה לקבל ממנו את הצדקה וא"כ בירך לבטלה, ותקנו ברכה רק על דבר שבידי האדם לעשותו כולו, ואם העשייה תלויה באחרים שיכולים למנוע ממנו את עשיית המעשה לא תקנו ברכה.

ובנתינת מתנות כהונה לכהן וללוי לא תקנו ברכה, כיון שבזה הישראל אינו נותן משלו כלום, שהקב"ה זיכה את המתנה הזו לכהן, והכהן משולחן גבוה קוזי ולא מיד הישראל. וממילא לא שייך לברך ברכה על מצווה כזו שהאדם אינו נותן משלו כלום. והוסיף וכתב, "אבל על פדיון הבן ועל הפרשת חלה ומעשרות מברך, מפני שאינו מברך על הנתינה אלא על ההפרשה ועל הפדיון שתלויין בו".

וראים בדברי הרשב"א שסובר, שעיקר הברכה במצוות הפרשת חלה צריכה להיות בשעה שנותן את החלה לכהן, שזהו עיקר המצווה, ועל זה בתחילת דבריו מתקשה למה אינו מברך כשנותן לכהן. ולכך הוצרך ליישב שלא תקנו בזה ברכה כיון "דאין הישראל נותן משלו, אלא שהשי"ת זכה אותן לכהן ומשלחן גבוה קא זכו".

ומעתה אחרי שלא שייך לברך כשנותן את החלה לכהן, קשה לרשב"א א"כ למה בהפרשת חלה כן יש ברכה, ומיישב שאינו מברך על הנתינה אלא על ההפרשה.

ולכאורה לא מובן מדוע בתחילה הוקשה לו שיברך כנותן את החלה לכהן, הלא עיקר המצווה היא הפרשת חלה, וכיון שבירך בשעת ההפרשה די בזה. עוד יש להבין מדוע השאלה שמקשה למה מברך על ההפרשה מתעוררת דווקא אחרי שיישב שאינו מברך על הנתינה לכהן, רואים מדבריו שבתחילה לא הוקשה לו למה מברך על ההפרשה ורק אחרי שיישב את הטעם שאינו מברך על הנתינה אז קשה א"כ למה מברך

בשעת הברכה. אבל בברכת הנהנין אין דין עמידה, ואפשר לברך בישיבה. ולכן פסק השו"ע בהלכות ציצית (סימן ח' סעיף א') שכאשר מתעטף בציצית, צריך לברך את הברכה מעומד. וכתב "יתעטף בציצית ויברך מעומד".

ובמגן אברהם (סק"ב) הקשה שבמשנה בחלה (פרק ב' משנה ג') תנן, "האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה, מפני שהיא יכולה לכסות עצמה, אבל לא האיש". ופירש הרע"ב, "וקוצה חלתה ערומה, מפרשת חלה ומברכת על הפרשתה, והוא שפניה של מטה טוחות בקרקע וכל ערותה מכוסה וכו'. אבל האיש אינו יכול לברך ערום, שאי אפשר לו לכסות ערותו וכו'". ומבואר שאשה מותר לה להפריש חלה כשהיא יושבת ערומה, כיון שבצורה כזו היא יכולה לברך את הברכה. ודברי המשנה הזו נפסק להלכה בשו"ע בהלכות הפרשת חלה (יו"ד, סימן שכ"ח סעיף א'). והקשה המגן אברהם, אם יש הלכה בברכות המצוות שצריך לברך בעמידה, א"כ תמוה מאוד איך האשה יכולה להפריש חלה כשהיא יושבת, הרי צריך לברך את הברכה בעמידה.

וז"ל המג"א, "וצ"ע דביותר דעה ריש סימן שכ"ח משמע דמותר לברך מיושב, והוא משנה שלימה".

הפרשת חלה אינה מצווה כל כך

וכתב לתרץ, "וי"ל דהפרשת חלה אינה מצווה כל כך, דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה כן נראה לי".

מבואר בדברי המגן אברהם חידוש, שמצוות הפרשת חלה אינה מצווה כל כך, שכל מצוות ההפרשה היא בגדר תיקון העיסה. שכאשר אדם בא לאכול מצווה עליו לתקן את עיסתו ולהפריש ממנה חלה, אבל בעצם הדבר אין מצווה להפריש חלה. וממילא כזו מצווה שמתחדשת רק לצורך תיקון העיסה ואינה מצווה בעצם, אין עליה גדר של מצווה לענין זה שהברכה תחשב כברכת המצוות. ולכן אין בברכה של הפרשת חלה דין עמידה כדין ברכת המצוות, שהברכה הזו אינה מוגדרת כברכת המצוות. ומעתה מובן מאוד דין זה שאשה שהיא ערומה מותר לה להפריש חלה, ולברך את הברכה בישיבה, שאין זה מוגדר כברכת המצוות שדינו בעמידה.

דעת הגר"א שהפרשת חלה היא מצווה גמורה

ובביאור הגר"א (סק"ג) חולק על דברי המגן אברהם הללו, וכתב "ודברי מגן אברהם שכתב שחלה אינה מצווה, דבריו אין להם שחר, והלא אסור לעשות עיסתו קבין, ואמרינן בפרק ג' דפסחים מאי דעתך לחומר א חומר דאתי לידי קולא כו'".

הגר"א חולק וסובר שמצוות הפרשת חלה היא מצווה ככל המצוות, ואין זה מוגדר כשחיטה שזה בגדר תיקון עיסתו, אלא יש מצווה בעצם הפרשת החלה. והגר"א מוכיח את זה מהדין שאסור

לעשות את העיסה קבין קבין כדי להפקיע מזה את מצוות הפרשת חלה, ואם הפרשת חלה אינה מצווה בעצם, אלא רק בגדר תיקון עיסתו א"כ מה האיסור לעשות את העיסה קבין קבין כדי להפקיע מזה חיוב חלה. ובשלמא אם מצוות הפרשת חלה היא מצווה בעצם, א"כ מובן מאוד שיש איסור לעשות את העיסה בצורה כזו שמפקיע ממנה את המצווה.

אבל אם אין מצווה בעצם ההפרשה אלא כל המצווה היא רק בגדר תיקון העיסה, א"כ מי שעושה את העיסה בצורה כזו שלא יצטרך לעשות את התיקון הזה צריך להיות שאין עליו שום איסור, שאינו מוגדר כמי מפקיע מעצמו מצווה, שהמצב הזה אינו מוגדר כהפקעה ממצווה.

ומוכח מזה שהפרשת חלה היא מצווה בעצם, ואינה רק בגדר תיקון עיסתו, אלא זה מצווה ככל מצוות התורה שאדם מצווה להפריש חלה, וממילא מובן מאוד שיש איסור לעשות תחבולות כדי להפקיע ממנו את חיוב המצווה, וע"כ אסור לעשות את עיסתו קבין קבין שבאופן כזה הוא מפקיע ממנו את המצווה.

אולם לדעת הגר"א קשה קושייתו של המגן אברהם, מדין זה שאשה יושבת ומפרשת חלתה כשהיא ערומה, כיון שבמצב הזה שהיא יושבת מותר לה לברך את הברכה. ולכאורה אם מצוות הפרשת חלה היא מצווה

שאנו ברכה על החפצא של המצווה, אלא ברכה על התיקון שיכול לאכול את העיסה. והוא כמו ברכת השחיטה, שהיא ברכה על התיקון והכשר הבשר לאכילה, אבל אין בזה מצווה חיובית שעל זה מברך. אולם אינו ממש ברכת הנהנין שהרי למעשה הברכה הזו היא ברכת המצוות, וכמו שרואים בנוסח הברכה שמברך "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להפריש חלה". אמנם בגדר הברכה ברכת המצווה הזו מוגדרת כברכת הנהנין שעניינו הוא תיקון העיסה לאכילה, וכשם שברכת הנהנין ענין הברכה הוא על האכילה, כך גם בהפרשת חלה ענין ברכת המצווה הזו הוא על ענין האכילה של תיקון העיסה לאכילה.

ברכה על תיקון אין דין עמידה

ומעתה אחרי כל זאת שנתחדש שעיקר המצווה בהפרשת חלה הוא הנתינה לכהן, וכל ענין תיקון העיסה אינו עיקר המצווה, והברכה בהפרשת חלה היא מעין ברכת הנהנין שהוא רק על מעשה תיקון העיסה לאכילה.

לפי כל זה יש ליישב את קושייתו של המגן אברהם, דהנה המג"א הקשה מהמשנה שאשה ערומה יושבת ומפרשת חלתה ומברכת את הברכה, והקשה איך יכולה להפריש חלה בישיבה הרי ברכת הפרשת חלה זהו ברכת המצוות ודינה בעמידה. ומכאן זה כתב שהפרשת חלה אינה מצווה כל כך אלא ענינה הוא תיקון העיסה, ועל כן אין צריך עמידה בברכה. אבל הגר"א חולק וסובר שהפרשת חלה היא מצווה חיובית לכל דבר, ולדבריו קשה קושייתו של המג"א.

ונראה דלהמבואר מיושב הכל, דכל דברי הגר"א שמצוות הפרשת חלה היא מצווה חיובית, נאמרו דווקא על עיקר המצווה שהוא הפרשת חלה לכהן, ועל מצווה זו באמת לא שייך ברכה כמו שכתב הרשב"א כיון שאין הישראל נותן משלו כלום ומשמיא קא זכו לכהן. אלא שיש עוד חלק במצווה שהוא תיקון העיסה, ודין זה הוא בגדר מצוות שחיטה, שאינו מצווה חיובית אלא קיומית, וגדר הברכה בזה הוא כעין ברכת הנהנין. ובברכה כזו שהיא בגדר ברכת הנהנין לא נאמר דין עמידה של ברכת המצוות, וכל הדין שברכת המצוות בעמידה נאמרה דווקא בברכה על מעשה שהוא עיקר המצווה, אבל במעשה כזה שאינו עיקר המצווה, אלא הוא רק גדר תיקון עיסתו, לגבי דין העמידה דין הברכה הזו כברכת הנהנין שיכול לברכה בישיבה, ולכן מבואר מדברי המשנה שהאשה יכולה לברך את הברכה בישיבה.

ונראה לומר שהרשב"א סובר במצוות הפרשת חלה כמו שנתבאר לדיין בדברי הרמב"ם, שעיקר המצווה היא להפריש את החלה לכהן, שבשורש המצווה עיקר המצווה היא נתינת החלה לכהן, וכל הענין של תיקון העיסה הוא לא מצווה מצד עצמו אלא הוא מצווה מחמת הנתינה לכהן. ומעתה מובן מאוד קושייתו של הרשב"א מדוע לא תקנו ברכת המצוות בשעת הנתינה לכהן, שהרי זה עיקר המצווה, וממילא ראוי לקבוע ברכה על מעשה הנתינה. ומיישב שכיון שהישראל אינו נותן משלו כלום לכהן, אלא הכהן משולחן גבוה קא זכי ממילא לא שייך על זה ברכה. (ועוד) שהוא מצווה שתלויה בדעת אחרים, שיכול להיות שהכהן בסוף לא ירצה לקבל את המתנה מיד הישראל, ובזה ג"כ לא תיקנו ברכה).

ולפי זה מובנים גם המשך דברי הרשב"א שאם בעיקר המצווה של הפרשת חלה שהוא הנתינה לכהן, לא שייך בזה ברכה, מכאן הסברא הזו שהישראל לא נותן משלו כלום לכהן, א"כ למה מברך ברכה בשעת הפרשת החלה, הרי אם עיקר המצווה היא הנתינה לכהן וזהו דבר שלא שייך עליו ברכה, א"כ איך שייך לברך על ההפרשה שהוא דבר שאינו עיקר המצווה.

גדר הברכה בהפרשת חלה

ומיישב הרשב"א, "שאנו מברך על הנתינה, אלא על ההפרשה ועל הפדיון שתלוין בו".

ונראה לבאר שמיישב שבאמת הברכה בשעת ההפרשה אינה ברכה על עיקר המצווה שהוא הנתינה לכהן, שבאמת על דבר זה לא שייך ברכה, אלא הברכה היא על מעשה ההפרשה בלבד. כלומר שאע"פ שעיקר המצווה היא הנתינה לכהן, אולם בהפרשת חלה יש עוד ענין של תיקון העיסה, שהרי כל זמן שלא הפריש חלה העיסה היא טבולה ואסורה באכילה, ומעשה ההפרשה הוא מתקן את העיסה שתהא ראויה לאכילה. ואע"פ שהמעשה הזה של תיקון העיסה, אינו עיקר המצווה, בכל זאת יש במעשה הזה קיום מצווה קיומית ולא חיובית, דהיינו שמצוות התורה היא שכאשר יבוא לאכול מהעיסה צריך קודם להפריש ממנה חלה. ועל המצווה הזו שענינה הוא תיקון העיסה להכשירה לאכילה, תקנו ברכה. וממילא הברכה הזו היא ברכה אך ורק על מעשה ההפרשה שהוא תלוי ביד הבעלים, ולא על עיקר המצווה שהוא הנתינה לכהן.

ולפי זה נראה לומר שגדר הברכה בהפרשת חלה, הוא בגדר ברכת הנהנין

מי האיש החפץ חיים

משומר מהאיסור

במשך שנים רבות היה הגר"צ מוסר בליל שבת לאחר הסעודה שיעור בהלכה בביתו (בתקופה שעדיין גר ברח' סעדיה גאון) לבחורים מיישבת פוניבז'. ולאחר השיעור היה הולך ללמוד בישיבה עם חברותא, עד שעת לילה מאוחרת. ברוב הפעמים, בשעה שהלך לישיבה היו מצטרפים אליו בחורים ושואלים אותו שאלות על עניני השיעור ועל עוד ענינים בהלכה. ההליכה היתה תמיד ברוגע ובנעימות.

פעם אחת בשעה שהלכו, אחד מהבחורים אמר איזה דבר לשון הרע. הגר"צ שמע את זה והודעו, הוא לא אמר כלום, אבל פניו נהיו אדומות מרוב ההלם הזה ששמע דבר לשון הרע.

הבחורים שהלכו עימו נבהלו מאוד ממראה פניו, ויראה גדולה מפחד ה' ועזו נכנסה בהם על העוון הגדול הזה. ותכף ומיד הרגישו שכאן זה לא המקום לדבר לשון הרע, והעבירו את הענין לנושא אחר לגמרי.

ומספרים הבחורים שהלכו עימו באותו השעה, שעד היום הזה עומדת לנגד עיניהם דמותו של הגר"צ, איך הוא ירא ודואג שלא להכשל בלשון הרע.

בכל פעם שדיברו עם הגר"צ על נושאים שיש בהם חשש לשון הרע, עשה את עצמו כאילו שאינו יודע שום דבר מהענין הזה. ואפילו דברים שהיו בהירים ונהירים לו, וגם היה מעורב בהם בדרך כזו או אחרת, לא הוציא מפיו מילה לטוב או לרע. ממראה פניו היה אפשר לחשוב כאילו אינו יודע בענין זה מאומה.

פעם אחת דיבר עימו בנו על מעשה מסויים שהיה בעת שהגר"צ למד בבחורות בישיבה, ושאל אותו את פרטי המעשה. הבן שואל, והוא אינו משיב. אדם אחר היה חושב שבדודאי הוא אינו מכיר את המעשה הזה. אבל הבן שידע שאביו היה בעת ההיא בישיבה, וודאי שהוא מכיר את המעשה, ניסה שוב ושוב לשאול על פרטי הענין הזה.

בסוף כשראה שאינו יכול להתחמק, אמר "וכי אתה רוצה להכשיל אותי בלשון הרע?".

חובת הזהירות מעון לשון הרע הוא אחד מהדברים היסודיים ששאפתו של כל אחד ואחד להתחזק בזה, להנצל ולברוח מהעוון החמור הזה.

כל ימיו של הגר"צ פלמן זצ"ל נזהר בתכלית הזהירות שלא להכשל בלשון הרע, ושמר על פיו ולשונו בתכלית השמירה שלא ייצא ממנו דיבור אסור. בעת הגיעו לגיל בר מצווה קיבל על עצמו שלא לדבר לשון הרע (מפי אחרות הרבנית פלשניצקי שתחי'), ועל קבלה זו שמר כל ימי חייו שלא לעבור עליה, ויהי מה!

ההתחלות קשות

כל קבלה שאדם מקבל על עצמו או איזו הנהגה טובה שמתחיל לנהוג בזה, בתחילה הדברים קשים וכדברי חז"ל "כל ההתחלות קשות", פתאום צומחים להם נסיונות שנדמים כהר גבוה ומונעים את קיום המעשה הטוב. אבל אחרי שעוברים את נסיונות ההתחלה "מכאן ואילך יערב לכם", הדרך נעשית קלה ונעימה, וללא קושי עולים ומתעלים בדרך העולה לחר ה'. כך כשקיבל עליו הגר"צ את הקבלה הזו, זה היה לו בבחינת "הר גבוה", בחור צעיר כמו כולם שמעורה חזק בתוך החברה – ואפילו יותר מזה, ובמצב כזה הטבע לדבר על זה ועל זה כדי למצוא חן בעיני האחרים. אבל הוא בכח חזק שמר על הקבלה, ובלם את פיו מדיבורים אסורים.

עד שבסוף הרגל נעשה טבע, ולא היה מסוגל להוציא מפיו דיבורים אסורים.

בתקופה מסויימת היה מוסר בבית הכנסת לאחר התפילה שיעור בספר "חפץ חיים", ופעם אחת אמר תוך כדי הדברים בפשטות רבה, "לא לדבר לשון הרע זה קל מאוד, פשוט לא לדבר וזה! אלא עיקר הקושי הוא לא לקבל לשון הרע, שאחרי שכבר שמע את הדברים לא לקבלם ולהוציאם מלבו זה דבר קשה".

השומעים שמעו והתפלאו מאוד, וכי לא לדבר לשון הרע זה קל? הלא ענינו רואות כמה היצר הרע מסית ומדיח את האדם לדבר לשון הרע, כמה כח רב צריך כדי לבלום את הפה ולעצור את הדיבור לצאת החוצה. אבל התשובה היתה פשוטה מאוד, אחרי שכבר עברו את ההר הגבוה ונשאר חוט השערה, וודאי שכדי לכבוש את החוט הזה, זה קל מאוד.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

256

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

וכמו כן הפשטות היא קרובה יותר להר סיני, והיא יותר תורה אמת, שמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם הגר"א שהפשטות היא האמת, והאמת היא הפשטות. אמנם יש דברים שהם פשוטים לאדם אחד ואינם פשוטים לאדם אחר, וכפי שהיה עובדא במרן החזון איש זצ"ל שדיברו עימו פעם על שאלה בהלכות שבת, ואמר שמסתבר לומר חידוש להלכה, וכך כתוב גם ברשב"א, ושאלו אותו אם זה חידוש של הרשב"א, או שגם בלי הרשב"א פשוט לומר כך, ואמר החזון"א זה פשוט גם בלי הרשב"א, ומי שזה לא פשוט לו שיסמוך על הרשב"א. החזון"א לפי דרגתו הרגיש שזה פשוט, אבל אחרים זה לא היה פשוט להם, ככה יש דרגות בהבנה באמיתות של תורה.

אמנם בדרך כלל אצל סתם בני אדם הפשטות היא דברי הגמרא עם פירוש רש"י. ולפעמים גם ברש"י יש חידושים, כפי שכבר הזכרנו שרש"י במילותיו הקצרות מיישב הרבה מקושות התוספות עליו, ומי שמדייק דברי רש"י יכול להבחין בזה, ידוע גם מהגר"א שאמר כי ברש"י וברמב"ם אין שום מילה מיותרת, וכן במסילת ישרים עד פרק י"א, הכל כתוב שם בדיוק ובצמצום בלי מילה מיותרת.

ובאופן כזה שייך התמדה בתורה, אם לומדים בצורה המתאימה לכל אחד לפי טבעו, יש כאלה שנהנים ללמוד בעמקות, וזהו טבעם, שהעמקות מושכת אותם, אבל יש גם רבים שאוהבים את הפשטות, ובמשך הזמן מתוך הפשטות מגיעים לעמקות.

בהירות בחזרה

וכבר אמרנו בעבר. כשניגשים ללמוד סוגיא בפעם הראשונה יש ללמוד את הגמרא עם פירוש רש"י, ולמחרת לחזור שוב גמרא עם רש"י עד שיהיו הדברים ברורים ופשוטים, ואז חוזרים פעם שלישית ביום אחר גם עם תוספות, אמנם עדיין לא כל דברי התוספות מובנים, ולפעמים תוספות מביאים גמרות ומשניות מזרעים קדשים וטהרות שקשה להבינם, אך בחזרה הרביעית מתבררים עוד פרטים, וככל שחוזרים יותר כך הדברים מתבררים ונעשים פשוטים יותר.

ומעשה שהיה לפני שנים רבות, כשלמדו בישיבה מסכת נדרים, הייתי עולה לישיבה אחר הצהריים, והיו חברותא שניגשו לשאול אותי על הנלמד בסדר שני, ולא תמיד ידעתי לענות להם, והייתי מייפץ להם שימשיכו הלאה, ומחר יחזרו פעם שנייה, ויראו אם זה מתברר בחזרה, ובכל פעם שעשו כן - בחזרה נתיישב להם הכל, עד שהחליטו לעשות כך בקביעות, וכל דבר היו לומדים וחוזרים למחרת.

וכך במשך תקופה לא באו לשאול, עד שפעם אחת באו עם שאלה בדברי הר"ן בנדרים דף מ"ז, שיש שם כמה מילים שאינן מובנות, וכבר למדו את הענין וחזרו ועדיין אינו מובן להם, ועיינתי וראיתי שגם אני לא מבין, שזה ענין מסובך עם הרבה פרטים, והצעתי שמחר יחזרו פעם שלישית, ויודיעו לי אחר כך אם הבינו, ועשו כן, ולמחרת חזרו שוב וראו כי הר"ן מובן מאד, זהו טבע האדם וכך דרך הלימוד, מה שלא מבינים בפעם הראשונה מבינים בחזרה, כל חזרה מוסיפה בהירות בפשטות הדברים, והעמקות באה לאחר הפשטות.

כנגד כולם

והנה בריש מסכת פאה שנינו 'תלמוד תורה כנגד כולם', היינו ששכר תלמוד תורה גדול יותר מכל המצוות, וגם קדושת התורה מקדשת את האדם יותר מכל המצוות, וכפי שהאריך בזה רבינו חיים מוואלוז'ין בנפש החיים שער ד' וברוח חיים על פרקי אבות.

ואמרו חז"ל (סוטה כא, א) עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, היינו שאם אדם עשה מצוה, ואחר כך עבר עבירה, העבירה מבטלת שכר המצוה, אבל אם למד תורה ועבר עבירה, אין העבירה מבטלת שכר התורה, ונשאר בידו שכר לימוד התורה.

אחרי שבועות

אנו עומדים אחרי חג השבועות, שהוא זמן של חיזוק והתעלות בתורה, ובכל שנה בחג השבועות יש השפעה של תורה, לכן זה נקרא 'זמן מתן תורתנו', שבכל שנה ושנה בזמן הזה חוזרת ההשפעה של סייעתא דשמיא להצלחה בתורה, ולכן לומדים כל הלילה, ומוסיפים בעסק התורה כמה שאפשר, כל אחד לפי כוחו.

ואחרי שזכינו להתעלות בחג השבועות, מוטל עלינו עכשיו להמשיך להתעלות יותר, שכן אדם חייב תמיד להתחזק ולעלות מעלה מעלה, ומי שאינו עולה הרי הוא יורד, כפי שידוע המאמר: אם אינך עולה דע שאתה יורד. אדם איננו עומד, רק המלאכים נקראו 'עומדים' (זכריה ג, ו), אבל אדם נמצא תמיד או בעלייה או בירידה, לכן מוכרחים להמשיך את העלייה כדי שלא תהיה ירידה.

ובאמת זה לא קשה, כי לימוד התורה מעניין ומושך, ויש בתורה ערבות ומתיקות, התורה נמשלה למים, ליון, ללחם, לדבש ולחלב, כל הטעמים שבעולם שייכים בתורה, כשאדם צמא הכי טוב בשבילו זה מים, וכך גם התורה נמשלה למים, כמו שאמרו (ב"ק יז, א) אין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים.

לפי טבעו

אמנם יש כאלה שקשה להם ללמוד, מפני שהם לומדים בצורה שאינה מתאימה לפי טבעם, כל אדם יש לו הטבע שלו, ולא שייך שילמד נגד טבעו, וכבר אמרו כשם שאין פרצופיהן שווים כך אין דעותיהן שוות (ברכות נח, א, מדרש תנחומא פנחס), כל אדם ואדם יש לו הטבע שלו ממה הוא נהנה ומרגיש מתיקות בלימודו.

ויש גם סקרנות בתורה, כמו שכתב רש"י (דברים ו, ו; יא, יג) שדברי תורה צריכים להיות כחדשים כאילו ניתנו היום, היינו ללמוד מתוך התעניינות וסקרנות, וכבר סיפרתי שמרן הגר"א שך זצ"ל ביקש פעם לעיין בספר התרומות שמביא שיטת הרמב"ן באיזה ענין, אך באותה שעה לא היה בישיבה ספר התרומות, רק בדירתו של הרב מפוניבז', וחפש הרב שך כיצד אפשר להגיע לעיין בזה, ואמרתו לו כי בבוקר יפתחו את אוצר הספרים בישיבה וישם ספר התרומות, ואמר לי כיצד אפשר לחכות למחר, הרי הרמב"ן נמצא כאן בקרבת מקום, ואני אמתין למחר!! זוהי סקרנות לתורה מתוך אהבת תורה.

ומה שיש כאלה שאין להם סקרנות והלימוד לא מושך אותם, זהו כאמור מפני שלומדים בצורה שאינה מתאימה לפי טבעם.

בדרך כלל אדם נמשך למה שמובן בפשטות ובקלות, כמו במילי דעלמא שאדם נמשך לקרוא סיפור פשוט, או ידיעות פשוטות, אבל מאמרים עמוקים זה פחות מושך, אמנם יש שנהנים גם מזה, וכל אחד לפי טבעו. כך גם בתורה יש סקרנות - אם לומדים בצורה מעניינת ומתאימה לכל אחד לפי טבעו, כגון שלומדים את פשטות הגמרא, מה הגמרא שואלת, וכיצד רש"י מפרש את הקושיא, מה התירוץ, וכיצד רש"י מסביר, זה תורת אמת, וגם מעניין ומושך.

והנה בגמרא יש סברות שהם למעלה מהשגתנו, אפילו רבא אמר שאינו מבין סברת הדור שלפניו (עירובין נג, א), וכבר הזכרנו שהנתיבות מביא סברא בשם התומים, וכותב שמסברא היה נראה לו לחלוק, אבל הוא מבטל דעתו, כי התומים היה מבוגר ממנו, וההבנה של הדור הקודם קרובה יותר להר סיני, והיא יותר תורה אמת.

כמו ששמעתי מתלמידו של הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שרבי ברוך בער אמר פעם סברא בשם רבו הגר"ח, והוא התווכח עם רבי ברוך בער על סברת הגר"ח, ורבי ברוך בער ניסה להסביר לו שוב ושוב, אבל הוא המשיך להתווכח, עד שרבי ברוך בער הפסיק אותו ואמר לו: דע לך כי הרבי שלי, רבי חיים, עמד בהר סיני יותר קרוב ממך! רבי חיים קרוב יותר להר סיני, ולכן תורתו היא יותר תורה אמת.

וזוהו המעשה שמובא בגמרא (חגיגה טו, ב) על אחר, הוא אלישע בן אבויה, שהיה רבו של רבי מאיר, ויצא לתרבות רעה, ומובא שם בגמרא שרבי מאיר המשיך גם אחר כך לקבל תורה ממנו, אלא שרבי מאיר תוכו אכל קליפתו זרק, היינו שידע לקחת ממנו רק תורה ולא להיות מושפע לרעה, ורק רבי מאיר היה יכול לעשות כן.

וכשנפטר אלישע בן אבויה דנו אותו בבית דין של מעלה, ואמרו כי בגיהנום אי אפשר להכניסו, מפני שזכות התורה מגינה עליו מן הגיהנום. אף על פי שחטא, עדיין זכות התורה שלמד עומדת לו, כמו שאמרו אין עבירה מכבה תורה. אבל גם לעולם הבא אינו יכול להיכנס, מפני שחטא, ואם היה נידון בגיהנום, הגיהנום היה ממרק אותו ואחר כך היה נכנס לעולם הבא, אבל בלי גיהנום אינו נכנס לעולם הבא, ונשאר בינתיים בכף הקלע שזה ייסורים איומים.

וכששמע מזה רבי מאיר אמר 'מתי אמות ואעלה עשן מקברו', היינו שיבקש מבית דין של מעלה שיתנו לו גיהנום, כדי שיוכל אחר כך להיכנס לעולם הבא, ואכן כשמת רבי מאיר עלה עשן מקברו של אחר, וזה היה סימן שנכנס לגיהנום, אבל רבי יוחנן שמע מזה אמר 'וכי גבורה היא לשרוף את רבו בגיהנום? מתי אמות ואכבה עשן מקברו', היינו שהוא ילמד עליו זכות להוציאו מהגיהנום ולהכניסו לעולם הבא, ובאמת כשמת רבי יוחנן פסק העשן מקברו של אחר.

ההשפעה נמשכת

זהו כוח התורה! תלמוד תורה כנגד כולם, בפרט בימים שאחרי שבועות, ההשפעה נמשכת, שיש תשלומין לקרבת החג במשך ששה ימים עד י"ב בסיון, והשפעת הקדושה נמשכת בימים אלו, שעדיין אנו עומדים בעיצומם, וכמו שחייב תלמוד תורה בחג השבועות גדול יותר מכל השנה, כך גם בימים אלו החיוב גדול יותר, מפני שזה זמן המסוגל להצלחה בתורה, וחייבים יותר ללמוד ולהיות שקועים בתורה, ולהיזהר ביותר מביטול תורה, שהזמן מחייב את זה.

וככל שהחיוב הוא גדול יותר, גם העונש על ביטולו חמור יותר, כפי שאנו רגילים להזכיר מדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טז) שלפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, וממילא תלמוד תורה שהוא חיוב גדול מאד, גם העונש על ביטולו חמור מאד, וכן הביא בשערי תשובה (שם יד) מדברי הספרי: כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש המבטלה חמור מכל העבירות.

לא יסיח דעתו

וכיצד מקיימים מצות תלמוד תורה? כתוב ברמב"ם (הלכות ת"ת ג, ו) מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה לא יסיח דעתו לדברים אחרים, היינו להשתדל ככל האפשר שלא להסיח דעת מדברי תורה. ידוע שאנשים גדולים אפילו בשינתם חולמים בדברי תורה, כבר הזכרנו מדברי ה"ט"ז (ח"מ סימן פח) שכתב סברא שנתגלתה לו בחלום, וגם בדורנו יש אנשים כאלה שחולמים בדברי תורה. מה שאדם חושב ביום הוא חולם בלילה. מי שחושב דברי תורה - חולם על דברי תורה, ומי שחושב שטויות - חולם על שטויות, וזהו סימן עד כמה אדם שקוע ומונח בתורה או בדברים אחרים.

ואמנם קשה להיות דבוק בתורה עד כדי כך, אבל אם הלימוד מעניין הרי ממילא לא מסיחים דעת מזה, כי זה מעניין ומושך! וכפי שסיפר לי אחד שאם הוא מעיין בדברי תורה לפני השינה, זה מרתק אותו כל כך עד שאינו יכול להירדם. כשאדם לומד לפי טבעו, מה שמעניין ומושך אותו, ממילא אינו מסיח דעת מזה, ומחשבתו נמשכת לזה גם בשעה שהוא אוכל, ואפילו כשישן הוא חולם בדברי תורה.

אמנם זו מדרגה גבוהה מאד, אבל יש בעלי מדרגה כאלה.

ששי ושבת

ברצוני לעורר על ענין נוסף חשוב מאד. הנה בימי ששי ושבת אצל חלק גדול מהציבור הזמן מתבזבז, מפני שאין בהם סדרים קבועים כמו בכל השבוע, וביום ששי בישיבה יש סדר לימוד עד תפילת מנחה, אבל אחר כך היום גדול, ויש עוד שעות רבות עד כניסת השבת שאין סדר קבוע, וכן בלילי שבת ומוצאי שבת, בפרט בזמן חורף שהלילות ארוכים, יש שמורים היתר לעצמם בזמנים אלו.

ובדרך כלל זה מפני שרואים אחרים שמזלזלים, ומושפעים מהם. אבל נתבונן, **הלא אם היה איזה חשש של היזק משהו בבריאות הגוף, וכי היה סומך בזה על אחרים שמזלזלים בבריאותם, ודאי שהיה נזהר ולא היה מתחשב באחרים במקום שיש סכנה לבריאותו, וכאן מדובר בשאלה של חיי עולם, חיי נפש, וכי בזה אין צורך לפחד ולחשוש? ודאי שאין מקום לסמוך על מה שאחרים מזלזלים.**

בואו חשבון, בששי ושבת יש עשרים וארבע שעות בכל יום, וכבר סיפרתי המעשה בחיידר אחד, שהיה שם מלמד בעל השפעה, שידע לתת לתלמידים גישמאק בלימוד, עד כדי כך שהיו לומדים בששי ושבת שמונה עשרה שעות, תשע שעות בכל יום, אם נעשה חשבון זה לא קשה, כי ביום יש עשרים וארבע שעות, ואם נפחית מזה אפילו תשע שעות לשינה, ועוד כמה שעות לתפילות ולסעודות שבת, עדיין נשארו הרבה שעות שאפשר ללמוד בלי קושי, רק צריך שהלימוד יהיה מעניין, וזהו כשלומדים בצורה המתאימה לכל אחד לפי טבעו.

להתענג על השם

הנה על שבת נאמר (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת עונג וגו' אז תתענג על השם וגו', מי ששומר את השבת כהלכתה, ונזהר כראוי בכבוד השבת, ואינו מדבר דיבורי חול בשבת, זוכה לשכר מיוחד להתענג על השם.

כתוב במסילת ישרים פרק א' כי 'האדם לא נברא אלא להתענג על השם וליהנות מזיו שכירתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא', מבואר שמקום התענוג על השם הוא בעולם הבא, ולא בעולם הזה, אך שבת היא מעין העולם הבא (ברכות נז, ב), וזוהי על ידה להתענג על השם כאן בעולם הזה - מעין העולם הבא, ואמנם אין זה העולם הבא ממש, אבל הוא תענוג מעין העולם הבא!

לכן בשבת יש לאדם נשמה יתירה, וגם מראה הפנים משתנה בשבת, כיון שהפנימיות משתנה, אמנם לא כל אדם זוכה לנשמה יתירה, ולא כל אדם פנוי משתנות בשבת, רק מי שמחשיב את השבת ומכבדה כראוי, יעוין מה שכתב בזה במכתב מאלוהיו ח"א עמ' 72.

קבלת שבת

אמנם יש כאלה שמזלזלים ואינם מחשיבים את השבת כראוי, וכגון קבלת שבת בזמנה לפני השקיעה, הנה בעלי בתים מתפללים מנחה קטנה, ובאים לבית הכנסת כבר בשעה מוקדמת בערב שבת, יושבים במקומותיהם ונמצאים באווירה של שבת, ומקבלים את השבת בניגון ובעימה, גם הניגונים מעוררים קצת להרגיש את השבת, אבל בשיבות שמתפללים מנחה גדולה, יש כאלה שאינם זריזים בקבלת שבת, ודבר זה הוא זלזול בכבוד השבת, וזה חמור מאד.

אם היו יודעים את החשיבות של השבת, ומה שאפשר לזכות בשבת, איזה עולם הבא ואיזה גן עדן, היו נזהרים יותר בכבוד השבת, להגיע לקבלת שבת בזמן, ולקבל את השבת בשמחה, כמו שמובא בגמרא (שבת קיט, א) וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח רסב, ג) ילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה דרבי חנינא מעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא ואמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא רבי ינאי אומר בואי כלה בואי כלה.

מסופר על הערוך השולחן שהתארח פעם בשבת בעיר אחת, ועורר את הציבור לבוא לבית הכנסת בשעה מוקדמת בערב שבת ולקבל את השבת מוקדם, ואכן נשמעו לדבריו, ונתאספו לקבלת שבת בשעה מוקדמת, והיה שם רב אחד שלא ידע מזה, והגיע אחרי קבלת שבת, וחשש הערוך השולחן שמא הרגיש הרב פגיעה בכבודו, ופנה אל הרב ואמר לו: הרי שבת זה אורח חשוב מאד, שמחכים לבואו, שבת היא הכלה, בת זוגם של כלל ישראל, לכן אי אפשר לדחות קבלת שבת בשביל כבודו של הרב. ואותו הרב היה בעל מדרגה, והתפעל מאד מהדברים, ואמר לבעלי בתים שייקחו את הערוך השולחן לכהן כרב שם.

זהו ענין הצריך חיזוק, וכדאי להתחזק בזה!

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **גיטא פייגא קרול** ע"ה
בת רבי **יעקב זצ"ל**
נלב"ע י"א סיון תשס"ב - תנצב"ה

זכות הרבים תעמוד לתורם, רעייתו, וילדיהם
אפרת נחמה, יעל, אלטע חנה לאה, יעקב חיים משה
בני **חיה שרה אלה** שיחיו לאו"ט

לזכות ידידינו החתן א.ר. שיחי
לרגל אירוסיו בשעט"מ
יה"ר שיעלה הזיווג יפה יפה
ויזכו לבנות בית נאמן בישראל!